Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

4800 x

bdg nmjax
1282
A

4. udgave (1. 1562)

(Adams: this edition not recorded)

L. N. 863 (Weks., men intet i DK)

LN 863

DA BOX

BIBLIOTHECA
REGIA
HAFNIENSIS

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

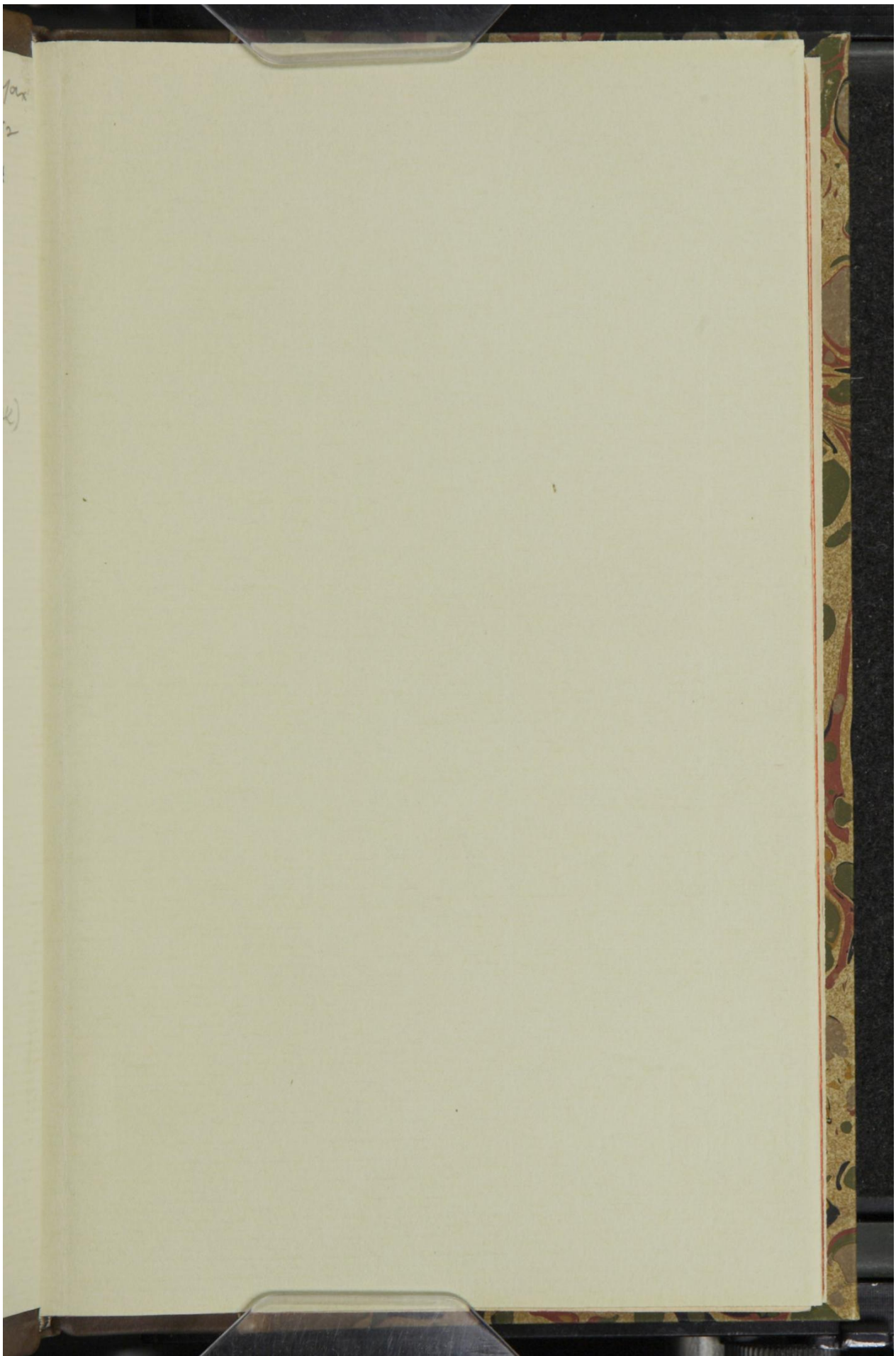

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

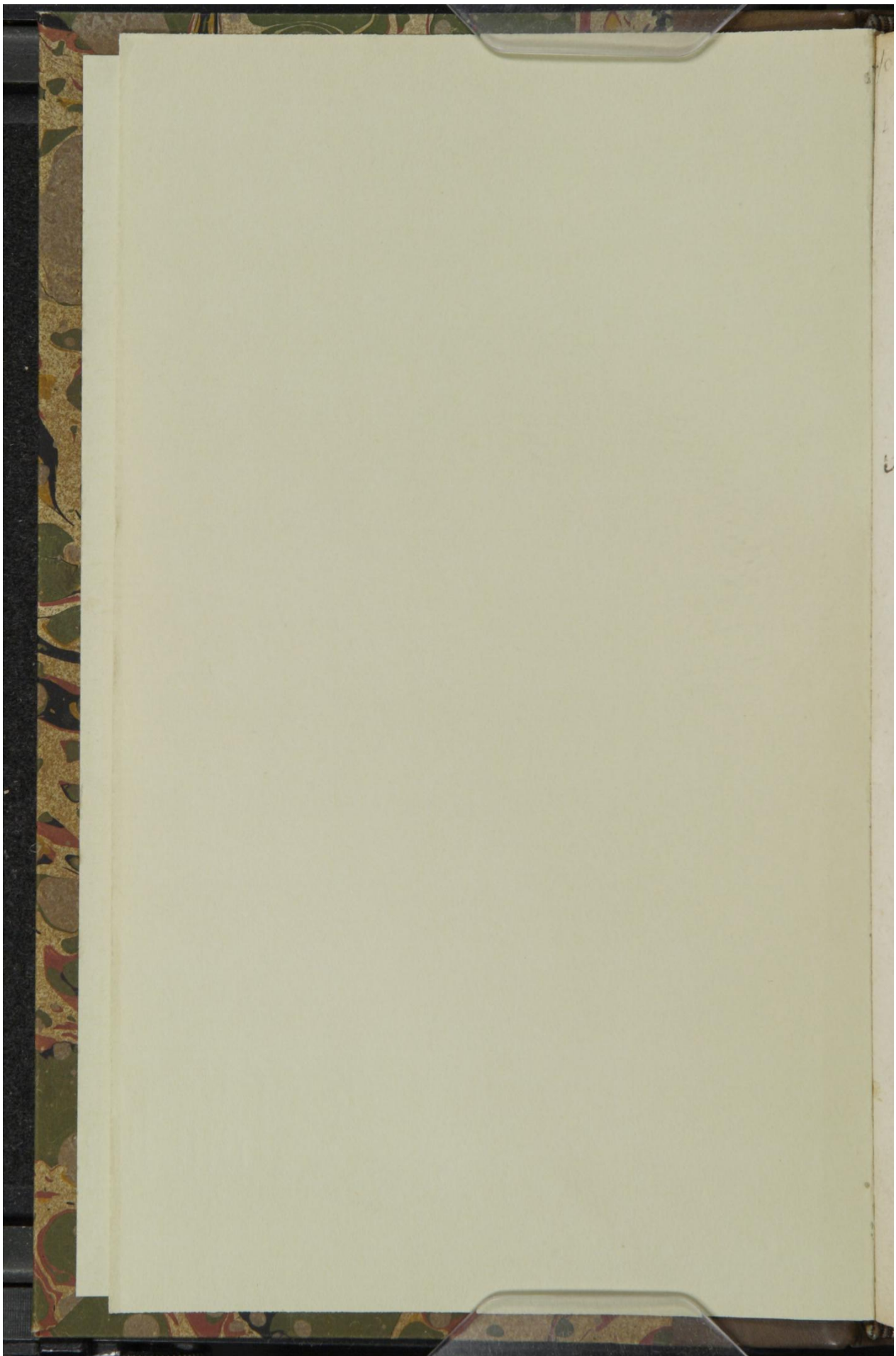

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

PASTOR,
SIVE,
PASTORIS
OPTIMVS VIVENDI AGENDIQVE MODVS.

Autore Nicolao Hemmingio.

Accesserunt huc XXXVII. propositiones de legitima vericultus Dei ratione.

GENEVÆ,
Apud Petrum Santandreanum.
M. D. LXXIX.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

27857055K

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

REVERENDO VIRO DOCTRINA AC PIETATE PRAESTANTI, Magistro Tychoni Asmundo, Ecclesiarum Scanicarum Episcopo vigilantissimo, suo fratri in Christo charissimo, gratiam & pacem precatur

Nicolaus Hemmingius.

QVVM hac proxima aestate, charissime frater, una essemus, saepe incidimus in iustissimam laxatae disciplinae Ecclesiasticae querelam: quae sane querela proculdubio nobis cum omnibus piis est communis. Fieri enim non potest, quin pii cogitantes de veteri Ecclesiae disciplina perturbentur multis: praesertim quum videant nostri seculi mores corruptissimos, procul abesse à grauitate ac modestia Ecclesiae Apostolicae, & eius quae proximè tempora Apostolorum est secuta.

Etsi autem veterem illam & laudatam disciplinam, multi Ecclesiarum gubernatores reuocare studuerunt: pauci tamen dextrè satis hanc prouinciam sunt aggressi. Multi enim nimis visi sunt rigidi, plures plus iusto remissi, plurimi superstitiosi. Hinc natae sunt Monachorum sectae ferè infinitae: hinc extructae Eremitarum Mandrae: hinc inuectae tot ὀπτικὰς καὶ ἀσκήσεις, quibus paulatim puritas doctrinae tantum non turbata est, & in locum fontis limpidissimi, effossae sunt cisternae humanarum traditionum foetentes & turbatissimae. Vt autem hae praestigiae magnificarent apud populum. Monachi Satanica fraude effecerunt. Nam iustitiae, necessitatis, meriti & cultus opinione suas ἀσκήσεις & histrionicas fabulas palliarunt: non sine ingenti in filium Dei contumelia, & infinitarum animarum certissima interitum. Quanquam autem nostro hoc seculo istos errores taxarunt doctissimi viri, quorum veluti dae exstiterunt apud omnem posteritatem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

piam celebrandi, Martinus Lutherus & Philippus Melanchthon: qui duo viri etsi seriam purgandæ doctrinæ, & reuocandæ sanctæ disciplinæ vsque ad extremum spiritum nauarunt operam: mores tamen hominũ cum doctrina emendare non potuerunt: id quod eos conqueri sæpius cum multis audiui.

Cum autem hæc inter nos, frater, ageretur querela, quarundam Ecclesiarum meminimus: in quibus disciplina, mediocris saltem, veluti ex postliminio est reuocata: idque industria & diligentia pastorum, qui eadem Ecclesias, quarum tunc meminimus, primi post reuocatam doctrinæ puritatem, administrarunt. Hi enim cum sanctissimè vitam transigerent ipsi, facilius voce potuerunt aliis persuadere, quod ipsi vita pia & sancta moribus expressserunt. Non enim est alia docendi ratio expeditior, quàm quum regulæ congruit exemplum. Regula quid faciendum quidque fugiendum sit monet: cuius cum viua pictura exemplum accedit, tenacius hæret quod docetur, & magis mouet. Hæc ergò duo, regula videlicet & exemplũ, cõiuncta in illis piis pastoribus, piũ permouerũt magistratũ, vt vnà cum pastoribus manũ adhiberet, quo cõiunctis viribus disciplinam collapsam erigerent. Vt autem reuocata quodammodo disciplina maneret diuturnior & constantior, præfecerunt ei graues & cordatos viros, qui censores morum essent, ac gubernatores reuocatæ disciplinæ. Hanc felicitatem illis Ecclesiis gratulor, oroque æternum Deum, vt in dies magis abundent in omni cognitione & sensu, vt probent quæ sunt potiora, & sint sinceri ἀπρόσκοποι, & pleni fructibus iustitiæ in laudem & gloriam Dei: vtque perpetuò ita cũ regula consentiat exemplum, ne vel regula à luce Euangelii, vel exemplum à regula aberret. Nã vbi exẽplum cum regula nõ congruit, parum proficit docẽtis labor. Verè enimà poeta dictum est:

Corrumpunt vitiorum exempla domestica, magnis
Cum subeant animos autoribus.

Chrysostomus de suæ ætatis sacerdotibus cõqueritur his verbis: Sunt multi sacerdotes, & pauci sacerdotes. Multi nomine, & pauci opere. Videte ergo quomodo sedetis super cathedram Mosi. Quia cathedra non facit sacerdotem, sed sacerdos cathedram: non locus sanctificat hominẽ, sed homo locũ: no omnis sacerdos sanctus est, sed omnis sanctus sacerdos est: qui bene sederit super cathedrã, honorem accipit ab illa: qui malè sederit, iniuriam facit cathedræ. Ideoque malus sacerdos de sacerdotio suo crimen acquirit, non dignitatem. In iudicio enim sedes, si quidem bene vixeris & bene docueris, omnium iudex es: si autẽ bene docueris & malè vixeris, tui solius con-

de-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

demnator es. Nam bene viuendo, & bene docendo, populum instruis quomodo debeat viuere: bene autem docendo, & malè viuendo, Deum instruis quomodo te debeat condemnare. Hæc Chrysostomus.

Nocentissima proinde Ecclesiæ pestis est malus pastor. Malus autem est, & qui malè docet, maléq. viuit: & qui bene docet, sed malè viuit: & qui malè docet, sed bene videtur viuere. Cotrà autem solus is meretur audiri bonus pastor, qui vt rectè docet, ita & sanctè viuit. Is enim vtraq; manu cœlestem Ierusalē dificat. Doctrina enim quid, exemplo quomodo agendum sit ostendit.

Hinc patere existimo, fundamētum disciplinæ omnium esse vitam pastoris, ad regulam non errantem expressam. Quamobrem nihil magis ad reuocandam sanctam disciplinam facere arbitror, quàm si ministri Euangelij serio cogitent de seipsis primum regendis pia & sancta disciplina, vt doctrina & vita pulchrè consentiant. Hoc vbi fecerint serio, sperandum est, vt aliquando rectius agatur in Ecclesia, & minus oriatur scandalorū, quibus supra modū rudis offenditur populus.

Vtinam omnes pastores magnitudinē sui muneris cogitarēt: vtinam non carnalibus tantum oculis regnū Christi intuerētur. Quādo externi hostes irrūpunt in alienū regnū, atq. ferro & igni omnia vastant, nemo non dolet: nemo non animo generoso præditus, arma capit, vt se hostibus patriæ opponat, eosque à patrio solo arceat: idq. adeo vt in tuto sint corpora, & facultatulæ qualescunque saluæ maneant. Hæc animi fortitudo meritò prædicatur: hic amor paterni soli laude imprimis est dignus. Contrà autem, qui in tali necessitate fugiunt discrimina, & occultant se, vt suæ tranquillitati consulant, meritò accusantur vt ignaui, vt timidi, vt in patriā ingrati, vt patriæ desertores, vt aræ & foci proditores. At quando spirituales hostes, multò truculentiores carnalibus istis, regnum Christi inuadūt, quid fit? plerisq. pastores, proh dolor, dormiunt: parum memores quod excubias eos agere oporteret, & in prima acie stare aduersus hostium insultus. Sed, vt dixi, hæc minus curantur, quia corporalibus oculis minus cernuntur, & ab Epicureis prorsus vt fabulosa contemnuntur. Verum hic speculatores ciuitatis Dei, hoc est, Ecclesiæ pastores decet, vt oculos spirituales aperiant, vt cladē Christianæ Reipublicæ serio animaduertant, quæ sanè clades maior est quàm vt vllis verbis explicari, grauior quam vt vllis querelis satis deplorari possit. Muri ciuitatū, Dei beneficio & sapientum gubernatorum consilio, stant integri & illæsi: sed morum munimenta & pietatis ornamēta magna ex parte cecidere. Testa ab ignibus sunt libera: sed corda fumosis horibus cupiditatibus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

ardent. Facultates tutò possidentur externæ: sed animi veræ diuitiæ diripiuntur. Præda salua manent: sed præsidia cœlestis Ierusalem inuaduntur. Robora corporum augentur: sed pectora minuuntur. Matronæ & virgines vim militum non patiuntur: sed animi turpissimis voluptatum blanditiis succumbunt. Non abducuntur nobiles, nõ ciues, non ruclici, in tristissimam Turcici tyranni seruitutẽ: sed, quod est multo crudelius, tot dominorum tyrannidi premuntur, quot viciis laborant. Verè enim dicit Augustinus: Malus etiam regnet, seruus est: non quidem vnius hominis, sed, quod est multò grauius, tot dominorum quod viciorum. Hæc mala omnem barbaricam vastationem facile superant: imò ideo atrociora sunt multò, quia nõ corporum, sed animorum: non fortunarum, sed salutis sunt exitia. Quibus, quæso, iustè imputabuntur hæc mala? Etsi autem hæc non solis pastoribus rectè imputantur, magna ex parte tamen non pauci illorum in culpa sunt. Nam si illi exaltarent (iuxta Prophetæ consilium, imò iuxta Dei mandatum) vt tubam, vocem suam contra scelera grassantia, & obiicerẽt se spiritualibus istis hostibus, induti spiritualibus armis: minus vastationis morum esset in mundo, minus scelerum & minus petulantiæ & contumaciæ aduersus Deum. Multi fortè se excusari putant, quòd sæpè aduersus scelera in publicis concionibus declamitent: quod sanè perinde est acsi quis se strenuum militem gloriaretur, qui tamen in aciem contra hostem prodire recusaret. Nam cum in genere tantum accusantur scelera, quilibet vel nocentissimus os tergit, acsi ad se nihil pertineret quod dicitur. At qui in faciem probrum obiicit, vt tyrannidem, libidinem, iniusticiam, violentiam, ebrietatem, obtrectationem, veneficia, Diabolicas artes, acceptationem personæ in iudicio, & alia huiusmodi: is verè cum hostibus conserit manus, regnum Satanæ fortiter inuadit, atque à castris regni Christi hostes pellit. Sic fecit Helias, sic Nathan, sic Ieremias, sic Petrus, sic Paulus, sic Ambrosius, sic omnes prophetæ, apostoli, adeoque omnes veri pastores, hoc est, qui pluris fecerint ouium sibi commissarum salutem, quàm aut fauorem pulueris & cineris, aut fortunas, aut denique propriam vitam. Quicunque hîc pericula fugit, ac castra Christi relinquit abiectis armis, meritò vt ignauus, vt timidus, vt in Deum Patrem ingratus, vt Ecclesiæ Christi desertor, vt religionis omnis & pietatis proditor pessimus habendus est: cuius portio in resurrectione erit cum Iuda proditore, qui curam mursupii maiorem quàm legationis sibi commissæ habuit.

Cum autem huiusmodi sermones, frater charissime inter nos conferemus,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

ferremus, cœpisti à me petere, vt ex verbo Dei ὑποθήκας quasdam colligerem, quæ continerent solidam, quantum quidem ad per me fieri posset, disciplinam, qua pius pastor regi, & cum fructu suo vberrimo, & cum auditorum suorum commodo, posset. Hoc etsi arduũ & difficile mihi fore animaduerti, ideoq. id oneris intuos potius humeros imposuissem: tamen quia te accusasti nimis impeditũ grauissimis visitationibus Ecclesiarum, quæ tuæ fidei commissa sunt, tibi idem à me sæpius efflagitanti meam operam condixi, & promisi me conaturum, vt aliquo modo tuæ petitioni responderem.

En igitur Pastorem meum in publicum emitto, eumque fortunæ subitcio, vt ferat quicquid & bonis & malis visum fuerit. Quod si autem aliquem fructum ex hoc nostro Pastore, pij percepernt pastores, tibi acceptum ferãt, qui & autor huius scriptionis fuisti & suasor. De Momis, quibus nihil placet nisi quod ipsi fecerint, nihil sum solicitus, Rumpantur sanè ilia Codri.

Quod reliquum est, oro æternum Deum Patrem Domini nostri Iesu Christi, vt det suæ Ecclesiæ pios & fideles pastores, & nos vna coniungat vt vnum simus in ipso, eum celebrantes, corde, lingua, & tota vita, quò tandem beata immortalitate donati, fruamur conspectu ἀγγέλων & mediatoris nostri Iesu Christi in omni æternitate, Amen.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

INVOCATIO.

TE principem pastorem, Domine Iesu Christe, invoco, qui solus animam tuam pro ouibus tuis dedisti, vt eas è faucibus lupi, qui est Diabolus, eriperes: solus oues tuas in ouile tuum humeris tuis portasti: solus sanguine tuo precioso lauisti: Spiritu tuo sancto sanas, & pabulo æternæ vitæ pascis. Tibi supplico, vt mihi indignissimo seruo tuo adesse tua gratia velis, & ea scribenti suggerere ex fontibus verbi tui digneris, quæ ad piam faciant institutionem eorum, quibus oues tuas pascendas commendasti: quibusque nomen, quod tibi soli proprium est, communicasti, nempe vt dicantur ouium tuarum pastores, tuam solius vocem sonantes, quam solam vt oues tuæ agnoscunt: ita te solum norunt, & sequuntur pastorem. Nam in te vno omnes sinceri pastores vnum sunt: quia vna est vox omnium, qua tu aggregas oues tibi, quaque pascis in amœnissimis tuis pratis aggregatas, ac fontibus salutis liberalissimè potas ac reficis. Vt igitur ministris tuis, quos pastorum nomine dignaris, optimum viuendi agendique modum præscribam, tu efficito: & simul da gratiam, vt ipse cum illis iuxta disciplinæ præscribendæ normam, vitam totam peragam: donec curriculo vitæ præsentis expleto, tibi, qui Episcopus animarum nostrarum es, tradam spiritum quem dedisti. Tibi pastori animarum nostrarum, ac soli Deo cum Patre & Spiritu sancto, sit benedictio, & gloria, & sapientia, & gratiarum actio, honor & virtus, & robur in secula seculorum, Amen.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

PASTOR
SIVE,
PASTORIS
OPTIMVS VIVENDI AGENDIQVE MODVS.

OPTIMVM Paſtoris, hoc eſt, eius qui paſcendo gregi Chriſti legitimè præfectus eſt, viuēdi agendíque modum & diſciplinā, duobus contineri capitibus arbitror: quorum vnum ad perſonam, alterum ad officium paſtoris pertinet.

In PERSONA quidem paſtoris ſpectentur tria. Priuata & ſolitaria vita, quæ ſoli Deo patet. Domus propriæ, & familiæ adminiſtratio. Et externa, quæ in oculos hominum incurrit, vita & conuerſatio.

In OFFICIO verò, legitima paſcendi ratio, cum ſuis partibus conſideretur.

Erunt itaque quatuor noſtræ inſtitutionis partes.

PRIMA, vita paſtoris, priuata & ſolitaria.

SECVNDA, domus paſtoritiæ, ac familiæ adminiſtratio.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Tertia,cõuersatio pastoris politica & externa.

Quarta,officium pastorale, seu legitima pascendarum ouium Christi ratio.

De hisce quatuor partibus, ad personam & officium pastoris Dominici gregis spectantibus, eo,quo à nobis propositæ sunt, ordine dicturus, perspicuas de singulis regulas tradam:quas si secutus fuerit pastor, quem instruendum suscipimus, non solum in hac vita fructus vberrimos percipiet,verumetiã in futura coronã immarcessibilẽ, quã Princeps pastor promisit, reportabit.

DE PRIMA PARTE, QVÆ EST VITA PASTORIS PRIVATA ET SOLITARIA.

PASTOR ouium Christi, omniũ primùm seriò cogitet, se nusquam ita occultari posse vllis latebris,siue solus sit,siue cũ aliis, quin perpetuò pateat,& conspectui Christi pastoris (pro quo legatione fungitur, cuiusque vices agit) & oculis Satanæ hostis Christi,& aduersarii humani generis. Quorum ille quidem puritatem hominis amat, atque impuritatẽ abominatur. Hic verò contrà, vt impuritate hominis summè oblectatur: ita puritate eiusdem grauissimè offenditur. Quemadmodum enim Christus ipsa lux est,ideoque luce delectatur:Sic Satan tenebrarũ princeps,tenebras amat,iisque afficitur.

Proinde tu quisquis es Christi pastor, eíq.dedisti nomen, caue ne cum ipsius aduersario, cui in ba-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

in baptiſmo primũ, deinde officii ratione renun ciaſti,colludas. exiſtimans cælari poſſe, quod intra parietes tuos agitur. Imò hoc potius ſit tuum perpetuum ſtudium, vt quæ grata ſunt ei, cui iuraſti & cuius vice fungeris, facias. Iam autem nihil quicquam gratius eſt illi,quàm puritas mẽtis & corporis:& contrà nihil ipſum magis offendit,quàm animi ſordes. Atque ea de cauſſa Paulus commendat ſuo paſtori Timotheo puritatẽ, cum inquit: Te ipſum purũ exhibe.1.Tim.5.

Etſi autem hæc puritas paſtori & ouibus communis eſſe debet: vt quæ prouenit ex virtute ſanguinis ſummi paſtoris, quo abluti ſunt vtrique, modò verè in Chriſtũ credant: Tamen paſtori vel ideo ſtudioſius eſt ſectanda, quia aliis ſuo miniſterio puritatem commendare debet. Manum enim illam mundam eſſe oportet, quæ alienas diluere vult ſordes,ne tactu ſuo quæ mũ dari deberent,fœdius inquinet. Meritò ergo Apoſtolus paſtorem Epheſiorum inſtruẽs,ait: Attende tibi ipſi. Quo mandato oſtendit ſingularem in paſtore requiri diligentiam, vt ſe purum & immaculatum ſeruet.

Quæ hactenus de puritate paſtoris diximus generatim,placet particulatim explicare, vt clarè pateat in quib.ſita ſit iſta,quam in paſtore noſtro requirimus,puritas.

Cum itaque puritatem requirit Apoſtolus in paſtore ſuo, vult abſque omni dubio, vt & animus ſit purus, & corpus caſtũ, adeoque vt totus homo vt noua creatura ſe Deo ſubiiciat in vera ſanctitate.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Quantum autem ad animum attinet, in eo ſpectentur hæ partes: Mens, Cogitatio, Affectus, Voluntas, Studium. Ita enim hæ partes natura deuinctæ ſunt, vt ab vna in aliam puritas vel impuritas promanet & deriuetur. Vt enim mente contaminata, contaminantur cogitatio, affectus, voluntas, ſtudium: ita eadem purgata, & reliqua purgari incipiunt.

Quò autem commodius diſciplina his partibus adhiberi poſsit, ſpectandum eſt, & quid has partes inquinare, & contra quid eaſdem purgare poſſit. De principe igitur parte, quæ mens eſt, primùm dicamus.

Mens, inquit Bernhardus, bona, precioſa poſſeſsio. Sed Paulus infidelium mentem & vanam & inquinatam pronunciat. Tito enim ſcribens ait: Quorum (infidelium) mens & conſcientia inquinatæ ſunt. Ad Epheſios longius progreditur, cum ita ait: Gentes ambulant in vanitate mentis ſuæ, excæcatæ in intelligẽtia, alienatæ à vita Dei, propter ignorantiam, quæ in ipſis eſt, propter duritiam cordis eorum. Hic Paulus aperte omnium hominum, qui non ſunt conuerſi ad Deum, mentem vanam eſſe affirmat. Quæ cum fons ſit, vnde cætera manant, facilè iudicare eſt, ex impuro fonte impuros manare riuulos. Complectitur autem mentis vox tria. Primum, intelligentiam contemplantem, in qua collocatur συνθεσις, ea ſcilicet quæ προτασεις, hoc eſt, propoſitiones ſuppeditat. Deinde, intelligentiam practicam, in qua collocatur conſcientia, quæ aſſumtiones promit. Tertiò, τὸ κειθειον quod ex propoſi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

propoſitionibus, & aſſumtionibus concluſiones extruit. Verum cum nunc, teſte Apoſtolo, mens ſit vana & inquinata, quales, quæſo, cõcluſiones erũt? nonne vanæ, nonne inquinatæ? Certè fieri non poteſt, vt ex impuro fonte limpida & pura hauriatur aqua. Quare paſtor hic videat, & quæ ſit mẽtis illa inquinatio hæreditaria, & vnde puritas petenda, qua mens purgari poſsit, quo ex fonte purgato, puræ depromantur aquæ.

Sanctus Maximus libro tertio de charitate, capitulo 34. quibus rebus mens hominis contaminetur, exponit his verbis: Mentis impuritas eſt in his quatuor ſita: Primum, ſi in ea ſit falſa & erronea de vlla re perſuaſio. Deinde, ſi ignoret id quod ſciri oportuit. Tum, ſi cogitationibus affectib. obnoxiis langueat. Poſtremò, ſi peccato aſſentiatur.

Etſi autem hic autor generalius accipit mentis vocabulum, quàm nos facimus: tamen pulchrè quæ ſint inquinamenta eius oſtendit, nempe ignorantia recti, & perſuaſio falſi: quæ vicia cum in omnibus hominibus ſint, qui non ſunt edocti verbo Dei, Paulus hortatur conuerſos, ne conforment ſe huic mundo: ſed transfigurentur in nouitatem mentis ſuæ, & probent quæ ſit voluntas Dei bona, & placida & perfecta. Hic Paulus nouam mentem requirit, & cur id faciat oſtendit, videlicet quòd nemo poſsit ſine nouitate, id eſt, purgatione mentis probare quæ ſit voluntas Dei bona, & placida, & perfecta. Huc proinde pius paſtor cõtẽdat, vt impura ſua mente valere iuſſa, transfiguretur in nouitatẽ mẽtis.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Sed vnde fit hæc trãsfiguratio? ſeu quomodo ex impura mente pura fieri poterit?

Verbum Dei puriſsimus ille fons eſt, qui rectè applicatus, ſordes animi abſtergit: hic mentem contemplantem illuſtrat: hic intelligentiam practicam reformat: hic τὸ κειτήειον gubernat. Lex Domini (inquit Dauid) immaculata, conuertens animam. Teſtimonium Domini eſt verax, ſapiẽtiam præſtans paruulis. Mandata Domini ſunt recta, lætificãt cor. Præceptum Domini purum, illuminat oculos. Et Pſal. 119. Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen pedibus meis. Lectio proinde & meditatio doctrinæ cœleſtis dũ fide recipitur, purgat mentem, vt & rectè intelligere, & quæ rectè intelligimus, accommodare ad vſum incipiamus.

Verum quia noſtra lectio, & noſtrum ſtudium, niſi princeps ille paſtor ſuo ſpiritu nobis legẽtibus aſpiret, fruſtra ſuſcipitur: ſequi debet pius paſtor Dauidis exemplum, qui oratione impetrauit, quod operatione obtinere non potuit. Ita enim Pſalm. 25. ait: Vias tuas Domine oſtende mihi, & ſemitas tuas doce me, deduc me in veritate tua, & doce me, quoniam tu es Deus ſalutis meæ, te expecto tota die.

Vt ergo mens paſtoris ſit pura, tribus opus eſt: Pœnitentia, Lectione, & Oratione. Pœnitentia facit ne imputentur ſordes reliquæ. Lectio mentis nubeculas diſpellit. Oratio impetrat digitum Dei, quo mens ad diſcendum formetur.

Hoc cum animaduerteret vetuſtas, pio conſilio

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

lio ordinauit in Ecclesia lectiones Prophetarum, & Psalmorum, & potissimùm ea elegit, quæ & optimè docerent, & maximè homines ad precandum excitarent. Verum cum cœpit paulatim legendi & orandi studium refrigescere, accessit lex pontificia de necessitate & opinione cultus, & coacti sunt sacrificuli in Papatu certum numerum Psalmorum quotidie recitare, manè, meridie & vesperi. Qui huic pontificio decreto satisfecerunt, putarunt se isto opere aliquid à Deo mereri. Contrà qui hoc neglexerunt, existimarunt se mortaliter peccare, Atque hoc potissimum factum est, postquam humanis traditionibus obstructa est doctrinæ puritas.

Etsi autem rectè taxata est à piis doctoribus ista conductitia Psalmorum decantatio, quæ partim ab impiis, partim à non intelligentibus fiebat: tamen vtile esset reuocare consuetudinem & disciplinam veteris Ecclesiæ. Habet enim multo maiorem fructum quàm vulgus cogitat. Nam non solum homini canendi consuetudine scriptura fit familiarior, & vsu ad intelligendum facilior, modo adsit pius animus: verumetiam, fides, inuocatio, spes, dilectio & aliæ virtutes excitantur & confirmantur, ac ita mentes eorum, qui se ità absque superstitione exercent, reddun-tur purgatiores.

Basilius Magnus in suis Ecclesiis ordinauit, vt Psalmi canerentur ita, vt sibi inuicem respon-derent canentes alternis versibus, idque non cultus causa, sed disciplinæ gratia. Putauit enim sanctus vir isto pacto facilius & Psalmos disci posse, &

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

tædium recitantium viciſsitudine leuari. Verum quia iſta pſallendi conſuetudo vbique ſeruari non poteſt, nolumus noſtro paſtori iſtam canẽdi legem imponere, conſilium tamẽ dabimus quod vtile fore ſperamus.

Noſtrum itaque conſilium hoc eſto. Librum Pſalmorum quàm familiariſsimè omnibus piis paſtoribus notum eſſe cupio. Hunc Baſilius ille Magnus vocat κοινὸν ταμιεῖον ἀγαθῶν διδαγμάτων, hoc eſt, commune promtuarium bonorum documentorum. Nam antiqua (vt inquit) animarum vulnera ſanat: recentia citò corrigit: quod languidum eſt & morbidum reficit: quod integrum eſt conſeruat: & affectus, qui variè animabus in vita hominum moleſti ſunt, quantum fieri poteſt, tollit, &c. Hæc cum ſit Pſalmorum incomparabilis vtilitas, velim in eorum lectione præcipuè occupatum eſſe pium paſtorem, idque hoc modo.

Quindecim Pſalmi, qui graduum vocantur, ſint familiariſsimè noti, ac ita legantur à paſtore, vt ſingulis ſeptimanis ſemel finiantur. Pſal. 25. cuius initium eſt: Ad te Domine animam meam leuaui: & 51. Miſerere mei Deus: alternis vicibus ſubiiciantur precationi matutinæ, Facto prandio quotidiè recitetur Pſalmus 147. qui incipit: Laudate Dominum, quoniam bonum eſt pſallere Deo noſtro. A cœna legatur Pſal. 23. Dominus paſtor meus. Precationi veſpertinæ Pſal. 130. De profundis, ſubiiciatur. Diebus feſtis Pſalmus 119. Beati immaculati, ſeruiat.

Reſtant iam Pſal. 129. quos ordine velim recitari,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

tari, ita vt semel in mense absoluantur.

Porrò etsi multæ & doctæ extãt Psalmorum versiones: tamen meo pastori commendo versionem Georgii Maioris, quia hæc & plana est, & scholia habet in marginibus addita, quæ vice iustorum commentariorum esse possunt. Hoc nostrum cõsilium esto de lectione Psalmorum, sequatur qui volet.

Præterea pium pastorem assidua manu versare oportet Epist. Pauli ad Romanos, Galatas, Ephesios, Timotheum, & Titum. Item Euangelium Iohannis, cum eiusdẽ epistola prima. Hæc noui Testamenti scripta optarem ordine legi à pio pastore, ita vt ad minimum vnum caput legeretur quotidie, donec ad finem ventum esset, vnde ad principium redeundum: non tamen hoc volo, vt cætera scripta noui Testamenti non legantur, sed cupio hæc quàm maximè familiaria esse.

In veteri Testamento præ aliis legi cupio Genesin, Prouerbia Salomonis, Isaiam prophetam & Danielem, idque eo modo, vt de præcipuis noui Testamenti libris dictum est. Reliqui libri veteris & noui Testamenti per ocium legantur, ita vt semel finiantur intra anni aut biennii spacium.

Hæc legendi disciplina non solum mentem purgatiorem reddit, verum etiam alios vberrimos fructus afferet iis, qui hoc meum consilium non contemserint.

Hactenus de lectione sacrorum librorum dictum est: Iam de commentariis scriptorum Ec-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

cleſiaſticorum aliquid adiiciendum videtur.

Etſi autem paſtorē antè ſuſceptum tam auguſtum officium inſtructum eſſe velim in doctrinæ corpore: tamen iudico paſtori ſemper eſſe vtile, vt integrum doctrinæ corpus ſubinde ordine euoluat. Nam illud ſatis diſci nunquam poteſt. Diligenter enim (vt rectè monet Cicero) cauendum eſt, ne incognita pro cognitis habeamus, iiſque temerè aſſentiamus, ſed adhibeamus ad conſiderandas res, & tempus & diligentiam. Si hoc Cicero in rebus humanis, quæ rationi ſubiectæ ſunt, neceſſarium iudicauit, profectò hoc multò magis requiritur in doctrina Eccleſiæ, cuius fides rationis fines, humanæ naturæ vſum, experientiæ terminos, vt teſtatur Bernhardus, tranſgreditur.

Proponat itaque ſibi paſtor integrū doctrinæ corpus, illúdque ſæpius euoluat: hac adhibita amuſsi, vt nihil recipiat, quod non quadrat ad Canonicam ſcripturam: nihil abſurdum iudicet, quod claro Dei verbo traditum eſt: tribuat Deo cum Abrahamo laudem veritatis, etiamſi tota rerum natura, id quod legit in Propheticis & Apoſtolicis ſcriptis, improbare videatur.

Verum etiamſi multa multorum ſcripta extant, quæ integrum doctrinæ corpus continent: tamen meo paſtori inprimis commendatum volo Corpus doctrinæ, à ſanctiſsimo viro, Philippo Melanthone, ſcriptum. In eo enim nihil eſt obſcuri, nihil ambigui, nihi falſi: ſed omnia clara & certa, extructa ex ipſis ſcriptis Propheticis & Apoſtolicis. Huc adiiciat paſtor alios commentarios

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

mentarios ab eodem viro ſcriptos, quos legat ſtudioſé. Nam in illis plus ſolidæ pietatis & eruditionis inueniet, quàm fortè in multorum veterum, Latinorum & Græcorum ſcriptis. His ergo ſi contentus fuerit ſimplex paſtor, qualem ego inſtruo, plus proficiet, quàm ſi plurimorum ſcriptorum veterum & recentium lectione ſe fatigaret.

Nihil tamen hic detractum volo, aliorum doctiſsimorum virorum ſcriptis, quæ & magnifacio, & legenda iudico, ſed ab iis potiſsimum, quorum & iudicium magis confirmatum eſt, & quibus tempus ob Eccleſiarum curam ſuppetit. Ego enim nunc ſimplicioribus & occupatioribus do cõſilium, quod iudico iis maximè profuturũ. Nam ea quæ aliquis ſæpius & familiarius agit, fiunt veluti domeſtica, & difficilius veniunt in obliuionem, iuxta illud Senecæ,

Dediſcit animus ſerò, quod didicit diu.

Hæc ſunt dicta de purgatione mentis, quæ fons eſt aliorum motuum & actionum. Quæ (vt rem vniuerſam in ſummam contraham) naturæ prauitate inquinata, & vana effecta, renouanda eſt iuxta Pauli conſilium, & abluenda ſanguine Chriſti, atque ita perpetua pœnitẽtia, aſsidua lectione, & ardenti precatione inſtaurãda: vt quotidie magis magiſque purgetur, donec in hac vita ſumus. Quandiu enim hoc mortale corpus circumferimus, nunquam ita purgabitur mens noſtra, quin aliquid ſemper purgandum reſtet. Quare rogãdus eſt purgator noſter Chriſtus, ne maculas præſentes nobis imputet, ſed vt quo-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

tidie ſuo Spiritu, & verbo magis nos purget.

Cogitationũ principia tria facit Damaſcenus cum ita ait: Illud ſanè præ omnibus noſſe debemus, tria cogitationum noſtrarum eſſe principia. Sunt enim aliæ cogitationes à Deo, aliæ à Diabolo, aliæ ex nobis ipſis.

A Deo quidem ſunt cogitationes ſalutares, quibus homines excitat Deus, ad ea, quæ pia & ſalutaria ſunt, agenda, iuxta mandata expreſſa.

A Diabolo ſunt pernicioſæ cogitationes, quæ ſunt via ad interitum. Cogitatio Iudæ de prodendo Domino, fuit à Diabolo. Nam ita clarè ſcribitur: Et cœna facta cum iam Diabolus miſiſſet in cor Iudæ Simonis Iſcarioth, vt traderet Dominum. Et iterum: Poſt buccellam introiuit in illum Satanas. Hoc & Petrus teſtatur loquens Ananiæ: Quare (inquit) tentauit Satanas cor tuum, vt mentireris Spiritui ſancto?

Ex nobis autem oriuntur cogitationes, cùm ea quæ gerimus, aut geſsimus, aut audiuimus, recordamur.

Primum ergo genus cogitationum, vtile & ſalutare eſt, medium & vltimum noxium. Nam ſicut fumus apes, ſic prauæ cogitationes, ſi illis locus datur, fugant Spiritus ſancti gratiam. Neque enim leue exiſtimandum eſt, pernicioſis cogitationibus locum dare. Videntur quidem leuiora peccata, ſed ſi non vitantur, certum interitum afferunt. Nam ſemper maiora peccata ſuperueniunt nobis, & vim inferunt animabus noſtris, cum quæ minora videntur, non vitantur. Sæpè homicidium cõmiſit, qui iræ ceſsit: Sæpè adulterium

terium perpetrauit, qui impuræ cogitationi locum fecit. Vt ergò qui minima contemnunt corporum vulnera, sæpe mortem incurrunt. Ita qui animorum exiguas plagas despiciunt, in maiora labũtur crimina. Principiis ergò obstandum est.

Porrò vt præsentius remedium pastori nostro contra insultus malarum cogitationum dare valeamus, causas huiusmodi cogitationum, & modos altius examinemus.

Bernhardus tres facit formas cogitationum, quæ ex nobis sunt. Quædam, inquit, sunt omnino ociosæ, videlicet, quæ ad rem non pertinent. Has tam facilè abiicere, quàm recipere potest animus. Atq. hoc genus cogitationum ociosarũ, luto confert, sed simplici, hoc est, nec inhærenti, nec fœtenti, modò moram non fecerit. Aliæ, inquit, sunt violentæ, magis & fortius adhærentes: vt quæ ad necessitatem naturæ pertinent. Hoc genus confert Bernhardus luto non simplici, sed limoso & viscoso, non tamen fœtenti, si modum naturæ non excesserit. Quædam, inquit, cogitationes sunt immundæ ac fœtidæ. Hoc tertium genus confert luto adhærenti immundissimo ac fœtidissimo, quod genus nulla ratione admittendum esse monet. Nam animam coinquinat, & ad interitum ducit.

Harum pernicioſarum cogitationum, quarũ peccatum hæreditarium fons est, causas (quo remedium arte adhibeatur) particulares enumerabo varias. Aliâs enim diabolus huiusmodi cogitationes suggerit (vt paulò ante attigimus.) Aliâs oriuntur à sensu: Aliâs à memoria: Aliâs à

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

complexione ortum habent. Hæ quatuor cauſæ ſunt pernicioſarum cogitationum.

Verum quia vicia aliter curari non poſſunt, niſi radices & cauſæ eorum extirpentur, de ſingulis generibus dicam.

Diabolus hoſtis humani generis, qui præcipuè aduerſatur paſtoribus gregis Dominici, aliàs doctrinæ, aliàs moribus inſidiatur, ac ſuggerit cogitationes pernicioſas, nunc in doctrina, nunc in moribus.

Quando itaque doctrinæ inſidiatur, & obiicit cogitationes pugnantes cum fundamento, triplex eſt modus ſuperandi huiuſmodi cogitationes.

Primum opponatur verbum, potentia & veritas Dei. Quicquid enim ſuboritur in cogitationibus noſtris cõtra articulos fidei, verbo Dei obruendum eſt, & ſuperandum.

Deinde opponatur Catholicæ Eccleſiæ cõſenſus, hoc eſt, ſanctorũ hominũ ſuffragia, & exẽpla.

Adhæc, in toto conflictu aduerſus huiuſmodi cogitationes opponitur ardens & ſeria inuocatio.

Sæpe turbat animos piorum cogitatio de reſurrectione mortuorum: ſed hanc premet & ſuperabit clarum Dei verbum quod certum decretum Dei de excitandis mortuis proponit, cui nihil impoſsibile eſt. Poteſt enim quicquid vult: vult autem quicquid certò decreuit ſe facturum. Hoc verbum fortius premet iſtam cogitationem, vbi acceſſerit conſenſus omnium piorum,

qui

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

qui inde vsque à mundi exordio, præcipuam suam consolationem collocarunt in fide resurrectionis. Huic consensui ancillatur inuocatio, ne Satanas vlla sophistica nos à fide resurrectionis abstrahat. His igitur armis vtatur pastor, aduersus cogitationes quæ Satanam immediatè autorem habent.

Cogitationes ortæ à sensu, sunt quæ ab abiectis, quæ in sensus incurrunt, animis imprimuntur: seu quæ generantur quoties res nobis offeruntur, quibus animi nostri ad cogitandum excitantur: vt cum Dauid vidit nudam fœminam, lauantem se, commouetur animus, & quomodo eius amore potiatur, cogitat. Huc illud Augustini pertinet, qui in quodam loco dicit, mortem per quinque sensus, tanquam per feneſtras, ad animam nostram ingredi. Quod quàm verum sit, docet experientia (proh dolor) in multis. De his ergo quinque feneſtris ordine dicam, & simul ostendam ex scripturis, quomodo pius pastor eas occludere debeat, & adhibere solertem custodiam, ne hostis per ipsas ingrediatur.

Prima feneſtra est visus. Hic præ cæteris singularem habet vim. Vnde Christus apud Matthæum: Si oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tenebrosum erit. Syracides: Nequius oculo quid creatũ? memento quoniam malus est oculus nequam. Tritũ quoque est prouerbiũ, Animum habitare in oculis. Huc illud Augustini: Impudicus oculus, animi impudici est prænũcius. Heua vidit pomũ esse pulchrum aspectu, mox cogitat de eo fruẽdo, & per oculos cõcupiscentia

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

in animum prorepsit. Dauid visis nudis Bersabeæ pedibus, mox de ea comprimenda cogitat. Samson visu ad amandam alienigenam est illectus. Augustinus exemplo Terentiani Chereæ vsus est, qui incitatus pictura stupri Iouis, virgini vicium intulit.

Quomodo, quæso, hæc fenestra occludenda? Occludetur ista fenestra, ne mors per eam ingrediatur variis modis.

Primum, cogitatione prohibitionis. Qui enim verè de pietate cogitat, diuinis prohibitionibus tangitur imprimis. Prouerb. 23. Ne intuearis vinum quando flauescit, & cum splenduerit in vitreo calice color eius. Syrac. 9. Auerte oculos tuos à fœmina comta. Et Psalm. 118. Auerte oculos tuos, ne videant vanitatem. Ambrosius: Cum videris aliena monilia, aurum, argentum, & concupieris vt extorqueas, intrauit mors per fenestram: claude ergo hanc fenestram.

Deinde, claudetur hæc fenestra exemplis sanctorum. Pepigi, inquit Iob, fœdus cum oculis meis, ne alienam mulierem concupiscerent. Moses, Ioseph, Daniel, & multi alii, hanc fenestram amore castitatis clauserũt. Vt igitur pastor meus habeat ipse castam coniugem cupio, ne alienarum visu periclitetur.

Ad hæc, cogitatione periculi obstruetur hæc fenestra. Qui enim quid mali mala concupiscentia gignat attendit, maiori cura aduigilabit, ne incautus capiatur.

Postremo omnium maximè hîc requiritur, vt fugiamus occasiones: & si quando grauius pulsauerint

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

ſauerint obiecta mentem & cogitationem, confugiendum eſt ad Deum ſeria precatione, is non ſinet nos tentari ſupra vires noſtras.

Secunda feneſtra eſt auditus. Per hunc enim blanditiæ, adulationes, prophanæ & turpes cantilenæ ingreſſæ, cogitationes excitant, & venena in cor trāſmittūt. Hinc propheta: Tibia & tympanum in conuiuiis veſtris, & opus Domini non reſpicitis. Ambroſius: Intrat etiam mors per feneſtras aurium, ſi acquieſcas loquēti. Occludenda eſt ergo & hæc feneſtra paſtori, adeoque omnibus piis, ne inde in exitium ruant. Salomon Prouerb. 1 ait: Fili, ſi inuitauerint te peccatores, ne audias. Syracides: Sepi aures tuas ſpinis, ne audias linguam nequam.

TERTIA feneſtra, eſt Odoratus,

QVARTA, Guſtus.

QVINTA, Tactus.

Ab his minus periculi eſt paſtori meo, niſi forte à guſtu, de quo dicam, vbi agetur de eius externa conuerſatione & ciuili.

Cogitationes ortæ à memoria, ſunt quādo ea reuocamus, quæ aliquando vel geſsimus ipſi, vel audiuimus, vel vidimus. Harum rerum memoria, primum nudam cogitationem ad mentem pertrahit: quæ poſtquam aliquandiu moram in animo fecerit, excitatur affectus: huic ſi indulſeris pauliſper, voluntatē ſecum rapit, vt iam fruſtra voluntatem imperantem retrahere coneris. Quare vbi talis cogitatio ex memoria rerū naſcitur, mox ad aliud aciem mentis conuerte, ne figat pedem.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Cogitationes ortæ à cõplexione hominis, sunt variæ. Aliis enim cogitationibus, obnoxius est Melancholicus, aliis Phlegmaticus, aliis Cholericus, aliis Sãguineus. Hic vt pastor senserit suum morbum, occurrat maturè, ne malum nimium serpat. Qui scit se Cholericum esse, ideoque magis iracundum, refrenet naturam, cuius morbum nouit, & sic de aliis.

Dixi de cogitationibus malis, & ostẽdi aduersus eas remedia, & summa huc redit, vt illis occurramus legendo, canendo, orando, laborando, ocium omne fugiendo. Verum cum non habeamus nisi malas cogitationes: Nam, vt Paulus inquit, 2. Cor. 3. non sumus idonei ad cogitandum quicquam tanquam à nobis: debet pastor totis viribus, puluerem malarum cogitationum, præcipuè oratione, excutere, & Deum seriò orare, vt ipse nobis pias & salutares cogitationes, suggerat. Is enim solus creat cor mundum.

Iam ad Affectus veniamus, de quorum proximis causis hactenus est dictum. Quæ quia de natura humana non possunt ita euelli, quin quædam vestigia relinquant: fit vt sæpè suboriantur etiam in sanctis praui affectus, atque omnino accidit sicuti quidam ex sanctis patribus ait: Quemadmodum passerculus, pede alligatus, volare incipiens, in terram funiculo detrahitur: sic quoque mens hominis nondum affectib. liberata, & ad rerum cœlestium meditationem volare contendens, ab affectib. ducitur, & in terram detrahitur.

Affe-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Affectuum suborientiũ disciplinã tradituri, initium sumamus à diuisione affectuum. Sunt itaque affectuum quidam Corporales, qui ab ipso corpore suas habent occasiones: quidam animales, qui è rebus externis proueniunt. Primum de priori dicamus genere.

Corporalium Affectuum mater est φιλαυτία, quam definiunt esse immoderatum & cœcum corporis amorem, & verè eam affirmant omnium malorum matrem, cuius primæ quidem proles sunt: crapula, auaritia, & vana gloria: quæ occasiones ferè ex necessitatibus corporis sumunt. Ex his deinde nascitur omnium malorum ac vitiorum catalogus. φιλαυτία enim, primum corporis curandi, & gubernandi prætextu, facit, vt homo sensim in voluptatis, & intemperãtiæ foueam prolabatur. Hanc pestem (φιλαυτίαν dico) oportet pastorem inprimis quantum fieri potest, contundere, ne propter nimium corporis amorem coniiciatur anima in gehennam. Castigo, inquit Paulus, corpus meum, & in seruitutem redigo, ne quo modo cum aliis prædicauerim, ipse sim reprobus.

Vides mi pastor, quantum periculi cum philautia coniunctum sit. Quare grauiter contra illam depugnandum est, sobrietate, animo præsenti contento, & vera humilitate.

Prima huius filia, quæ est γαστριμαργία gulositas seu crapula, corpori quidem grata est, sed grauat corda. Vnde Christus: Cauete ne grauẽtur corda vestra crapula, & ebrietate. Et Sapiens: Vinũ & ebrietas auferunt cor.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Secunda filia auaricia est, non minus perniciosa suis amatoribus, quàm prima illa. Hanc Paulus vocat idololatriam, quia facit vt homo loco Dei suis diuitiis confidat. Quare pii pastoris est cauere, ne huius deterrimæ pestis veneno inficiatur, ac ita salute miserè excidat.

Sed quodnam afferet pastor contra istam pestem remedium? Videamus finem, quo impellitur quis ad auarè cumulandas diuitias. Hic autem triplex est. Primus, amor voluptatis, quæ græcè φιληδονία dicitur. Secundus, est κενοδοξία gloriæ inanis affectatio. Tertius, propulsatio inopiæ, quam fortè metuit.

Voluptati deditus amat diuitias, vt earum adminiculo indulgeat deliciis.

Ambitiosus, & inanis gloriæ cupidus, aurum expetit, vt eius præsidio clarus, & magnus, & honorandus habeatur.

Homo metuens futuram inopiam, cumulat per fas & nefas, vt eas conditas & celatas conseruet, aut famē, aut senectutem, aut morbum, aut exilium pertimescens, atque in iis plus spei habet repositum, quàm in Deo omnium rerū conditore, qui vel extremorum & minutissimorum animalium curam habet.

Fines habemus, quos sibi proponit auarus animus in cumulandis diuitiis, voluptatem, ambitionem, inopiæ propulsationem. Hos si pastor contemnere potuerit, & è mente sua euellere, ipsam auariciam haud difficulter contemnet. Videamus proindè ordine remedia aduersus ista mala.

Quid

Quid ergo remedii habes aduerſus voluptatis plagam? Primum conferat pius paſtor turpitudinem huius peſtis, cum dignitate hominis, qui Chriſti ſanguine ablutus & redemtus, iam templum Dei viuentis eſt. Gentiles philoſophi dixerũt, nullam capitaliorem peſtem, quàm voluptatem, datam eſſe mortalibus. Quare & eãdem affirmant indignam eſſe homine, ſed concedendam eſſe beſtiis. Quid iam, quæſo, indignius eſt, quàm maculare ſtolam illam ſanctam, quam induiſti in baptiſmate? quid fœdius, quàm Dei templum iſto fœtore Satanæ cõfpurcare? In pio paſtore fides, charitas, patientia, modeſtia, iuſticia, & cæteræ virtutes eſſe debent. Quid, obſecro, in hoc virginum honeſtiſsimo cœtu, faceret turpiſſima & fœdiſsima meretrix voluptas? Verè dicit Plato, voluptatem eſcam malorum eſſe. Sed multò verius is qui affirmat præſentem vitam hamum eſſe Diaboli, opertum abominabili voluptate, tanquam eſca, per quam ſeducti ad profundum trahuntur inferni.

Vide mi frater, qualis in ſe ſit voluptas: vide quid cum ea coniunctum ſit: vide eius finem: vide pœnam. Ipſa turpis eſt, coniunctam habet infamiam, famem ſui habet, & trãſacta non ſatiat, finis eius eſt mala conſcientia, pœna, infernus. Hæc mi paſtor ſi perpendas, facilè hanc deterrimam peſtem deteſtaberis, modò ores, ieiunes, legas caſta, ac ocia vites, iuxta illud noſtrum diſtichon:

Ores, caſta legas, ieiunes, ocia vites,
Si ſeruare voles corpora caſta Deo.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Dixi de primo fine, cur auarus animus diuitias cumulet,& quomodo is contemni posſit.

Sequitur ſecundus, qui eſt κενοδοξία, hoc eſt, gloriæ inanis appetitio. Hæc, quia ex diametro pugnat cum Chriſtianiſmo, deberet meritò ab omnibus piis cõtemni, non ſecus atque cœnum fœtẽs,imò veluti virus Diaboli pernicioſiſſimum. Non enim poteſt cum ſiti inanis gloriæ, ſtare Chriſtiana humilitas.

Hanc inanem gloriam Bernhardus baſiliſco comparat. Ita enim ait: De baſiliſco quid dicemus?monſtroſius cæteris,ſolo viſu hominem inficere & interficere perhibetur. Ni fallor vana gloria eſt. Videte ne (inquit) iuſticiam veſtram faciatis coram hominibus, vt videamini ab iis. Ac ſi dicat: Cauete oculos baſiliſci. Sed cui nocere dicitur baſiliſcus? Ei qui non viderit baſiliſcum:alioqui ſi prior eum videas,iam non tibi nocet(vt aiunt)magis moritur ipſe. Ita eſt fratres, non videntes necat inanis gloria,cæcos,& negligentes, qui ſe ei oſtentant, qui ſe exponunt, & non potius ipſi inſpiciunt, non attendunt, non diſcutiunt illam, non vident denique quàm ſit friuola, quàm ſit caduca,quàm vana,quàm inutilis. Si quis eum intueatur hoc modo, moritur baſiliſcus. Nec iam occidit eum gloria, ſed occiditur magis & occidit ei, quodammodo verſa in puluerem,imò redacta in nihilum. Hæc ſcitè & eleganter à Bernhardo ſunt dicta, quibus ſatis graphicè turpitudo inanis gloriæ deſcribitur. Huc addamus & vocẽ prophetarũ. Ieremias ait: Arrogãtia tua decepit te, & ſuperbia cordis tui.

Cum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Cum enim (inquit Salomon) ſuperbia, venit & ignominia. Et Petrus. Deus ſuperbis reſiſtit. Dominus in Euãgelio: Qui ſe exaltat, humiliabitur.

Hæc & huiuſmodi alia oracula Dei, paſtorem refrenare debẽt, ne ſinat ſe, inanis gloriæ ſtimulis incitari. Quæ ſi viderit parum proficere, conſideret ſuas ſordes, cõſideret pœnam imminentem, proponat ſibi exempla ſanctorum patrum, qui iſtam beluam confecerunt: cogitet eam eſſe nunciam Satanæ, & prænunciam mortis. Ad extremum confugiat ad ſeriam inuocationem, & meminerit illius dicti, qui ſe exaltat humiliabitur.

Tertius finis, cur auarus animus ſibi diuitias cumulandas cenſet, eſt propulſatio futuræ inopiæ, quæ à diffidentia oritur. Hac ergo impulſus homo, ſibi in futurũ proſpicere cogitat. O quàm iniquum eſt tantam corporis habere curam, abiecta omni ſalutis ſolicitudine. Diffidentiam damnat Chriſtus, & tu qui vice Chriſti fungeris, diffidentia tua excitaris, ad quærendas opes per fas & nefas? An non apertè contemnis mandatum Chriſti? an non manifeſtè promiſſionem ipſius conculcas pedibus? mandatum eſt, nolite ſolicit ari eſſe, quid edatis, & quo veſtiamini. Mandatum eſt: quærite primum regnum Dei, & iuſticiam eius, hoc eſt, Dei. Promiſsio eſt: Pater cœleſtis alit volucres cœli, nonne vos multò præſtatis eis? Item: Nouit Pater veſter cœleſtis, quòd indigeatis his omnibus. Promiſsio eſt: & cætera omnia adiicientur vobis. Sequatur ergo pius verbi miniſter mandatum paſtoris ſui:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Ne ſitis ſoliciti de craſtino. Abiiciat Ethnicam diffidentiam,ac certò ſtatuat,quòd Chriſtus non velit ſe deſerere , præſertim quum ſcriptum ſit, Non in abundantia hominis vita eius. Auarus enim plerunque inter medias opes eſurit. Solent homines auari vitæ ſuæ præſidia in opibus collo care,adeò vt quò quiſque ditior eſt, eò minus omnia pericula , atque adeò ipſam mortem reformidet. Huc illa diuitum arrogantia & ſupinitas, quaſi Deum ipſum in ciſtis & horreis incluſum, habeant in poteſtate. Contrà verò oſtendit Dominus Lucæ 12.vt quiſpiam ſit locupletiſſimus, adeò vt omni opum genere redũdet: tamẽ quod viuit,hoc minimè debere acceptum opibus ſuis, quum ipſius vitam , ne temporis quidẽ momento,poſsint vllæ bonorum copiæ conſeruare. Vnus enim Deus qui vitã dedit,eam ſcilicet quandiu libuit , & fouere & extinguere , pro ſuo iure poteſt. Quorſum igitur quiſpiam à diuitiis pendeat,vt ii ſolent,qui iis accumulandis tantopere ſunt ſoliciti?Memineris ergo,ô paſtor,huius ſummi paſtoris præcepti. Videte & cauete ab auaritia.Abiice itaque diffidentiam , Chriſtum veracem eſſe ſtatue.

Atque hi ſunt fines cur homines ſtudeãt cumulandis diuitiis,voluptas,inanis gloria,& propulſatio imminentis inopiæ.Hos qui extremè contemſerit, facilè animum ſuum ab auaritiæ ſordibus purgauit.

Sed quî fit, quòd hæc tria , quæ Scriptura abiicienda eſſe monet, adeò tamen hominum animos moueant , vt quàm pauciſſimi inueniantur,

qui

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

qui istis non capiantur? Caro nostra illa amat, iisque mens excæcatur eò magis, quò caro minus imperio spiritus subiiciatur. Excitetur proinde spiritus, vt magis magisque auctus viribus, carnis ferociam domare, & suo imperio subiicere possit.

Hæc sint breuiter dicta de affectibus corporalibus, de philautia eiúsque filiabus, à quibus omnia oriuntur mala & vicia: & de remedio aduersus venenum, quo homines incautos ista pestis inficere soleat.

Sequuntur affectus animales, Ira & Concupiscentia, de quibus nonnulla breuiter adiiciemus.

Ira quid sit, notum est, eius genera tria numerantur. Bilis, χόλος. Iracundia, μῆνις. Et Infensio, κότος. Bilis citò & facilè commouetur, sed & leuiter sedatur. Iracundia, diuturnior animi commotio, ex frequenti mali illati, iniuriæque recordatione, continuum sumit pabulum, & maius incrementum: & hæc magis animo occultatur, abditáque latet, quàm exteriori prodatur indicio. Infensio, est exulcerati animi perturbatio grauior, opportunitatem vindicandi illatã iniuriam de industria quærens, & nanciscí studens. Atque ideo κότος dicitur, quia κεῖται, hoc est, iacet, donec occasionem fuerit nacta. Primum genus sæpe necessarium est pastori: debet enim irasci viciis. Secundum genus, malũ est, à quo alienum meum pastorem opto. Tertium, est pessimum, quod in sanctis diuturnum esse non potest. Pugnat enim cum lenitate, & patientia Christiana. Quare velim pium pastorem meminisse dicti Pythago-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

rici: Ollæ vestigium cinere turbato. Quo symbolo significat iræ non indulgendum esse. Et huius Pauli, Ephes. 4. Sol non occidat super iracundiam vestram. Hic Paulus vult, ne nos nox iracundos deprehendat. Quoniam autem fieri non potest, quin in hac infirmitate sæpè irascamur, sequatur Pastor consilium Dauidis & Pauli: Irascimini, & nolite peccare: hoc est, si contigerit irasci, iram ita cohibete, vt ad facta non prosiliat, aut moram aliquam in vestris animis faciat. Verum vt hoc malum studiosius caueri possit, Pastor iniuria læsus, hæc meditetur. Primum, cogitet, quoties ipse Deum offenderit, & tamen veniam expetierit. Secundo, meminerit, quòd vbi non sit remissio iræ & offensæ, illic nec venia peccati apud Deum: iuxta parabolam de debitore, Matthæi 18. Tertiò, recolat se etiam hominem esse, & posse alios offendere, ideoque oportere se æquiorem esse in alios. Quartò, perpendat, quòd iratus sibiipsi maximè noceat, turbando animum. Quintò, æstimet malum, quod inde sequi potest. Vir iracundus, inquit Salomon, rixas prouocat: qui verò patiens est, mitigat suscitatas. Sextò, sciat quòd magna sit virtus, iram reprimere. Vnde Ambrosius: Præclarum est, motum temperare consilio, nec minoris virtutis dicitur, cohibere iracundiam, indignationemque compescere, quàm omnino non irasci, cum plerunque hoc leuius, illud fortius æstimetur. Septimo, de damno, quod sequitur iram, cogitet. Per iram, inquit Gregorius, sapientia perditur, vt quid quove ordine agendum sit, nesciatur.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

sciatur. Idem: Per iram, Spiritus sancti splendor excutitur, qui super humilem & quietum requiescere dicitur. Quia cum ira subtrahit quietem, Spiritui sancto habitationem claudit.

Hæc quæ hactenus de ira à me dicta sunt, volo intelligi de ira, quam impatientia generat, nō de illa laudabili ira, quam zelus pius excitat. Illa enim ex vicio: hæc ex virtute generatur. Ira per vicium, oculos mentis excæcat: Ira per zelum, turpitudini irascitur, vt Phinees, Paulus, Christus, & sancti multi sæpe zelo Dei sancto irasci leguntur. Verum cauendum est, ne vicium virtutis larua pingamus, fallentes nosmetipsos. Videat ergo pastor, & diligenter examinet cor suum, an ira, qua æstuat, ex amore Dei sit, an ex vicio impatientiæ.

Affectus animalis, qui Concupiscentia dicitur, est duplex: Naturalis, & non naturalis.

Concupiscentia naturalis triplex est. Aut enim circa cibum & potum, aut circa ἀλυπίαν, vt quis dolore omni sit vacuus, aut circa amorem Venereum versatur. Hi affectus naturales quidem sunt, quatenus φόβῳ, νόμῳ καὶ ὀρθῷ λόγῳ, vt Plato ait, reguntur & frenantur. Nam aliâs naturam corrumpunt, & Deum grauiter offendunt.

Non naturalis Concupiscentia, est rei alienæ appetitio, quæ peculiari lege Dei prohibetur: Nec concupisces domum proximi tui, nec desiderabis vxorem eius, nec seruum, nec ancillam, nec bouem, nec asinum, nec omnia quæ illius sunt. Syracides: Ne zeles gloriam & opes peccatoris. Nō enim scis quæ futura sit illi subuersio.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Hoc duplici freno volo paſtoris mei concupiſcentiam reprimi.

Eſt & alia diuiſio Concupiſcentiæ apud Paulum Gala.5.vbi ait: Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum,& ſpiritus aduerſus carnem. Carnis vocabulo,per metonymiam intelligit corruptionē, & vicioſitatem humanæ naturæ, & impetus inde pullulantes, qualis omnium eſt qui nondum ſunt regeniti. Spiritus ſignificat regenerationis gratiam, quam Spiritus Dei operatur in renatis, & impetus excitatos à Spiritu ſancto in credentibus.

Breuiter,Concupiſcentia carnis, eſt concupiſcentia veteris hominis. Concupiſcentia ſpiritus,eſt concupiſcentia noui hominis,hoc eſt, regenerati,quatenus regeneratus eſt.

Concupiſcentiam veteris hominis, definit Paulus Epheſ.2. eſſe per quam inclinatur homo, ad faciendum ea, quæ libent carni & menti:hoc eſt,ad viuendum ad ingenii mentiſque arbitriū.

In hac definitione Pauli, duæ ponuntur partes veteris hominis,σὰρξ & διάνοια. σὰρξ,caro,ea eſt animi pars, quam Philoſophi ἄλογον vocant. διάνοια,mens,quam illi τὸ λογικὸν appellant. Sed frequentiſsimè carnis vocabulo, totus vetus homo ſignificatur.

Concupiſcentiam noui hominis, definio eſſe, qua renati moliuntur deponere veterem hominem,& induere nouum,ex quo fit, vt iuſticiæ & ſanctimoniæ verè ſtudeant. Effecta vtriuſque, hoc eſt, & ſpiritus & carnis, recitat Apoſtolus, Epheſ.4.& Galat.5.

Bonus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Bonus itaque paſtor ſpiritum piis excitabit exercitiis,iuxta illud Pauli,2.Timot.1. Commonefacio te, vt exuſcites donum Dei, quod in te eſt. Eſt autem donum Dei, viua quædam flamma,in cordibus renatorum accenſa,quam nituntur caro & Satan ſuffocare. Paulus igitur ſuum paſtorem commonefacit,vt illam flammam ſopitam magis foueat & exuſciter. Nam vt flamma facilè extinguitur, niſi flabello,impoſitis ſubinde nouis lignis, excitatur: Ita dona Dei & ſpiritus in renatis paulatim diſpereunt,niſi aſsiduè exuſcitantur.

Sed dicas, Quomodo excitentur illa dona? Homo renatus, donatus eſt Spiritu ſancto, qui non eſt in homine ocium,ſed flamma & agitatio diuina, repugnans Diabolo & carni, & accendēs motus tales,qualis ipſe Spiritus ſanctus eſt.

Huiuſmodi motus Spiritus, Primum omniū cogitatione doctrinæ mouentur. Deinde,in inuocatione per Spiritum excitantur. Poſtea, augentur exercitiis pœnitentiæ, conſideratione noſtræ infirmitatis, repugnando ſubitis incendiis affectuum, ſuſtinendo certamina & pericula in officio & confeſsione. In huiuſmodi exercitiis excitatur ſpiritus, creſcunt dona, & apparet imperium ſpiritus aduerſus carnem. Quare hortor paſtorem meum, vt diligenter inſidias Satanæ & carnis caueat,ne extincta flamma Spiritus, rurſus Satanæ & carnis laqueis implicetur.

Quidam ex patribus dehortaturus Chriſtianos à carnali concupiſcentia, hanc pulcherrimā proſopopœiam facit. Quilibet Chriſtianus in ſe

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

habet paradiſum, Adam, voluptatem paradiſi, & ſerpentē. Paradiſus, eſt verbū Dei, quo veluti fragrātia dulciſsima, afficitur pia anima. Adam, eſt vetus homo & rea natura, quæ Satanæ fraudibus expoſita & obnoxia eſt. Voluptas paradiſi, eſt participatio Spiritus ſancti, qua mirum in modum afficitur anima ſancta. Serpens, eſt carnalis voluptas, cui qui obedierit, mortem ſibi ſua accerſit culpa. Igitur non ſecus cauendæ ſunt inſidiæ mundanarum & carnalium concupiſcentiarum, quàm ipſius ſerpentis: quibus ſi aliquando captus fueris, maturè accurre ad arborem vitæ, Ieſum Chriſtum, ne mors te apprehendat.

Hactenus ſit dictum de affectibus, quantum quidem noſtro inſtituto deſeruire videtur. Sequitur Diſciplina Voluntatis, de qua ideo breuius dicam, quia mentis, cogitationum, & affectuum motibus & conſiliis obedire ſolet.

Eſt autem Voluntas, facultas naturalis, qua aut appetitur quod placet, aut declinatur quod diſplicet. Quatenus autem naturalis facultas eſt, à Deo eſt, & quo ad ſubſtantiam ſemper bona. Verum quantum ad habitum attinet, variat. Nam eſt voluntas mala, eſt & voluntas bona. Malam habemus ex corruptione naturæ, bonam ex gratia. Mala ſequitur mentem, cogitationes & affectus carnis: bona comitatur mentem, cogitationes & affectus ſpiritus. Iam quicquid homo facit, bonum eſſe non poteſt, niſi ex bona procedat voluntate. Quare vt paſtor carnis voluntati renūciare, ita ſpiritus voluntatem

facere,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

facere,operosè studebit. Quæ spiritus voluntas, perpetua ad imperandum domina esse debet. Norma autem imperii verbo Dei continetur.

Sequitur Studium,quod inter partes eas,quas animo subiecimus, postremum locum occupat. Hoc nihil aliud est, quàm vt pastor, renunciata carne perpetuò studeat,vt pulcherrima harmonia consentiant,mens,cogitatio, affectus, & voluntas, vnicum scopum Deum sibi proponentes:Vt,quæ mens rectè intelligit, cogitet sedulò animus:quæ animus cogitat, ad illud rapiantur affectus:quæ pii affectus suadent, hoc seriò imperet voluntas.

Hactenus de disciplina animæ: nunc de corpore pauca subiiciemus.

In corpore suo pastor curabit, ne vel mollitie torpescat, vel duritie seu austeritate frangatur. Sicuti enim Deus vetat, ne præter modum indulgeamus corpori: ita quantum necesse est, illi dari præcipit,ne nimia inedia & duriori disciplina frangatur.Huc pertinet dictum Pauli Colos.2.honorem habere corpori pro modo necessitatis præcipientis. Debetur autem honor corpori,quia domicilium & organon est Dei. Quare cauendum est imprimis, ne vel crapula, vel inedia, aut nimis rigido ieiunio destruatur. Vt autem pastor melius intelligat, quid sentiẽdum sit de corporis disciplina, genera exercitiorum corporis recitabo, quorum quædam laudabilia sunt,quædam extremè vituperanda.

Est itaq. quadruplex exercitiũ corporis: Epicureum: Pharisaicum: Politicum: Christianum.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Epicureum exercitium peſsimum eſt, & planè hominis dignitate indignum. Nam qui huic ſe dederunt, potando & ſuauiter edendo, & molliter veſtiendo ſe ſagi narit, ac deliciis variis quaſi corpora ſua emaſculãt. Verè enim dictum eſt: Scortatio, vinum, & ebrietas, auferunt cor. Et Homerus ait: οἴτ' ἄρτιος πρότῳ καὶ κὸν εὕρετο οἰνοβαρείων. Hoc eſt, ſibi ipſi primo malum inuenit vino grauatus. Et Eſaias minatur malum iis, qui ebrietatem ſectantur, dicens: Væh qui potentes eſtis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miſcendam ebrietatem.

Cum ergò Epicureum viuendi genus, & valetudinem lædat, & infame ſit apud ſanos philoſophos, & verbo Dei damnetur, vt quod reddat hominem inutilem prorſus ad omnia hominis officia: ſit miniſter parcus in cibo, temperans in potu, veſtibus ne luxuriet, vt poſsit eſſe idoneus ad cogitationes de Deo, & ad motus diuinos, & vt corpus poſsit eſſe durabilius & firmius in ſenecta.

Phariſaicum exercitium eſt, quo ſuperſtitioſi omiſſa doctrina de vera iuſticia, remiſsione peccatorum, & ſatisfactione pro peccatis, ſe macerarunt ieiunio, longis preculis, chameuniis & aliis aſperrimis laboribus: putantes huiuſmodi opera eſſe cultum Dei, iuſticiam, & ſatisfactionem, & mereri remiſsionem culpæ & pœnæ. Hinc manauit Monaſtica vita & Eremitica, eorum qui in mandris ſuis duriſsimam vitam vixerunt, vt Ioſaphat, Auenniri regis filius malè inſtructus ab hypocrita Barlaam ſuo magiſtro. Hic enim patre mor-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

tre mortuo regni diadema ſuſcepit quidem: ſed ſubditis commendata religione Chriſtiana, ſe abdidit in eremum. Vbi multis annis ſqualore, ieiunio, & duriſsimo victu ſe macerauit, vt iſto pacto cœlum mereretur. Sic multi reges, & homines alii non mali, monaſticam vitam elegerunt, vt in ea, ieiunio, preculis ad certam menſuram recitatis, ſordidis veſtibus, duris cubationibus ſatisfacerent pro peccatis ſuis, & mererentur cœlum.

Hoc ſuo facto quadrupliciter peccauerunt. Primum, læſione corporum, quibus Paulus præcipit honorē haberi. Deinde, falſis opinionibus. Tertiò, contumelia in filium Dei, cuius ſatisfactionem contemſerunt. Poſtremò, malo exemplo, quod cum multi ſequuti ſunt, cum ſuis autoribus malè perierunt.

Sciat ergò pius paſtor, quo in loco habēda ſint huiuſmodi hypocritarū exercitia, & potius vnū Abrahamū ſequatur, qui abſq. omni dubio abſolutū Chriſtianæ perfectionis exēplar exhibet.

Politicum exercitium, eſt quod ſuſcipitur, vel habitus alicuius induendi gratia, vt palæſtricum, gladiatorium, technicum: vel ſanitatis conſeruandæ gratia, vt ambulationes, labores, &c. Huiuſmodi exercitia non improbantur, imò vtilia, & in omni vitæ genere ſunt laudabilia.

Chriſtianum exercitium, eſt quod ex fide proficiſcitur in bonum finem, excluſa opinione cultus, iuſticiæ, meriti & neceſsitatis. Hoc genus potiſsimum ſuſcipitur à piis, quando ſentiunt ſua corpora pigriora effici, & veluti languere

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

circa desideria carnis. Tum enim pii solent vigiliis, ieiuniis, laboribus, lectionibus longioribus se excitare, vt caro imperio spiritus subiiciatur. Verum hoc exercitium duabus regulis regi debet: quarum vna est Pauli, qui præcipit honorem, hoc est, curam habere corpori, seruato modo necessitatis. Altera est Athanasii. Bonũ (inquit) est exercitium corporis, modò vera scientia & moderatione fiat. Vera scientia est, vt non suscipiatur cultus, aut meriti gratia: sed vt eo tantum corporis ferocia reprimatur, ne sit spiritui nimium molestum. Moderatio necessaria est, vt nec impediat necessaria officia, nec valetudinem lædat.

Dictum est de disciplina animi & corporis, & ostensum est quid pastor noster debeat fugere, vt quod contaminet corpus & animam: & quid debeat sectari, quo corpus seruetur castum, & animus purus. Iam vtrunque coniungẽdum est. Neq. enim animus mundus esse potest, nisi castum sit corpus: neque corpus castum, nisi animus sit purus.

Sit ergò animus purus, & corpus castum, vt alterius puritas alterius testetur castitatem: vt fiat id, quod Paulus optat suis Thessalonicensibus, cum ait: Ipse autem Deus pacis sanctificet vos totos, vt integer vester spiritus, & anima, & corpus inculpatè in aduentum Domini nostri Iesu Christi seruẽtur. Glorifica ergò & tu, ô pastor, Deũ corpore tuo, & spiritu tuo quæ sunt Dei, vt ita integer sis totus: caue ne impunè putes te euasurum, si oculos hominum lateant tua facta.

Ipse

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Ipſe enim Deus imaginẽ futuri iudicii, in vnoquoque noſtrum reliquit.

Nullus (fortè dicis) accuſat, nullus eſt teſtis factorum meorum, quis iudicabit? quis puniet? Conſcientia tua iudicatrix eſt, eam audi, auſculta quid dicat: Memoria tua eſt teſtis factorum, vt ea negare nequeas: Ratio iudex præſens eſt, etiam in denſiſsimis tenebris: Timor carnifex intus in te eſt, & ad caſum cadentis folii ſe prodit. Quod enim conſcientia accuſat, memoria teſtificatur: & quod ratio iudicat, timor excruciat.

Quare hæc ita in te diuinitus fiunt? vt hoc domeſtico iudicio admoneat te Deus futuri ſui iudicii, quod nequaquam euades, niſi illud matura pœnitentia anteuertas.

Dictum eſt, vt opinor, ſatis de prima parte noſtræ inſtructionis, in qua oſtendimus, qua conueniat diſciplina animæ paſtoris & quæ corpori: & quomodo totus homo debeat integer eſſe, quò ſanctificetur Deus, & corpore, & ſpiritu paſtoris. Iam coronidis loco adiiciã precãdi formulam, quæ pius paſtor ea precabitur quotidie, quæ in priuata eius vita, noſtra requirit inſtructio.

PRECANDI FORMVLA.

DVLCISSIME Domine Ieſu Chriſte, te inuoco: tu enim lux mea es: tu vita, tu ſalus: tu Deus meus viuus: Pater meus ſanctus: Deus meus pius: magiſter meus viuus: Paſtor meus bonus: adiutor meus optimus: Te deprecor, tibi ſupplico, te rogo, vt per te ambulem, ad te peruenam, in te requieſcam: fac vt per tuum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

auxilium ſanctè, piè, & rectè viuam: mētis meæ tenebras diſcute: cogitationes prauas cohibe: affectuum malorū flammas extingue: voluntatem peruerſam tuo reprime imperio : ac luce tua mentem illuſtra: cogitationes pias ſuggere: affectus bonos accende : & voluntatem meam ad te conuerte, vt quæ tu vis, velim & ego. Præterea, cum corpus meum domicilium ſit animæ meæ, fac, quæſo, vt illud tuo auxilio caſtum & mundum conſeruem: quò anima purgata in corpore mundo habitet: quò integer ſim, anima, ſpiritu, & corpore: & te perpetuò in corpore, & in anima mea glorificem: tibi paſtori meo, ac ſoli Deo cum Patre & Spiritu ſancto ſit benedictio & gloria, & ſapientia, & gratiarum actio, honor & virtus, & robur in ſecula ſeculorum, Amen, Amen: Fiat, Fiat.

DE SECVNDA PARTE, QVAE CONTINET INSTRVctionem, iuxta quam paſtor ſuam domum & familiam regat.

INSTRVXIMVS paſtorem noſtrum ſolitarium, & oſtendimus quali cupiamus eum gubernari diſciplina, quando ſolus ſecum agit atque eius vita ſoli Deo patet. Nunc ipſi de ſolitudine educto domum committamus, monſtremuſque, qua deceat ipſum diſciplina domum ac familiam adminiſtrare. Quàm autem ſit eo-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

sit domestica hæc disciplina necessaria pastori, Paulus ostendit 1. Timoth. 5. cum inquit: Si quis suos, & maximè domesticos non curat, fidem abnegauit, & est infideli deterior. Et Bernhardus inquit: Ne maledictio intret domum, custos in porta disciplina ponenda est.

Cum itaque pastori pio incumbit, vt suam domum & familiam, pia & sancta regat disciplina, capita certa proponam, ad quæ totam disciplinam domesticam referam. Sunt autem hæc capita.

I. Qualis vxor ducenda parocho.
II. Affectus pastoris erga vxorem.
III. Instructio vxoris & tractatio.
IIII. Educatio liberorum.
V. Tractatio familiæ, hoc est, seruorum & ancillarum.
VI. Cura & prouidentia de victu & necessariis.
VII. Liberalitas in pauperes.
VIII. Totius domus precādi ratio, & tēpus.

QVALIS VXOR DVCENDA Parocho.

Salomon dicit: Domus & diuitiæ, hæreditas patrum est: à Domino autē accipitur vxor prudens. Hæc verissima gnoma monet, vt pastor ducturus vxorem, ante omnia Deum roget, vt sibi vxorem adiungat, cum qua pacificè, & in timore Dei viuere possit. Multi iustas pœnas luunt, qui non à Domino, sed à Baccho, & Venere, vxores accipiūt. Quare pastor, cum primum ani-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

mum ad coniugium applicuerit, seriò & ardenter oret Deum, vt ipse sibi monstret, quæ futura est commoda. Denique vbi à Domino cœpit vxorem petere, consilia amicorum, ac præcipuè piorum adhibeat. Nam amor sæpissimè, etiam in piis, cæcus est. Et, iuxta Theocriti dictum, quæ non sunt pulchra, amori pulchra apparēt. Opus est ergò hîc amicorum oculo & consilio.

Postquam autem monstrata est persona placens, rursus ad orandum se conuertat pastor, vt Deus, si futurum est è re sua, coniungat animos vera storga. Hoc autem cum senserit, non more lenonum animum puellæ, aut viduæ explorabit: sed honesta legatione amicorū, petet ipsius consensum. Qui si negatus fuerit, non est, quam Deus illi donare decreuit: si consentit, speret eam diuinitus sibi monstratam fuisse. Verum interim hoc pastori diligenter cauendum, ne sponte accersat sibi malum: hoc est, ne eam ducat, quæ vel publicè antea corpus suum prostituit quæstus gratia, vel ab alio est stuprata, aut est suspecta. Qui autem hoc facit, prolibus suis, ante quam nascantur, inurit infamiæ notam, ac domū propriam perpetua ignominia dehonestat: vt interim taceam, vix fore tutam vitæ sociam, quæ alios antea turpiter amauit. Fieri autem posse fateor, vt quæ fuit corrupta, pœnitentiam agat, fiatque pia & honesta matrona: tamen nolim pastorem meum tali spe periclitari.

Leuitic. 21. lex proponitur leuitico sacerdoti, his verbis: Mulierem meretricem aut stupratam non accipient, neque mulierem repudiatam

à viro

à viro accipient, quia sancti sunt Deo suo. Neque hoc tantum propter typum factum est, sed multò magis propter publicam honestatem, vt rectè Procopius interpertatur. Non enim solum pastoris est, vt fugiat manifesta mala: sed etiam vt declinet illa mala, quæ famam ipsius suggillant. At quidam dicunt, opus misericordiæ esse, si quis errantem reuocauerit, & ex vilo scorto fecerit honestam matronam: Imo, quod melius est, è schola Satanæ in scholã Christi receperit. Nam pastoris domũ schola Christi esse oportet. Fateor quidem ista magna esse. Verũ vt rarũ est è scurra fieri bonum patrẽ familias: ita rarũ est ab impudica fœmina, fieri pudicam matronam. χαλεπὸν, inquit Theocrit. χρείων κυναγεύσαι, hoc est, difficile est canem gustasse intestina. In scholam Christi recepta meretrix, hauddubiè pudicitiam & castitatem disceret, vt lupus fertur in scholam receptus, didicisse syllabicare, pa, & ter interrogatus quid facerent p & a, respondit pa, rursus quid facerent te & r, respondit ter. Hactenus non infœliciter in schola versatus est lupus. Verum, cum idem iussus sit coniungere syllabas, pa, & ter, respondit, agnus. Quare ita? quia aliud os, animus aliud loquebatur. Os præceptoris vocem secutum est, sed quod in animo latuit, tandem erupit. Simile periculum timendum, iudico, si in scholam pietatis recepta meretrix. iuberetur syllabas facere, ex c & a. s, t, & i. & t, a, s. diceret quidem primum ca: deinde sti: tum, tas. Sed iussa coniungere has tres syllabas in dictionẽ, hauddubiè sonaret Amasius.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Sed sit sanè quòd subitò ex meretrice fieret matrona, ex impudica pudica, ex publica fœmina vno contenta: (etsi huiusmodi metamorphosis est rara) tamen in pastoris domum nolim tale periculum spontè recipi, præsertim cum debeat esse aliis exemplum pietatis, pudicitiæ, & honestæ famæ: vt interim taceam nonnullam labem adhærere ministerio, ex vxoris moribus vitiosis.

Quare nullo pacto ferendum iudico, vt is qui ad sanctissimum ministerium vocatus est, cuiusque domus debet esse veluti officina quædam omnis pietatis, castitatis & veritatis, ducat vxorem quæ publica infamia laborat, aut quæ alioqui ob aliquod crimen suspecta est.

Qualem ergo iudicas ducendam esse? Pastor ducturus vxorem quatuor hæc diligenter examinet. Num pii & honesti sint parentes puellæ, quæ placere cœpit. An puellæ mores, graues & honesti sint. An ipsa aliquod artificium sciat. An obnoxia sit publicæ famæ. Parentes requiro pios & honestos, cum propter futuram affinitatem, tum propter spem de pietate & honestate vxoris ducēdæ. Nā à bonis nasci boni solēt. Deinde, mores in puella graues & honestos postulo. Sæpè enim fit, vt quæ nata est ex bonis parētibus, & cuius fama est illæsa, prodet tamen signis externis, qualis intus lateat animus. Philosophus quidam ait, non multū referre, qua in parte corporis quis sit impudicus. Aliquando vultus & oculi, interdum incessus, nonnumquam vestitus, haud rarò lingua animum impudicum prodit. De impudicitia ex oculis cognoscenda,

hoc

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

hoc modo Syracides: Impudicitia mulieris elucet in elatis ipsius oculis,atque in palpebris eius cognoscitur.Hic Syracides mulieris oculos, libidines eius indices,& in superciliis certa signa esse dicit.Atque ita vultu & oculis, prodit puella, quod occultum esse putat. Benigni oculi, summam animi pulchritudinem comitari solēt:procaces oculis, animo etiā procaci sunt vtplurimū.

Quare pastor vxorem ducturus, pudicis oculis præditam quærat. Ea enim videtur ingenio ad temperantiam,iusticiam, pudicitiam, continentiam,ad omnem denique virtutem nata. Incessus quoque, haud rarò animi vicia prodit. Nam & superbiæ & impudicitiæ signum est,arte veluti formatus incessus. Multæ cum incedunt,in vndarum more torquent corpus:multæ aerem occipitio feriunt: aliæ alias ineptias exprimunt,quibus impudicum produnt animum. Præterea, vestitus & pudicitiæ & impudicitiæ testis esse solet.Quæ enim fœminæ nimium cultui vestium student, & præcipuè si status sui & conditionis non habent rationem, libidinem animi in veste pingunt.Maximè omnium lingua & sermo,animi character est. Loquaces fœminæ apud omnes,infames sunt:Contrà,singulare mulierum ornamentum, est silentium, sicuti & Aiax suæ obiecit loquaci fœminæ.Pauca,inquit, mihi loquere, & grauia.Mulieribus enim silentium ornamento est.

Hactenus de moribus. Summa huc redit, vt puella ducenda pastori in vxorē,sit pudica facie, incessu composito ad pudicitiam & grauitatem,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

veſtitu decẽti,& lingua minimè petulãti. De artificio reſtat. Non eſt vtile paſtori, eam ducere, quæ tantum nata ad deuorandum videtur. Quare eam quærat, quæ muliebria artificia nouit, pro conditione ſuæ perſonæ, quæ aſſueuit in parentum ædib. ea curare & adminiſtrare, quæ ad matronarum officia pertinere videbuntur. Breuiter, ſit talis, quæ, ſi res poſtulauerit, victum honeſtè quærere poſsit ſuis manibus, honeſto aliquo artificio. Non enim decet, vxorem paſtoris ocio deditam eſſe: quales ſolent eſſe, quæ apud parentes nimis tenerè ſunt educatæ. Nam paſtor cũ ſua vxore ad quamuis fortunam paratus eſſe debet.

Sequitur fama publica, cuius etiam rationem habere debet paſtor. Etſi enim cum ea ſint ſalua de quibus iam diximus, hoc eſt, ſi nata eſt puella ex honeſtis parentibus, ſi bonis moribus eſt prædita, ſi honeſtum aliquod artificium nouit, fama honeſta comitari ſolet: tamen vtile eſt, eam etiam in conſiliũ adhiberi. Illa enim verè honeſta eſt, de quo fama veretur mentiri. Verum ſi fama aliquid contra ea, quæ foris videntur, ferat, prudenter circumſpiciendum, vt quid veri ſit inquiratur. Nam ſæpe vſu venit, homines vana loqui, idque vel beneuolentiæ, vel odii affectu ductos, vt verè Nazianzenus refert. Quare hîc prudens circumſpectio adhibenda eſt.

Dixi qualem velim paſtorem meum quærere ſponſam, quam cum nactus fuerit, debet in timore Dei & ſponſalia & nuptias celebrare, & inuitare filium Dei ſuis precibus, vt aſpera, quæ

forte

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

fortè inciderint in ista noua societate, velit mollire, & aquam in vinum conuertere, hoc est, tenues ipsorum facultates, sua benedictione prosequi & augere.

AFFECTVS PASTORIS ERGA VXOREM.

VT autem pastor sciat, qualem affectum oporteat ipsum habere erga vxorem, quam iam accepit, respiciat cum ad Deum, à quo vxorem petiit, tum ad primam coniugii institutionem.

Si ad Deum respexerit, admonetur amoris erga donum Dei. Non enim debet vt vilem contemnere, quam scit sibi à Deo datam esse: imò potius vero & sincero charitatis affectu prosequi.

Si ad primam coniugii institutionē respexerit, animaduertet Heuam de costa Adam extructam esse, & datam fuisse Adamo in vxorem. Debet igitur eam amare, vt propriam carnem: debet eam fouere, vt propriā costam: debet illam imbecillem refocillare, vt proprium mēbrum. Quis enim tam crudelis est, vt suam ipsius carnem amare, fouere & reficere non velit?

Deinde, quia Heua non de Adæ capite, neq. de pedibus est facta, sed ex latere est formata, admonetur pastor de rebus tribus: videlicet, quòd vxor non sit domina sua, quia de capite non est sumta. Nec serua, quia non est de pedibus formata. Sed quòd sit socia, quia de medio, hoc est, de latere prodierit. Vt igitur non debet pastor, imperium in vxorē habere vt in seruā, nec illi subiici vt seruus: ita debet ex lege instituti

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

coniugii, eam vt propriam carnē, atque ſociam vitæ, intimo amore complecti. Hic amor fundamentum erit reliquorum officiorū in tota vita.

INSTRVCTIO VXORIS.

Inſtructio vxoris, hic intelligo eam informationem, per quam conſuetudo coniugum amabilis, dulcis, & ſine omni moleſtia reddi poſsit. In primo enim congreſſu, iaciendum eſt fundamentum futuræ conſuetudinis in tota vita.

Primum itaque paſtor vxorem nactus, diligenter inſtruat eam, & veluti de nouo paciſcatur cum ea, de conſtantia & perſeuerantia in vera pietate: hoc eſt, quòd velint vnà Deo obedire, ſtatuantque ſe pietatē omnibus rebus mundi velle anteponere. Hoc iacto primo in ſtructionis fundamēto, omnia poſtea erunt faciliora.

Hinc amicitiam mutuam pendere doceat. Nulla enim ſtabilis & firma amicitia eſſe poteſt, niſi à Deo ortum habeat. Admoneat omnem inimicitiam inter coniuges, cum pacto pietatis pugnare: quod pactum violare ſumma temeritas eſt. Adhæc ex eodem fundamento doceat vxorem, quòd virtus ac morum probitas, inter coniuges mutuam oblectationem pariat.

Quare vt paſtor ipſe virtutis ac probitatis exemplum, vxori eſſe debet: ita eandem ſedulò hortetur, vt in eius vita morum quædā probitas reluceat, doceatque non in auro & ſplendidis veſtibus, ſed in morum probitate, præcipuum honeſtæ matronæ ornamentum eſſe ſitum: iuxta hoc inſigne Cratetis dictū, de ornatu mulie-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

rum. Ornatus est,inquit,quod ornat. Ornat autem quod ornatiorē vxorē facit:facit autē ornatiorem neque aurum, neque smaragdus, neque coccus,sed quæcunque grauitatis, modestiæ, & ingenui pudoris indicium addūt. Hoc comprobet pastor verbis Petri,1.Pet.3.

Instituat præterea pastor vxorem,de mutua ὀφειλῇ, hoc est, de æquitate & moderatione: qua vterq.alterius æqui boniq.consulat mores & errores. Hanc æquitatē omnino necessariam esse doceat. Nam in hac naturæ imbecillitate multa errata incidūt,quæ nisi mutua cōdonatione regerentur,horrendi tumultus orirentur,& citò fieret alienatio animorū inter coniuges:præsertim cum Diabolus insidiatur coniugibus,& præcipuè incumbit, vt coniuges suo veneno inficiat: quò postea inde prodeant homines, apti ad propagandum Satanæ regnum.Multus ergo sit pastor, præsertim adhuc primo amore feruēte, in commendanda vxori hac mutua ὀφειλεία toto vitæ tempore necessaria.Hanc moderationem amor mutuus alet, fouebitque: faciat quoq. vt coniuges non nimis acutè alter in alterius vicia,introspiciant: sed vt multa aut non animaduertant, aut si animaduerterint amore mutuo tegant.Si quando necessaria est admonitio, efficiendum vt ea ex amore proficisci videatur. Adhæc doceat vxorē,si opus esse videtur, vt piè & sedulò præstet officium,non tanquam in conspectu hominum, sed vt in conspectu Dei. Postremò & voce, & exemplo, doceat pastor vxorem pietatis exercitia,inuocationem, gratiarum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

actionem,ſacras ceremonias reuereri,& c. de qui bus rebus infra fortaſſe plura.

Hæc ſit breuis inſtructio, qua paſtor ſuam vxorem,quam ducit iuuenculam , informare poteſt:qui tum demum efficaciter eam inſtruet,ſi ipſe prærierit exemplo , & quod ab vxore requirat,ipſe primus faciat.

Sed vnum ferè prætermiſiſſem,quod nequaquam omittendum fuit. Vxor paſtoris vbi conceperit,admoneatur à marito , vt ſiue cubitum eat,ſiue ſurgat, Deo commendet , quod benedicente Deo concepit: Petat vt ipſe ſua potẽtia & bonitate adſit, tueatur , ac foueat quod conceptum eſt. Quomodo autem infans natus educari debeat,iam dicendum eſt.

EDVCATIO LIBERORVM.

Poſtquam paſtor videt benedictione Domini auctam familiam,non ceſſabit Deo gratias agere,pro tanta benedictione , & orabit, vt Deus quod dedit clementer tueri velit.

In educatione autem puerorum,ſit primum fundamentum , inuocatio Dei pro pueris. Niſi enim Dominus cuſtodierit ciuitatem,fruſtra laborat,qui ædificat eam. Fruſtra itaque omnis cura educandæ ſobolis ſuſcipitur , niſi Deus manum adhibeat , & dederit pueris aduerſus Satanam angelos cuſtodes.

Deinde , hoc iacto fundamento de inuocatione Dei pro pueris , ſumma paſtoris cura eſſe debet , vt vnà cum lacte natus infans incipiat balbutire

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

balbutire Iesu nomen. Illa enim dulcis appellatio, prima cum fuerit in infantis ore, spes est vt in reliqua tota vita illîc maneat, non sine maximo fructu. Vbi autem puer fari cœperit, mox precandi formulam à Christo præscriptam discat, eamq. sæpius recitet, & præcipuè cum iturcubitum, cum surgitur manè, & in principio & in fine prandii & cœnæ. Hanc vbi aliquo tempore vsu firmauerit puer, addatur symbolum: mox decalogus: postremò doctrina de sacramentis.

Porrò vbi ætas maior accesserit, hoc est, circa septimum annum, pater incipiat puerum docere, de creatione, de lapsu primorum parentum, de peccato propagato à primis parentibus in totum genus humanum. Deinde proponat Christi beneficia, quomodo ipse propitiator peccati sit, cuius propitiationis testimonium & sigillum est ipse baptismus. Hîc doceat pastor puerum accuratè de baptismo: ostendat baptismum testimonium esse ablutionis peccatorum, per sanguinem Christi: ostendat baptismum perpetuam concionem pœnitentiæ esse: ostendat baptismum, signaculum esse beneficiorum Christi, & vitæ æternæ. Admoneat puerum de candida veste, quæ ipsi imposita fuit in baptismo, quæ ipsum in tota vita admonebit, quòd & sit vestitus iusticia Christi, & quod debeat in posterum candidam & sanctam vitam meditari. Hæc omnia melius discunt pueri, si patris vitam videant doctrinæ respondere.

His iactis pietatis rudimentis, masculæ proli proponat pater literas discendas, modò ad eas

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

aptus videtur:fœmellæ opera muliebria: nisi fortè placet,quod non improbo, eam institui in literis, vt possit aliquando sacros libros ,vernaculo sermone scriptos,legere. Nam vt Latinè discāt puellæ non suadeo.

Præterea habeat pastor singularem curā morum in liberis.Si quid quod non decet agant,puniat: si officium faciant , laudet : moneat quàm honestè domi erga parentes & familiam se exhibeant: quàm modestè foris erga alios se gerant: qua reuerentia excipiant senes: quo cādore cum paribus conuersentur.

Cæterum vt rem ad numeros reuocem , quatuor potissimum in institutione puerorum spectanda sunt,quæ Paulus,etsi in diuersis locis , de puerorum educatione tradit.

Primū,quid parentes debeāt pueris , exponit.

Deinde, quid caueant parentes in puerorum educatione,docet.

Tum,quid in pueris sit culpandum,admonet.

Postremò,quorum puerorum mores sint laudabiles,monstrat.

Ad Ephesios sexto , quid parentes debeant pueris his indicat verbis: Patres educate liberos vestros , in disciplina , & correptione Domini. Breue quidem præceptum est, sed multa continet. Vult enim vt à curis liberi sancta institutione formentur ,ac sanis admonitionibus corrigantur subinde : vult eos enutriri in disciplina & correptione,non quauis,sed Domini:vult vt discant præcepta pietatis , ciuilia morum instituta: vult eos proficere in timore Dei : vult eos informari

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

mari in veritate,iuſticia,temperantia,pudore.

Proinde paſtor, cui prolem donauit Dominus,in his ſit ſedulus: enutriat ſuam ſobolem in diſciplina,& monitis Domini:& ſimul addat domeſticum exemplum, ne quid turpe dictu à ſe audiant, ne quid turpe factu in ſe videant: imò potius det operam, vt ſe viuum exemplar omnis pietatis & probitatis habeant.

Quid parentes in puerorum educatione cauere debeant,Apoſtolus in eodem capite oſtendit, cum inquit: Vos patres ne ad iram prouocetis filios veſtros. Vult Paulus ne immodica ſæuitia parentes filios exaſperent. Hinc enim naſcitur odium: ex quo fit demum vt iugum prorſus excutiant. Ideo ad Coloſſ. additur: Ne deſpondeant animum. Ingenua enim tractatio, & moderata,magis liberos retinet in parentum timore, atque etiam obſequendi ſtudium & alacritatem illis auget: contrà durities & illiberalis auſteritas,eos ad contumaciam inflammat, & pios affectus extinguit. Studeat ergo paſtor, vt diſciplina puerorum ſuorum comitate ſit temperata,ne nimia ſeueritate vſus,pueros perdat.

Quid in pueris culpandum ſit, idem Paulus in Epiſtola ad Titum,vbi agit de eligendo Epiſcopo,hoc eſt,paſtore, oſtendit. Liberos habens nõ obnoxios criminiluxus,aut contumaces. Duo vicia grauiſsima notat,ἀσωτίαν & inobedientiam. ἀσωτία omnem intemperantiam ſignificat, vt luxuriam,laſciuiam,prodigalitatem, heluationem, &c. Clemens in ſecundo Pædagogi, dicit ἀσωτίαν dici quaſi ἀσωτίαν, vt ſignificetur finis eorum, qui

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

luxuriæ, lasciuiæ, heluationi dediti sunt. Illis enim nulla salus reliqua est, seipsos sua intemperantia extremè perdunt. Aliud vicium quod cum pat in pueris, est inobedientia, ex qua prius illud nascitur. Quum igitur Paulus non vult eligi vllum pastorem, cuius liberi sunt luxurioſi & contumaces, det operam pastor, vt prudenti moderatione, pullulantia in liberis vicia corrigat. Si enim tempestiua & prudens disciplina adhibetur, nemo tam distorta est natura, quin flecti possit. Verum si inueteratum fuerit malum, frustra corrigere studebis. Principiis ergo obsta. Laudabiles mores puerorum qui sint, indicat Paulus 1. Timoth. 3. vbi loquitur, de eligendo pastore. Qui (inquit) filios habet, cum omni subiectione, & reuerētia seu honestate aut castitate. Omnia enim hæc, Græca vox σεμνότης complectitur. Vult ergo in summa, liberos pastoris moribus esse ad omnem obedientiam, reuerentiam, castitatem modestiam, & grauitatē compositis, ita vt patris quasi ingenium referant.

TRACTATIO FAMILIÆ, SERVORVM ET ANCILLARVM.

Generalis regula, iuxta quam oportet Christianos dominos agere cum suis seruis & ancillis, traditur Ephes. 6. hisce verbis: Et vos domini eadem facite erga seruos, remittentes minas, seu laxantes iracundiam, scientes quod & vester ipsorū dominus est in cœlis, & personarum acceptio apud Deum non est. Huic generali regulæ

regulæ subesse debet pastor. Præterea etiam cogitabit, quod non sit tantum dominus in sua familia, verumetiam propheta & episcopus, qui debet curam animarum suæ familiæ habere. Curet igitur ante omnia, vt sua familia sit pia, sit honesta, sit fidelis. Neq. ferat seruum & ancillam, qui disciplinæ domesticæ, etiam quantū ad religionem attinet, subesse recusant. Solent vt plurimum serui accommodare se moribus dominorum suorum: quantò magis par est, vt pii pastoris mores exprimat pia familia?

Hæc sit ergò Prima regula, vt pastor curet vt habeat piam familiam, eamque assuefaciat ad humanitatem, temperantiam, castitatem & alias virtutes.

Deinde, iuxta Paulis regulam pastor placidè & amanter foueat seruos & ancillas suas, tanquam conseruos Dei. Habet enim domini & serui communem Dominum, quem suspicere debent vtrique.

Tertiò, iuxta præceptum Pauli reddat pastor suis seruis & ancillis, τὰ ἀυτὰ, hoc est, τὰ δίκαια, iuxta distributiuam iusticiam. Neq. enim sic habeat pastor obnoxios sibi seruos, quin sciat se vicissim illis obnoxium esse. Seruis laborantibus reddat iustam mercedem, eos foueat ac complectatur in Domino.

Quartò & postremò, curet pastor vt sui serui publicas ceremonias frequentius accedant. Hac enim ratione & seruis præstat paternum beneficium, & alios exemplo inuitat, ad similem, humanitatem erga suos.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

CVRA ET PROVIDENTIA DE VICTV ET NECESSARIIS.

CVM hæc vita opus habeat neceſſariis adminiculis, vt conſeruari poſsit, non debet paſtor ea media contemnere, quæ Deus ordinauit.

Qui in vrbe habitat paſtor, ſtipendium ſuum certum nouit, quod vt rectè diſpenſet, opus eſt ſingulari prudentia, ne vel ſordidus videatur, vel prodigus. Vtrunque vicium indignum eſt paſtori. Prodigalitati medebitur, ſi perpendat & computet exactè, quantum per annum requiratur ad honeſtam familiæ ſuſtentationem. Auaritiæ, ſi Deo fidat, non creaturæ, & ſtatuat ex benedictione Domini robur eſſe pani. Qui autem ruri habitat paſtor, & habet agros & decimas, poteſt ſuis rebus ſtudere, vt habeat quo ſuis & aliis poſsit benefacere. Sed non diſcedat à regula Chriſti, qui ait: Quærite primum regnum Dei: meminerit primam curam & præcipuam eſſe debere ſalutis.

Quia autem, vt dixi, hæc vita opus habet adminiculis iuxta Dei ordinationem, quærere poteſt paſtor facultates, eiſque, quæ ad cultum victumque neceſſaria ſunt, operam dare, modò intra limites ſui officii maneat. Quod autem hoc liceat paſtori, teſtatur promiſsio Dei, qui promittit benedictionē piè laborantibus. Proinde & lucrū: quod paſtori ex ſuis agris & decimis accedit, poteſt & debet paſtor vt prudens œconomus cō ſeruare, & poſtea vt res poſtulauerit prudenter diſpenſare.

Quod

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Quod si facultates creuerint, agat Deo gratias,ac simul Deum precetur, ne sibi in spinas & laqueos conuertantur : quod sanè vsu venire solet iis, qui solidum fiduciæ in Deum fundamentum non iecerunt. Qui enim fiduciam collocant in diuitiarũ incertitudinẽ,naufragium fidei fecerunt,& viua fiducia in Deum vacui sunt.

Consilio proinde Dauidis obtẽperet pastor. Si affluent,inquit,diuitiæ,noli cor apponere.

Est itaque Præcipuum , ne diuitiarum huius seculi cupiditate ducatur pastor.

Deinde,ne iis animum aut fiduciam adiiciat.

Tum,vt pro iis gratias datori agat.

Præterea , vt eas nec auarè cumulet ac retineat,nec prodigaliter effundat : sed eas dispenset,iuxta regulam fidei,& charitatis.

Postremò , vt sit paratus eas à se abdicare quoties Deo libuerit.

LIBERALITAS IN PAVPERES.

DE officio pastoris quantum ad curam eleemosynarum attinet in vsus pauperum , suo loco dicetur: Hîc tãtũ de eleemosyna ac liberalitate agam,quã ipse de suo faciet,& præstabit egenis. Nam & pastor communi præcepto subest , quo iubemur esse liberales erga pauperes.

Præceptum autem hoc est: Frange esurienti panem tuum,&egenos vagosq.induc in domum tuam. Si videris nudum , operi eum , & carnem tuam ne despexeris.Et peculiariter Paulus præcipit suo pastori,vt sit hospitalis,seu,vt inGræco

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

est, φιλόξενος, hoc est, amanter complectens peregrinos, eos fouens, ac recreans suis facultatibus.

Vt autē meus pastor magis ad liberalitatem excitetur, huc adiiciam quæ in omni eleemosyna spectanda sunt: vt sunt, causæ eleemosynæ, affectus dantis, modus dandi, fines & præmium eleemosynæ, liberali pectore præstitæ.

Causæ quæ impellent pastorem nostrum ad liberalitatem erga egenos, sunt multæ & variæ, quarum nonnullas recitabo.

Prima. Christiana professio requirit vt abundent pii in omni opere bono. Nunc autem eleemosyna est vnum ex præcipuis operibus, quibus proximo commodare possimus, quare pastor sciat se huic communi legi subesse.

Secunda. Mandatum Dei, quod sæpius in propheticis & apostolicis literis repetitur. Frange esurienti, inquit Esaias, panem tuum. Christus: Date eleemosynam, ac ecce omnia munda vobis. Huius mandati admonet nos Syracides cap. 29. Propter mandatum, inquit, assume pauperem, & propter inopiam eius ne dimittas eum vacuum.

Tertia. Exempla sanctorum, vt Abraham patriis nostri, & aliorum multorum. Iob de sua erga pauperes liberalitate testatur, cū ait: Foris non permansit peregrinus, Ostium meum patuit peregrino, cap. 31.

Quarta. Eleemosynæ puræ æstimatio apud Deum. 2. Corinth. 6. λειτουργία dicitur. ad Hebr. 13. θυσία hostia apellatur.

Quinta. Proximus ipsi, qui caro tua est, Propheta di-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

pheta dicit: Et carnem tuam ne despexeris. Qui enim indigentem proximum non iuuat, se omni charitate vacuum ostendit. Huc illud Ioannis dictum: Qui habuerit substantiam mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in illo?

Sexta. Cogitatio pœnæ eorum, qui non tanguntur calamitate egenorum.

Primum enim, incurrũt in iram Dei. Ab inope, inquit Syracides, ne auertas oculos tuos propter iram. Deinde, maledictioni pauperum subiacent, iuxta illud: Maledicẽtis tibi in amaritudine animæ exaudiatur deprecatio eius. Præterea, si imploranti te non succurris, idem à Domino expectabis. Prouerb. 21. Qui obturat aures suas ad deprecationem pauperum, ipse clamabit & non exaudietur. Adhæc, Impius in pauperes spoliabitur donis quæ habuit, iuxta illud: Non habenti auferetur ab eo quod habet: hoc est, ei, qui non vtitur donis Dei rectè iuxta voluntatem Dei, auferuntur ei dona. Exempla multa suppeditant historiæ, & quotidiana experientia. Prouerb. 3. Qui despicit deprecationem pauperis, patietur inopiam. Breuiter, cum ira Dei & maledictione omne malum coniunctum est. Omitto pœnam, quæ in posteritatem extenditur. Qui enim crudelis est in pauperes, eius liberi aliquando aut mendicabunt, aut aliam calamitatem experientur. His causis perpensis, pastor sit pro ratione suarũ facultatum in egenos & exules liberalis.

Affectus dãtis eleemosynã, sit purus & castus,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

non infectus hypocriſi aut κενοδοξία: quæ vicia, omnia opera, ratione præcepti bona, inficiunt, ita vt habeantur abominabilia in cōſpectu Dei.

Ardeat itaque affectus, amore Dei, & amore proximi: ſit hilarís animus dantis. Hílarē enim datorem diligit Deus: præluceat fides: ſit ſcopus gloria Dei.

In modo eleemoſynarum ſpectentur, quantitas, ἰσότης, æſtimatio dati, diſcrimen hominū, dominium dantis.

Quantitas eleemoſynam moderetur ad regulam. Tobiæ 4. Si multum tibi fuerit, abundāter tribue, ſi parum, libenter impartiri ſtude. Et 2. Corinth. 8. Nunc verò & facto perficite, vt quēadmodum promtus eſt animus voluntatis, ita & perficiēdi ex eo quod habetis. Etenim ſi prius adſit propmtus animus, is acceptus eſt prō eo, quod habeat aliquis, nō pro eo quod non habet.

Ἰσότης requiritur etiā in modo eleemoſynæ, iuxta illud 2. Cor. 8. Sed pari conditione hoc tempore, abundantia ſuppleat illorum defectum, vt & illorum abundantia veſtrum defectum ſuppleat, vt ſit æqualitas: quantum quidem ad vſum attinet, non quantū ad poſſeſsiones. Hæc æqualitas non requirit paria pro paribus ab eo, cui das eleemoſynam: ſed ſpectat ſymmetriam totius corporis Eccleſiæ. Hæc enim eſt in Eccleſia iuris analogi ratio, vt dum vltrò citróque ſinguli inter ſe communicant, pro menſura donorum & neceſsitatis, ex mutua collatione afficiatur apta ſymmetria, tametſi alii plus, alii minus poſsideant, & diſtributa ſint inæqualiter dona.

Aeſti-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Aestimatio datæ eleemosynæ, non pendet ex doni magnitudine, sed ex animi liberalitate: vt vidua quæ misit in Gazophylacium duo æra: præfertur à Domino iis, qui maximas donationes obtulerunt. Si enim adsit promtitudo, ex eo quod quis habet acceptus est.

Discrimen quoq. oportet habere hominum, in quos eleemosyna erogãda est. Etsi enim omni indigenti succurrendum est, iuxta parabolam de Samaritano: tamen discernendum est inter domesticos fidei, & hostes religionis. Illis quidem, vt Christi membris, primum est dandum, iuxta regulam Pauli Galat. 6. Dum tempus habemus simus benefici erga omnes, maximè verò erga domesticos fidei. Vocat autem eos domesticos fidei, qui per fidem sunt in eadẽ, in qua nos, familia Domini: Hoc est, in Ecclesia, eũdẽ Christum, & eandẽ fidem nobiscũ profitentes. Est enim fides character familiæ Dei. His vero, quia homines sunt, suo quoq. loco est succurrendũ, ne fama & nuditate pereant. Sed omnium primum inchoandum est à summo beneficio, vt tuis precibus & doctrina conuertantur ad Deum.

Quantum autem ad dominium attinet, quod in modo etiam spectandum dixi, hoc teneatur præceptum. Dominium sit penes te, iuxta Salomonis consilium: Fontes tui deriuentur foras: & tu dominus eorum esto. Idem requirit septimum legis præceptum. Pessimè ergo faciunt Anabaptistæ, qui volunt æqualitatem bonorum ἐν κτήσει: hoc est, in possessione: cum eam Paulus tantum requirat in χρήσει, hoc est, in vsu.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Fines eleemosynæ pastoris debent esse hi:

Primus. Gloria Dei. Hanc enim in omni opere nostro principaliter spectare oportet. Iste erit scopus omnium nostrarum actionū, vt paulò antea admonui. Debes ergo non tuam gloriam quærere, vt prædiceris ab hominibus liberalitatis nomine, sed Domino da gloriam, qui te œconomum fecit, vt iuxta ipsius verbum dispenses quæ dedit.

Secundus finis, est relaxatio inopiæ proximi, quem non ex specie, quæ incurrit in oculos, æstimabis, sed ex ea quam intus gerit, qua refert imaginem Dei, & est membrum eiusdem corporis tecum, cuius caput est Dominus noster Iesus Christus.

Tertius finis, esse potest prouocatio aliorum ad similem erga egenos liberalitatem. Huc Christi dictum Matthæi. 5. Sic luceat lux vestra corā hominibus, vt videant vestra bona opera, & glorificent patrem vestrum qui est in cœlis. Et illud Pauli, 2. Cor. 9. Et ex vobis zelus prouocauit complures.

Quòd autem Christus dicat, Matth. 6. Non nouerit sinistra tua quid faciat dextra: non hoc vult vt nemo te videat liberalem esse erga pauperes, sed vt non, sicut hypocritæ faciunt, quæras tuam laudem & gloriam.

Præmium eleemosynæ, liberali pectore præstitæ, est multiplex. 2. Cor. 9. promittitur vt liberales in pauperes, in omne opus bonū abundēt. Ita enim clementissimus Pater rectū vsum huius doni compensat multis nouis donis, iuxta illud

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

illud Matth. 6. Dominus dabit mercedem in propatulo. Et Psal. 41. Beatus qui intelligit super egenum & pauperem, in die malo liberabit eum Dominus. Salomon: Fœneratur Domino qui miseretur pauperi, & vicissitudinem suam reddet illi. Paulus 2. Corinth. 9. Qui seminat in benedictionibus, in benedictione & metet: hoc est, qui benignè liberalis est, benignitatem consequetur. Esaiæ 58. Cum effuderis esurienti animā tuam, & animā afflictā repleueris, orietur in tenebris lux tua, & tenebræ tuæ erūt vt meridies, & requiē tibi dabit Dominus Deus tuus semp.

TOTIVS DOMVS PASTORIS PRECANDI RATIO ET TEMPVS.

Quotidie manè fiat in ædibus pastoris precatio, præsentibus vxore & liberis cum ipso pastore.

Pueri Primum alta voce recitent Catechismum, hoc ordine.

Primum, Decalogum.

Deinde, Symbolum Apostolicum.

Tertio, verba institutionis baptismi.

Quartò, verbæ cœnæ.

Postremò, Dominicam orationem, idque flexis genibus & complicatis manibus, vt in conspectu Dei.

Deinde sequatur vxor eodem modo.

Quod vbi factum fuerit, addat pastor exhortationem ad vxorem & liberos, vt diem istum transigant in timore Dei, scientes se ambulare coram oculis Dei.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Adhæc precẽtur pueri,ante prandium & poſt prandium: ante cœnam,& à cœna.

Ituri cubitum,rurſus recitẽt, vt manè, totum Catechiſmum. Quo facto,pater commendet ipſos Deo breui oratione.

Hoc ipſum, quod de pueris dixi, optarim etiã in reliqua familia fieri. Neque deberet hîc auaritia paſtorum tanta eſſe, vt hoc piiſsimum familiæ exercitium negligerent. Verum ſi hoc impetrare non poſsim à meo paſtore,hoc ſaltem iure peto, vt omni Sabbatho veſperi examinet ſuã familiam,& audiat ſingulos recitare doctrinã Catechiſmi: diebus quoque Dominicis & feſtis exploret, quid vxor, quid liberi, quid reliqua familia didicerit ex Euangelica lectione, quæ eo die eſt propoſita.

Hæc breuiter ſint dicta de ſecunda parte noſtræ inſtructionis,in qua expoſuimus, quomodo pius paſtor debeat ſuam familiam piè & ſanctè adminiſtrare. Verum quia omnis labor noſter inanis eſt,niſi Dominus nobiſcum operetur, velim vt quotidie paſtor ſuam Deo commendet familiam hac oratione.

PRECANDI FORMVLA.

Quoniam nulla domus niſi te, Domine Ieſu Chriſte,conſeruãte,ſtare poteſt:te ſupplex rogo, vt domum meam,vxorem,liberos & familiã,tua protectione conſeruare digneris. Da,quæſo,vt ego, vxor mea, liberi, ac tota familia, ſecundum tuam voluntatem,ſinguli noſtrum officium faciamus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

ciamus. Quum enim tu nos pascis, nihil nobis deest: quum tu nos regis, securi sumus, & nemo nobis nocere potest: quum tu nos laborantes adiuuas, fructum laborum percipimus vberrimum. Nobis igitur adesse digneris: pelle diabolos, hostes ordinationis tuæ: da nobis custodes, sanctos tuos angelos: ac rege nos semper tuo Spiritu, vt perpetuò te in hac vita, & in futura celebremus, Amen, Amen: Fiat, Fiat.

DE TERTIA PARTE, DE CONVERSATIONE PASTORIS POLITICA & externa.

AVTOR Epistolæ ad Hebræos ait: Confidimus quod bonam habemus cõscientiam, in omnibus cupiẽtes honestè cõuersari. Permagni enim refert, qualis sit pastoris conuersatio: quæ si fuerit honesta, & congruat cum sana doctrina, vtraque manu putandus est ædificare Ecclesiam Dei, hoc est, & sana doctrina, & honesta vita. At si conuersatio cũ doctrina pugnat, quod dextra manu, hoc est, doctrina, extruit, id sinistra, hoc est, mala vita, destruit, & demolitur.

Volo igitur disciplinæ publicæ cõuersationis præcepta, meo pastori præscribere, vt in singulis partibus habeat quid sequatur.

Præcepta generalia multa extant, quæ præcipiunt sanctam & honestam conuersationẽ, vt bene audiat verbum: & prohibent malam conuersationem, ne verbum malè audiat apud hostes doctrinæ. Et Paulus vult vt in tota vita ita

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

agamus, vt retineamus fidem & bonam conſcientiam: quam qui repudiant, naufragium circa fidem faciunt. Huc & illud Domini dictum: Eſtote prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ. Per prudentiam (vt pius quidam interpretatur) caput ſaluum ſeruate, per ſimplicitatem, caſtos mores amate. Serpentes ſitis, in cauēdis malis: columbæ in ſimplicitate morum, & vitæ innocentia. Per prudentiam deuitate falſam doctrinam: per ſimplicitatem deuitate mala opera hominum. Huc & illud Chriſti ad Apoſtolos, quibus paſtores ſuccedunt: Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant veſtra bona opera, & glorificēt patrē veſtrū, qui eſt in cœlis.

Cur autem paſtoris vita & externa conuerſatio, ſit maiori cura regenda, ipſe Dominus rationem reddit, Mat. 5. his verbis: Vos eſtis ſal terræ. Item: Vos eſtis lux mundi. Et Paulus: Eſto typus fidelium, in ſermone, in conuerſatione, in charitate, in ſpiritu, in fide, in puritate. Et ad Titum 2. Te ipſum præbe typum bonorum operum.

Huiuſmodi præcepta paſsim occurrunt, quæ à paſtoribus requirunt ſanctam & honeſtam conuerſationem, & pacificam cum omnibus hominibus vitam.

Verum quia hæc generalia dicta, non poſſunt à quouis rectè accommodari ad ſingulas partes vitæ in externa conuerſatione, volo ea ſingulis actionibus particulatim accommodare, & oſtendere, quid in vita communi, quid in cœtu Eccleſiaſtico, quid in conſiliis & deliberationibus ſpectandum ſit. De his tribus capitibus, eo quo propoſita ſunt, ordine dicam.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

QVID IN VITA COMMVNI SPECTANDVM SIT PASTORI.

Hoc caput etiam diſpertiamur in plures partes, vt,veluti in anatomia,ſingula conſpiciantur diſtinctius. In vita itaque communi ſciat paſtor quomodo cum maioribus, paribus, & inferioribus agendum ſit,vt honeſta cum illis & laudabilis ſit eius conuerſatio:ſciat quoque qualis adhibenda ſit moderatio in veſtitu, geſtibus,verbis, cibo,& potu,ſeu in conuiuiis, vbi inuitatus fortè fuerit:ſciat præterea, qualis in contractibus candor requiratur. His explicatis qualis debeat eſſe conuerſatio paſtoris,quantum quidem ad communem vitam attinet,conſtabit.

Quomodo ergo cum maioribus,paribus,& inferioribus aget paſtor? Quoties cum maioribus in congreſſu ſiue colloquio agendum eſt,habere oportet paſtorem rationem & dignitatis & ætatis eorum,cum quibus agit.

Si in dignitate aliqua conſtituti, ſunt natu grandiores,vt ſuperiores omnes, tribuendus eſt illis honor quem lex præcipit:Honora præpoſitos tuos.Hoc eſt, iis qui tibi in aliquo dignitatis gradu conſtituti præſunt,honorē debitum exhibe:Hic non ſpectanda eſt perſonæ qualitas, ſed officii dignitas. Reddat igitur paſtor magiſtratui ciuili,Regi, præfectis conſulibus, & aliis qui publico magiſtratu funguntur, debitum honorem,idque corde,verbis,& corporis geſtu.

Qui in nulla dignitate ſunt, ſed tantum ætate antecedunt, vt patres ſunt complectendi: &

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

patrum nomine, si nulla laborent infamia, compellandi. Ita enim præcipit Paulus suo Timotheo, 1. Timoth. 5. Seniorem ne increpaueris, sed obsecra vt patrem.

Hæc comis & affabilis cum maioribus conuersatio, conciliat pastori hominum animos, facitque vt libentius audiatur, vbi ad ea, quæ officium pastoris concernunt, ventum fuerit.

Verum contrà quum pastor nec magistratum honorat, nec ætatem reueretur, odiosus redditur omnibus, & sua temeritate animos hominum à se alienat, & in suspicionem & notam superbiæ incurrit: quod vbi factum fuerit, actum est postea de toto ipsius ministerio.

Quando cum iunioribus agendum est, eadem spectanda sunt, dignitas & ætas.

Si in dignitate aliqua est iunior ætate, præstetur ei debitus à pastore nostro honor & reuerentia, nulla habita ætatis ratione, sed officii, cuius causa honorandus est.

Si absque dignitate publica aliqua viuit, fraternum affectum erga ipsum declarabis, ac non secus quàm fratrem tractabis. Hoc quoq. præceptum Pauli est, 1. Timoth. 5. Iuniores, inquit, vt fratres. Hæc pia & blanda compellatio, animos iuniorum ad mutuum amorem flectit.

Si agendum est cum mulieribus grandioribus natu, tractandæ sunt veluti matres blandè & ciuiliter.

Si cum iunioribus, tractandæ sunt vt sorores. At si cum pueris, eos excipias filiorũ & filiarum compellatione.

His hu-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

His humanitatis testimoniis,in cōgressu quotidiano conciliabit sibi pastor bonorum animos, & parabit sibi viam & autoritatē, ad ea demum cum fructu agenda, quæ ad officium ipsius pertinere videbuntur.

Hæc ideo breuius à me dicta sunt, quia melius in laudatis exēplis conspiciuntur quotidie.

Sequitur de moderatione seruanda pastori in vestitu,gestibus,verbis,cibo, & potu, si fortè ad bonorum honesta conuiuia vocatus fuerit. Nam in his requiritur singularis disciplina:præsertim in hac morum corruptione, quando disciplina est magis quàm oporteret laxata, & languidior natura.

Vestitus pastoris, grauitatem & modestiam præ se ferat: sicut decet ministrum Dei. Cogitet pius pastor de primorum parentum primis vestibus, vt inde admoneatur humilitatis & timoris Dei.

Adam innocens,nudus incessit:postquam autem lapsus fuit in peccatum,turpitudo animi in corpore reliquit vestigium,quam folio fici tegere conatus est. Verum quia oculos Dei fallere non potuit, obiurgatus primum: deinde, data promissione seminis,noua à Deo donatur veste, nempe pellicea:quæ typus fuit vestis qua agnus Dei tegit hominum peccata.

Hinc pastor cogitet, vestem qua tegitur,symbolum esse,cum peccati, tum gratiæ. Prima vestis peccati,nos admonet,secunda gratiæ,modò gratiæ vestem induamus.

Quoties igitur pastor manè se induit,humiliet

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

se coram Deo, cogitans se lapsum fuisse in Adamo, & peccatum non potuisse tegi folio fici, hoc est, industria & arte hominis. Deinde cogitet de filio Dei, qui nos sua innocentia tegit, in cuius rei typum olim pelliceæ vestes datæ sunt primis parentibus.

Si hæc prudens pastor cogitauerit, facilè intelliget, quid in veste deceat, & quid non.

His nihil adiicerem, nisi viderem mores quorundam pastorum nimis leues esse: qui nec quid natura, nec quid sua cõditio requirat, perpẽdunt.

Bernhardus conqueritur, suo tempore multos magis studuisse cultui vestiũ, quàm virtuti. Id nos longè rectius conqueri, imò deflere possemus. Nam illa disciplina quæ Bernhardi adhuc tempore viguit, prorsus est abolita. Videmus enim, in nullo hominum ordine, seruari istam veterem in vestitu grauitatem: sed quotidie nouas vestiendi formas excogitari, quibus proditur animi inconstantia, & leuitas: & ostẽditur quòd mascula illa virtus, extincta iam sit, quæ fuit in nostris maioribus.

Sed de his frustrà cõqueror. Vix enim sperandum est, vt reuocet mundus pedem, ab ista sua leuitate & incõstantia: præsertim cũ iam natura est languidior, & disciplina, vt dixi, dissolutior.

Etsi autem parum me effecturum, hac nostra de vestitu instructione confido: tamen spero bonos meum consilium non contemturos. Dicam igitur quid sentiam.

In veste considerandæ sunt duo: τὸ πρέπον personæ, siue decorum, & Vsus vestis.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

τὸ πρέπον seu decorũ, est vt pastor cogitet quid se deceat pro suæ personæ conditione. Aliud est τὸ πρέπον militis, aliud nautæ, aliud mulieris, aliud nobilis, aliud ciuis, aliud rustici, aliud pastoris: & quod vni est ornamento, alii sæpe dedecori est. Tantum valet decorum personæ.

Militi conuenit, vestem gestare breuissimam, & iam in hac morũ corruptione non datur apud multos vicio, si vela caligarum infra genũa se etiam extendant. Hic si oblonga vteretur veste, meritò se aliis deridendum propinaret.

Nautæ congruit, laxas & dependẽtes gestare caligas, & veste talari absq. omni plicatura vti. Hic si militis vestem sumeret, τὸ πρέπον suæ personæ non seruaret: nisi fortè leuitas isti generi hominum decorum afferat.

Mulieri nobili si sinuoso syrmate terram verrit, hodie non datur vicio. Si idem faceret pastoris vxor maximum probrum esset.

Cum nobilis se catenis aureis & annulis ornat maximè si in senatu sit Regni, aut eques auratus, (nam aliorum luxui patrocinari nolo) decorum suæ personæ seruat: quod nec Deo, nec hominibus (modò absit animi superbia) displicere potest. Idem si imitaretur ciuis aut rusticus, quid magis culpandum?

Ita ciuis, rusticus, artifex, &c. decorum in vestitu conueniens suæ personæ seruãtes, laudantur. Qui contra faciunt, meritò ridendi sunt.

Ad eundem modum, imò multò magis decet pastorem, vt seruet decorum, suæ personæ & officio conueniens.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Relinquat igitur militi veſtem nates non tegentem, velaque caligarum: relinquat aulico acuminatos illos & oblõgos pileos: relinquat nautis, ſuos pannos: relinquat nobilibus matronis ſua ſyrmata, ſuas catenas, holoſericum, margaritas, annulos, & reliquum ornatũ, qui iam penè maior eſt, quàm vt ſtulticia & leuitas mũdi aliquid adiicere poſsit. Relinquat & ciuibus ſuũ decorum.

Quid ergò à paſtore requiris? τὸ πρέπον.

Quodnã eſt illud? Hoc ſitum eſt in veſtis forma, precio, & colore.

Formam appello, decentiam quandam conuenientem grauitati perſonæ: (vt quæ ſit conſtantiæ & Chriſtianæ humilitatis indicium) vt veſtis nimis non diffluat, nec nimis ſit ſtricta, nec quolibet alio modo ad vanitatem parata. Corona induſii non feriat occipitium, vt in multis videmus. Manicæ non ſint ſectæ tranſuerſè, & rurſus filis ſericis connexæ. Caligæ non ſumtuoſæ, nec velis, quæ ſunt leuitatis ſymbola, defluentes. Breuiter, forma veſtium cõponatur ad grauitatẽ, conſtantiã, humilitatẽ, iuxta laudatorum paſtorũ exẽpla: & ſummo ſtudio caueatur luxus.

Precium etiam in decoro ſeruandum eſt, de quo facilè erit ſtatuere, modò ſuperbia de mente exulat, & ibi vera & Chriſtiana humilitas locum habet. Petrus veſtes nimis precioſas in fœminis reprehendit, quis ergo eas in miniſtro verbi feret? Quare relinquat paſtor aliis holoſericũ, vndulatum pannum, & alia quæ ad pompam & ad ſuperbiam facere videntur.

Poſtremò, color in decoro ſpectãdus eſt. Nec alba,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

alba,nec rubra,nec viridia,nec cærulea congruunt paſtori,ſed nigra potius aut alius coloris,qui minime ad pompam facere videtur. Verum hîc conſuetudo & laudata exempla adhibeantur in conſilium. Aurum,argentum, vniones,& precioſos lapides relinquat paſtor aliis: hæc enim ipſum non ornant, ſed turpiter fœdant, & aliis deridendum propinant.

Verum hîc quæri poteſt de gradibus miniſtrorum,alii ſunt ſuperintendentes. alii præpoſiti,alii paſtores,alii ſacellani, vt vocant: an non igitur decorum in his gradibus ſeruãdum? Reſpondeo. Si ſunt omnes paſtores vt audire volunt,ſtudeam ſe inuicẽ antecellere,virtute, pietate, laboribus in officio,vera humilitate,& mutua beneuolentia, & non quærant ſibi autoritatem,auro,gemmis,precioſis veſtibus,annulis aureis,&c. Hoc cõſilium diui Iacobi eſt, quod meo etiam paſtori commendatum volo.

Hæc ſint de veſtibus paſtoris & ornatu dicta, iuxta τὸ πρέπον perſonæ.

Sequitur Vſus,qui eſt duplex.

Primus vt tegat corpus,& eas partes quas natura iubet tegere.

Secundus,vt arceat frigus.

Sed huic duplici vſui ita accommodanda eſt veſtis ne violetur τὸ πρέπον.

Monachorum & Eremitarum impia ſomnia deteſtamur,qui religionis nõ minimã partem in forma,vilitate,& duritie veſtis collocarunt.

Geſtus ſequuntur, de quibus admonebo breuiter. Syracides cap. 19. in hanc ſententiam ait:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Ab aſpectu quiſque cognoſcitur,& ex vultus obiectu intelligitur cordatus. Suus cuiuſque habitus, ac rictum diducens riſus, inceſſuſque hominis qualis ſit indicant. Hac ſententia ſignificat ſapiens,quod vt quiſque animo eſt affectus, ita externa corporis conformatione maximè oſtendit.Hinc multa indicia prudentiæ,ſtultitiæ, grauitatis,leuitatis, cæterorumq.morum & motuum animi.Quare oportet paſtorẽ, geſtuũ corporis ſingularẽ rationẽ habere.Geſtus enim externi & vicia animi produt,& virtutes indicant.

Vt autem geſtus eò rectius à paſtore formentur,duo tradam præcepta,quæ ſi ſeruentur,geſtus videbuntur ad virtutem compoſiti. Primum præceptum ſit: Singula membra corporis ſuum teneant officium, neq. vſurpent alienum. Secundum: Singula membra ſuum opus decenter & modeſtè perficiant. Nam ſi membra actiones ſuas & officia confundunt, aut etiam id quod iuſtè agere debent non explent, vitioſus redditur & culpabilis geſtus. Hinc eſt quod Salomon inquit:Homo apoſtata,vir inutilis,graditur ore peruerſo,annuit oculis,terit pedibus, loquitur digito,prauo corde machinatur malum.

Oculorum ergo ſit Prima diſciplina, vt illi modeſtiam ſingularem præ ſe ferant. Conditi enim ſunt oculi vt eis videamus: hoc munere fungantur decenter.

Secunda,ſit faciei ſeu vultus.Nam cum facies diſciplinæ ſit ſpeculum, temperanda eſt & moderanda in geſtu ſuo, vt nec proteruè exaſperetur,nec molliter diſſoluatur, ſed habeat ſemper rigidam

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

rigidam dulcedinem,& dulcem rigorem.

Tertia ſit cæterorum membrorum, videlicet vt ſingula ſuis fungantur officiis, nec munera confundant. Vt autem quid velim melius intelligatur, exempla ſubiiciam, quibus peccatur contra noſtram regulam.

Sunt quidam, qui niſi buccis patentibus auſcultare neſciunt, &, quaſi per os ſenſus verborum ad cor deſcendere debeat, palatum ad verba loquentis aperiunt. Nonnulli in agendo vel audiendo, quaſi canes ſitientes linguam protendunt, & ad ſingulas actiones velut molam labia torquendo circumducunt. Alii inter loquēdum digitos ſcalpunt, ſupercilia erigunt, & oculos in orbem rotantes ineptiunt. Sunt qui rem aggreſſuri caput iactant, comam excutiunt, veſtimenta expandunt. Haud pauci quaſi ambæ aures ad audiendum factæ non ſint, alteram tantum collo detorto, voci venienti exponunt. Inuenias quoſdam qui inter loquēdum, vno oculo clauſo alterum apertum habent. Nec deſunt qui dum fari incipiunt, corrugant nares. Multi adeo inepti ſunt, vt incedentes nauigent brachiis, volent corpore, ac triforme monſtrum vno eodemque tempore exprimant. Pedib. enim deorſum dum in terra ambulant, lacertis remigant, & corpore in aëre volant. An nō hoc monſtri ſimile, fingere in ſe ſimul & hominis inceſſum, & nauis remigium, & auis volatum? Quid referā illos qui ſcapulas inter eundum erigunt ad aures ferè vſque?

Quid dicam? mille ſunt laruæ hominum vanorum, qui fœdè inter loquendū, audiendū, in-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

cedendum,cubandum,& quiduis agendo leuitatem animorum produnt.

Ab his turpibus gestibus, quorum alii lasciuiam,alii negligentiam,alii pigritiam, alii inconstātiam,alii superbiam, alii iracundiam, alii leuitatem declarant,cupio vt abstineat pastor, ac in omnibus actionibus naturā ducem, & exempla bonorum virorum,quorum mores sunt laudabiles,imitetur. Iā ad disciplinā verborū veniamus.

De sermone Paulus in hunc modum præcipit. Ephes. 4. Nullus sermo putris ex ore vestro egrediatur, sed si quis est commodus ad ædificationem quando opus est, vt gratiam auditoribus afferat. Et ad Colos. 4. Sermo vester semper cum gratia sit sale conditus, vt sciatis quomodo oportet cuique respondere. Ex his Pauli verbis quinque licebit colligere sermonis præcepta. Quorū primum continet qualis sermo sit vitandus. Secundū, qualis sermo deligēdus. Tertium, quale condimentum sermonis sit adhibendum. Quartū, quibus accōmodandū sit sermo. Quintū, quis sit sermonis finis. De quibus ordine diçā.

Qualis, quæso, sermo est vitandus? Putris. hoc est, talis, à quo aut nullus fructus, aut malus certè expectandus est. Ex scurrilli sermone & insulso nullus fructus prouenit. Scurrilitas impudentiam,& vanitatem habet coniunctam. Insulsitas verò, stupor est nimius, & indignus homine. Inter hæc duo vicia Philosophi collocant medium, quod est lepos, qui est in sermone hilaritatis & asperitatis moderatio. Ex sermone obscœno, iactabundo, virulento, sycophantico, & falso,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

falso, pessimus nascitur in auditoribus fructus. Quare pastor in quotidiano cõgressu hominum fugiat huiusmodi sermonem.

Qualis sermo est deligendus? Bonus & cõmodus ad ædificationẽ, quando est opus. Vt enim putris sermo dicitur, à quo aut nullus, aut malus fructus prouenit, vti dictum est: ita cõmodus seu bonus is dicitur, à quo fructus ædificationis sperari potest. Alludit apostolus ad arbores, quarũ aliæ sunt putres, aliæ bonæ & integræ. Ab illis aut nullus aut malus, ab his semper bonus fructus expectatur. Cogitet ergo pastor, tum demum loquendum esse, quando quod dicat facit ad ædificationem.

Quidam cum interrogaretur in conuiuio, cur non loqueretur aliis omnibus loquentibus: Quia, inquit, nihil habeo silẽtio melius. Et apud Euripidẽ extat hic versus: ἢ λέγε πικρᾶ πρὸς σιγῆς, ἢ σιγὴν ἔχε. hoc est, aut loquere æquã silẽtio meli?, aut tace.

Quale debet esse sermonis condimentũ? Respondit Paulus: Sermo vester semper cum gratia sit sale cõditus. Quare sic? Ne corruptionis odor ad alios veniat. Veteribus sal amicitiæ symbolũ fuit, durationis gratia. Corpora enim solidiora facit, & diutissimè conseruat: vnde hospitib. ante alios cibos apponi solitũ, quo amicitiæ firmitas ac perseuerantia significaretur. Quare plerique ominosum habent, si sal in mẽsam profundi contigerit: contrà verò faustũ, si vinũ atq. id merum effusum sit. Hinc intelligi potest condimentum salis eò spectare, vt sermo sit solidus, nõ leuis aut inconstans: sit sapidus, non insulsus aut ineptus:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

sit custodia ac conseruatione dignus,non dignus vt vnam aurem ingressus abeat per aliam.

Breuiter sermo sale cõditus,significat sermonẽ à recto iudicio profectũ, tẽpestiuè enunciatũ, & cõmodè rebus de quibus agitur,applicatum.

Est & dignũ memoria,quòd vetusta discernat salem candidũ à nigro,& candidũ dicit esse Mercurii,vt sunt dicta, quæ beneuolentiam augent. Vt Alexandri dictum: Regium est benefacientẽ ferre maledicta. Nigrũ autem salem dixerant esse momi,vt sunt venenatæ reprehẽsiones. Hunc salem momi vult Paulus abesse,cum dicit:Cum gratia sit sale conditus sermo. Alludit enim ad cibos, qui tum demũ grati sunt, quando nec insulsi sunt,nec insulsissimi. Huc illud Pythagoricum pertinet: Salem ne transgrediaris.

Quibus accõmodandus sermo? Auditoribus, inquit Paulus. Inciuile enim est verba profundere,vbi nullus est qui auscultat. Inciuilius adhuc loqui, vbi omnia perstrepunt clamoribus. Quare pastor tum demũ loquatur, vbi auditores aures benignas & patentes præbent.

Sed quis huius sermonis cõditi finis? Duplex finis in Paulo proponitur,Scientia,& Gratia.

De scientia ait: Vt sciatis quomodo oporteat cuique respondere. Hæc ergo scientia duo continet commoda, vnum eius qui loquitur, alterum eorum cum quibus loquitur.

Quantum autem ad illum qui loquitur, hoc percipitur commodum. Qui se assuefacit circunspectis sermonibus,non incidit facilè in multas absurditates,in quas subinde labuntur homi-

nes

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

nes loquaces & garruli.

Quantum autē ad auditores attinet, ex continuo vsu acquiret sibi rectè & appositè respondendi peritiam. Aliter enim potentibus mundi est respondendum, aliter mediocribus, aliter humillibus: aliter rursus māsuetis, aliter iracundis. Nathan aliter agit cum Dauide adultero, quàm egisset cum stabulario: eiusdem sceleris reo. Hæc non adulationis sunt indicia, sed prudentiæ signa & modestiæ, quæ præcipuæ in oratione pastorum requiruntur.

Gratiā præterea requirit Paulus in sermone, ne dicacitate & scurrilitate auditoribus simus molesti, sed potius vt eò nostrum dirigamus sermonem, vt pium fauorē & beneuolentiam nobis conciliemus, ac ea quibus gratia nobis piè accedit, cum omni modestia dicamus: ita tamen ne huius gratiæ prætextu officium quod sæpe requirit asperiorem sermonem, negligamus.

Dixi ex Pauli sententia quid sit in sermone vitandum, quid sectandum, quale condimētum adhibendum, quibus accommodandus sermo, & qui sint sermonis fines. Nunc autem quò plenior sit sermonis disciplina, distinctionē eorum quæ ad sermonem requirūtur, cum breui declaratione, subiiciam.

In sermone itaq. hæc sunt obseruanda: Quid, cui, vbi, quando, & quomodo dicatur.

Quid autem dicendum sit, primum hac generali distinctione discernatur. Noxia, inhonesta, inutilia, nunquam dicantur à pastore: Contrà quæ prosunt, & quæ sunt honesta & vtilia, prudenter dicantur.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Noxia voco,quæ animos auditorum,vel in errorem, vel in prauitatem perducunt, vel etiam quæ aliorum famam lædunt.

Inhoneſta appello, quæ vel illius qui loquitur,vel illorum quibus fit ſermo,vel abſentis dignitati non conueniunt.

Inutilia ſunt,quæ nec loquentibus, nec audiẽtibus proſunt.

Contrà proſunt,quæ vel ab errore liberãt,vel à prauitate abducunt,vel alienæ famæ parcunt.

Honeſta ſunt,quæ dicentis,audientis & abſentis dignitati congruunt.

Vtilia,quæ proſunt,& aliquid commodi afferunt auditoribus.

Deinde, Cui dicatur obſeruandum. Nam qui narrat verbum non audienti, quaſi excitat dormientem de graui ſomno. Ideo prudentia ſingularis etiam hîc adhibenda eſt, iuxta hanc diſtinctionem.

Qui cum alio loquitur, primum conſideret, an propter ſe, vel propter illum loquatur. Si propter ſe, hoc eſt, ſuam vtilitatem, vtpote doctrinæ,aut conſilii cauſa, videat an ille cum quo loquitur talis ſit,qui vel doctrina, vel conſilio ſibi vtilis eſſe poſsit. Nihil enim ſtultius eſt,quàm à rudi doctrinam,& conſilium à ſtulto petere. Si propter illum,qui audit, loquitur quis, diſpiciat an talis ſit ille, qui vel ſuo ſermone nõ indigeat, vel ita malignus, vt oratione melior reddi non poſsit. Salomon enim dicit:Qui arguit impium, generat malum ſibi. Noli arguere deriſorem,ne oderit te.Argue ſapientem, & diliget te. Item:

Dem-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Doce iustum,& festinabit accipere.

Deinde petiturus consilium ab alio, regulam sequatur, quam præscribit Syracides capite 37. Ne consilium capias cum muliere de ipsius pellice:de bello,cum meticuloso: de permutatione, cum mercatore : de venditione, cum emtore:de gratitudine, cum homine maligno: de humanitate,cum inhumano : de quouis opere:cũ pigro: de perfectione instituti operis,cum annuo mercenario:de opera multa nauãda,cum ignauo seruo:ne attẽdas his in vlla deliberatione suscepta.

Hîc proponit sapiens certa hominum genera , cum quibus non est deliberandum, consiliumque capiendum. Ex quibus regula generalis colligitur : Neminem qui alicuius priuati commodi studiíve rationem propositam habet, ea in re de qua deliberandum est , esse in consilium adhibendum. Animum enim omni ira, amore,inuidia, cupiditateque vacuũ,consiliarius ad deliberationem afferre debet.

Quare & pastor meus diligenter caueat , ne ab iis consilium petat , qui affectibus indulgent potius, quàm ratione & prudentia consulunt.

Tertiò,obseruandum dixi vbi dicatur. Nam non est decorum, quæ ad forum spectant,in locis sanctis tractare. Vnde Augustinus in orario nihil agendum esse dicit,præter id quod sacrum est. Pastor igitur in templo loquatur de rebus ad religionem spectantibus : extra templum , cum de religione , vbi res postulauerit , tum de aliis rebus vtilibus. Loca autem in quibus vana,ociosa, & superflua dici debeant , inueniri non pos-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

sunt,quia Domini est terra & plenitudo eius.

Quartò obseruandum proposui, Quando dicatur. Est tempus tacendi (inquit Salomon) est tempus loquendi. Idem ait: Mala aurea in lectis argenteis, qui loquitur verbum in tempore suo, Prouerb.25. Etsi autem tēpus loquendi quod sit, prudens docebit experientia,& experta prudentia: tamen quædam huc ex Salomone & Syracide ascribam dicta.

Salomon dicit: In multiloquio non deerit peccatum: Qui autem moderatur labia sua, prudentissimus est. Proinde nunquam est tempus multiloquio. Item: Labia iusti considerant placita: & os impiorum peruersa. Item: Qui prius respondet quàm audiat, stultum se esse demonstrat, & confusione dignissimum. Et Syracides: Si est tibi intellectus, responde proximo: sin minus, sit manus tua super os tuum. Idem: Priusquam interroges, ne vituperes quenquam: & cum interrogaueris, corripe iustè. Priusquā audias, ne respondeas verbum, & in medio seniorum ne adicias loqui. Et rursus Salomō: In auribus insipientium ne loquaris, quia despicient doctrinam eloquii tui. Item: Ne contendas cum pessimis, & ne æmuleris impios. Item: Vir sapiens si cum stulto contenderit, siue irascatur, siue rideat, non inueniet requiem.

Hæc de tacendi & loquendi tempore confusius dixi, quia prudens experiētia, & experta prudentia, vt dixi, hæc melius docebit.

Restat quod vltimo loco proposui, Quomodo

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

do dicatur. Modus autem loquendi, vt ait Gregorius, in tribus consistit. In gestu, in sono, in significatione.

Gestus sit modestus & humilis. Sonus demissus & suauis. Significatio verax & dulcis. Modestiam debet habere gestus loquentis, vt nec inordinatè, nec impudicè, nec turbulentè inter loquendum membra moueat, ne vel oculorum nutibus, vel aliqua minus decenti conformatione, siue transmutatione vultus, gratiam sermonis fœdet. Debet & humilitatem habere gestus loquentis, vt apud auditores gratiam sermo eius inueniat. Thrasonicam in dicentibus arrogantiam, omnes oderunt.

Sonus loquentis sit demissus, ne vel strepitu, vel immoderato clamore auditores suos, aut iniustè terreat, aut iustè offendat. Suauis quoque debet esse Sonus, ne pronuntiationis asperitate, tanto fiat animus audientium oneriosior, quanto ad aures durior venit, & iucundior.

Significatio, hoc est, sermonis sensus, ideo debet esse vera, quia fallax verbum, etsi compositè, ornatè, & facundè dicitur, tamē noxium est, ideoque, vt primo diuisionis membro diximus, est fugiendum. Debet præterea significatio esse dulcis, quia plerunque & veritas auditori amara efficitur, vbi dulcedo non est in verbis loquentis.

Hæc sint de disciplina sermonis dicta, quæ si pastor obseruauerit, gratiam sibi & amicitiam & grauitatis laudem sermone suo conciliabit.

Sequitur de disciplina pastoris in conuiuiis seruāda. Etsi pcepta quæ hactenus dedimus, etiā

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

paſtorem in conuiuio gubernare poſſunt: tamen ſeorſum hac de re nonihil adiiciam. Video enim complures in hac parte grauiter peccare.

In conuiuiis itaque ſpectentur hæc: Locus, tempus, conuiuii genus, conuiuæ, colloquia, edendi bibendique modus, hilaritatis moderatio, & morandi tempus. Ad hæc membra referamus præcepta de diſciplina paſtoris, quam ſeruãdam eſſe in conuiuiis iudicamus.

Locus cõuiuii ſi fuerit obſcurus, aut infamis, fugiendus eſt paſtori. Nullo enim pacto decet, vt paſtor in tabernis, aut lupanari, aut in hominum infamium domo conuiuam agat. Nam hac ratione non ſolum ſuæ perſonæ, verum etiam miniſterio inureret infamiæ notam, ac ita ſuam famam periclitari permitteret, & miniſterium probro afficeret. Quare ſi quando ad huiuſmodi loca fuerit inuitatus paſtor, modeſtè ſe excuſet: cum declaratione gratitudinis & beneuolentiæ, & ſimul precetur, vt conuiuiis ipſis cedat conuiuium bene, & caueatur omnis Dei offenſio.

Tempus conuiuii ſit opportunum. Opportunum dico, quod nec noctu fit, nec tempore ſacrorum in templis, nec tempore communis luctus.

Nocturna conuiuia ſemper fuerunt infamia. Videntur enim potius turpitudinis gratia inſtituta, quàm honeſtæ hilaritatis.

Sacrorum tempore celebrata conuiuia, in contumeliam cedunt miniſterio. Illis ergo intereſſe debent nulli pii, nedum paſtores Eccleſiaſtici.

Tempore communis luctus conuiuiis operam dare, ſignum eſt malignæ naturæ, quæ calamitatibus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

tibus publicis non afficitur. Hoc enim tempore, melius est ire ad domũ luctus, quàm ad domum conuiuii, iuxta Ecclesiastæ sententiam, cap. 7.

Conuiuiorum genera sunt duo: Honesta & Inhonesta.

Honesta dico, quæ vel amicitiæ ineundæ cõfirmãdæve causa, vel honestæ hilaritatis gratia, vel gratulationis ergò, vel moris gentis seruãdi causa instituta sunt. Hæc tantisper honesta voco, donec locus & tempus seruantur debita, & non iustæ hilaritatis modum conuiuæ transgrediũtur. Conuiuia amicitiæ causa instituta à Græcis dicuntur ἀγάπαι, propterea quòd in eis mutua fouebatur charitas.

Hoc nomine etiam dicũtur cõuiuia, quæ pauperibus refocillandis instituuntur: qualia solent in Lolandia patria mea crebrò fieri. Qui enim illic aut nuptias celebrãt, aut puerperia, aut alioquin solennia conuiuia, pauperibus mensas aptant, fercula apponunt non minus lauta quàm aliis conuiuis. Ac si quis conuiuator pauperes non admitteret, aut non benignè tractaret, non solum auarus verumetiam in Deum impius, in pauperes crudelis haberetur. Hunc morẽ etiam in Scania, Iutia, Fionia, & Selandia, in quibusdam esse locis constat. Hunc morem commendabit pastor, & inuitabit conuiuatores ad humanitatẽ erga pauperes, commendans ipsis præceptum Domini, qui ait: Cum facis conuiuium, voca claudos, pauperes, cæcos: & beatus eris, quia non possunt vicem rependere tibi. Retribuetur enim tibi in resurrectione iustorum.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Hac ſententia multa continentur. Primum probātur à Chriſto honeſta & pia cōuiuia. Deinde, monemur vt cum hilares eſſe velimus cum amicis & familiaribus, non negligamus pauperes, ſed eos quoq. in noſtrum recipiamus conuiuiū. Tertiò, promittitur merces à Deo, quia pauperes non poſſunt vicē rependere: eamq. mercedē dicit reddendā eſſe in reſurrectione iuſtorū.

Quod autē Dominus dicit: Cum facis prandium, noli vocare amicos tuos, non eò pertinet, ac ſi Dominus vetaret conuiuia agitari inter cognatos & familiares: quòd ſanè barbarum & nimis auſterum eſſet. Quid enim quæſo, inhumanius, quàm à menſa hoſpitali excludere amicos, & homines arcere ab omni comitate? Sed hoc tantum vult Dominus oſtendere, officiis in mundo vſitatis, minimè veram probari charitatem. Quare hortatur ad veræ charitatis officia erga pauperes. Probat itaque ſic conuiuia Chriſtus, ſi pauperes non excludantur.

Hilaritatis honeſtæ cauſa inſtituta conuiuia, non improbātur: ſed inter honeſta numero, quæ potiſſimum exhibere ſolent homines, poſt aliquem laborem honeſtè peractum. Idque potiſſimum reficiendarū virium cauſa, per honeſtam & moderatam hilaritatem.

Gratulatoria conuiuia, qualia ſunt nuptiarum & puerperiorum, commendantur exemplis ſanctorum patrum. illi enim ſolebant gratulationis ergò, amicos cōuiuiis excipere. Laban nuptiarū ſollenni more dies celebrauit. Abrahā in die ablactationis filii Iſaac, grāde conuiuiū fecit.

Solent

Solent etiam conuiuia fieri ex consuetudine gentis, certo anni tempore, qualia nos in nostra patria vocamus fraternitates. Hæc conuiuia modò absit superstitio, & insana ebrietas, culpari nō possunt. Verum in huiusmodi conuiuiis modum seruari suadebit pius pastor.

Ad hoc genus refero ea conuiuia, quæ in synodis agitari solent à pastoribus, finitis consultationibus & sacris: de quorum modo probo sententiam D. Petri Palladii pia memoriæ, qui in suis synodalibus de illis præcepta conscripsit. Hactenus de honestis conuiuiis.

Inhonesta conuiuia voco, quæ libidinis & ingurgitationis causa instituuntur, quæ potius porcis Epicuri conueniunt, quàm Christi ouibus. Ab his dehortatur Salomon Prouerb. 23. Noli, inquit, esse in conuiuiis potatorum, neque in comessationibus eorum. Comessationes autem dicuntur, nocturna post cœnam instituta conuiuia, & alia quæuis intempestiua & inhonesta. Habent autem nomen comessationes à Como, quē Deum agnouit gentilitas, & præsidem nocturnarum saltationum. Hic dicebatur coli à iuuenibus, qui coronati noctu cū facibus musicisque instrumentis, ad amicarum fores saltandi ca uendique gratia cōcurrebant, procaciterque lasciuiebant, vt fores nonnunquam effringerent. Hunc morē turpissimū, in hac clara Euangelii luce, non pauci sola ganea nobiles reuocant.

Huiusmodi itaque Lapitharū conuiuia, pius verbi præco nunquam vel præsentia vel signo approbet, imò potius cordatè reprehendat

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

ac damnet,non veritus alicuius perſonam.Multos(proh dolor)licet audire gloriãtes,quòd poſſint compotatores ſuos potando ſuperare,ac non minus eo nomine ſibi tribuũt,quàm olim Achilles qui Hectorem pugna vicit.Sed Eſaias illis canit οὐαὶ ὑμῖν ὀρθρίζοντες ἐπὶ μέθην: Veh vobis (inquiens) qui conſurgitis ad ebrietatem ſectandam,& potandum vſque ad veſperam,vt vino æſtuetis.Item, Veh qui potentes eſtis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miſcendam ebrietatem.

Paſtor ergò potiùs auſcultet Syracidi,qui ait: In vino virum te non exhibeas. Vinum enim multos perdidit.

Hæc ſint dicta de generibus conuiuiorum:ſequuntur colloquia conuiualia.

Colloquia cõuiualia ſeruiant honeſtæ hilaritati,& ædificationi mutuæ. Abſit futilitas, abſit garrulitas,abſit acerbitas,abſit malè de abſentibus loquendi libido:ſit paſtor moderatus in verbis, & ſibi Catonis diſtichon vt regulam proponat.

Inter conuiuas fac ſis ſermone modeſtus
Ne videare loquax dum vis vrbanus haberi.

Et illud Syracidæ : In conuiuio vini ne arguas proximũ, nec eum in ſua lætitia vituperes. Hîc recolat paſtor præcepta diſciplinæ ſermonis,de quibus ſuprà dictum eſt.

Qualem autem oporteat in conuiuiis honeſtis eſſe Edendi & Bibendi modum,ex iis quæ dixi facilè intelligitur. Sed hoc addo, quòd concertationes potandi,& ἀριθμοποτίαι,quæ (proh dolor)iam nimis vſitatæ ſunt, nequaquam ſint ferendæ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

rendæ inter Christianos.

Quidam meritò apud Homerum laudatur, qui conuiuis suis vina abundè appositit: sed neminem neque ad bibendum, nisi perquàm humaniter in initio conuiuii inuitauit, neque ad certamen potandi conuiuas compulit. Est enim nimis barbara consuetudo certare poculis, nequaquam hominis dignitati conueniens, nedum filiis Dei, & pastoribus gregis Christi, qui vice Christi funguntur.

Hanc ergò barbaram consuetudinem, Deo inuisam, homini probrosam, pastor relinquat Lapithis & barbaris, qui Christi nomen ignorant: neque hic sinat se consuetudine vinci.

Hilaritatis moderatio necessaria est in conuiuiis. Nam cum hilaritas modum excedit, in insaniam vertitur. Huc illud Anacharsis, qui primum quidem poculum sanitatis: Secundum voluptatis: Tertiũ contumeliæ: Quartũ insaniæ esse dixit. Atque ideo non immeritò Pythagoras, ebrietatem insaniæ meditationem affirmauit.

Non igitur oportet bibendi modũ excedere iustæ hilaritatis limites.

Homerus hilaritatẽ conuiuiorũ in cãtu & saltatione collocauit, quæ vocat ἀναθήματα δαιτὸς, ornamenta conuiuii, ad exhilarandos conuiuas adhibita.

Syracides cap. 31. potum vini ad hilaritatem non vituperat, cum ait: Lætitiam animi & hilaritatem parit potus vini iustus, & opportunus. Iustum vocat, qui modum non excedit. Opportunum, qui temporis habet rationem. Ho-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

merica illa anathemata, si fuerint moderata, pastor in aliis ne reprehendat: sed ipse ab iis prorsus abstineat.

Quid ergo de philotheſiis, & symperiphoris sentiendum? Philotheſias, quæ sunt cum in amicitiæ signum præbibimus alicui, ac deinde poculum porrigimus, laudo: modò ad exhauriendum nemo cogatur. Neq. symperiphoras, cum ordine dicitur, canitur, bibitur, in honesto consortio reprehendendas iudico: modò conuiuæ maneant intra modestiæ terminos.

Sed quia difficile est modum seruare, suadeo vt pastor Socratem imitetur, qui ait: Alii viuunt, vt edant & bibant, ego verò edo & bibo, vt viuã.

Ego soleo inter piorum & Epicureorum conuiuia, hoc discrimen statuere. Boni viri & integri, sæpè bibunt vt sedeant diutius, honestæ & piæ collocutionis ergó. At porci de grege Epicuri, hoc est, homines ventri dediti & voluptatis mancipia, sedent diutius, vt bibant copiosius. Hinc sæpè accidit, vt nonnihil hilaritatis modum excedant pii & boni viri, quod in illis tametsi vicio omnino non caret: non tamen est temerè damnandum, modò in fœdam ebrietatem non fuerint prolapsi. Nam illud Pauli præceptum Catholicum est, seruandum in omnium piorum conuiuiis: Ne inebrieminivino, in quo luxus est: sed impleamini spiritu, loquentes inter vos mutuò per Psalmos, & hymnos, & cantiones spirituales, canentes & psallentes in corde vestro Domino. Hic Apostolus ἀναθήματα recitat conuiuii Christiani, ignota Homero, quæ sunt

Psal-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Psalmi, hymni, & cantiones spirituales: & antithesin facit inter hilaritatē ex ebrietate ortam, & hilaritatem sanctam, quæ ex piis carminibus & Psalmis in piorum cœtu oritur. Cum autem in corde dicit, non hoc vult Apostolus, vt quisq. intus & apud se sine lingua canat, sed serium cordis affectum requirit.

Duo ergò in cantionibus piorum coniungi debent, pius cordis affectus, & lingua quæ affectibus excitandis seruit. Hæc de hilaritatis modo sint dicta.

Morandi in conuiuio tempus, non protrahatur ad insaniæ initium, sed tantum ad hilaritatis medium: præsertim pastori, in quem alii oculos coniiciunt.

Nihil fœdius esse, aut dici potest, quàm pastorem insaniæ pocula exhaurire, & postremū esse qui domū abeat. Qui talis est, mihi videtur indignus, qui caprarū curam habeat, nedū ouiū Christi. Huiusmodi à Iuda apostolo, maculæ in fraternis cōuiuiis dicūtur: vt qui pro voluptate ducentes in diem frui deliciis, & se miserè maculant, & aliis macularum occasionem præbent.

Iam locus postulat, vt disciplinam præscribamus, quæ in contractibus pastori est seruanda.

Primùm itaque caueat pastor, ne quærat sordidum quæstum, seu, vt Paulus loquitur, ne sit αἰσχροκερδὴς, hoc est, turpiter lucri cupidus.

Deinde, ne implicet se negotiis ad se non pertinentibus, qui hoc faciunt, πολυπράγμονες sunt, quos vel Isocrates dānat, qui πολυπραγμοσύνη opponit ἡσυχίαν ad quam Paulus Thessalonicenses

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

hortatur, obteſtans eos per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum.

Tum,ne ſuo exemplo comprobare videatur, quæ in aliis culpet: ne ſit caupo: non exerceat mercaturam: non emat vt maioris rurſus vendat: ſed ſit αὐταρκὴς, & ſua vocatione contentus: viuat ex ſuis decimis & agris. Si quid autem ſuperſit, partem iuſtè vendat: partem reſeruet in vxoris & liberorum vſum: partem eroget, ſicuti ſuprà dictum eſt in vſus pauperum.

Caueat ne quicquã cuiquã debeat, niſi quod naturali iure debeat omnibus, hoc eſt, dilectionẽ & beneuolentiam.

Vice plurium præceptorum, ſint honeſtorum paſtorum exempla.

Præterea, paſtor fugiat forenſes lites, ac potius mediocrem patiatur iacturam, quàm vt lites ſequatur, quæ miniſterio non parum obfuturæ ſunt.

Breuiter, in omnibus actionibus & contractibus ſit paſtor candidus, nihil auarè agat. Debet enim auaritiæ non ſolum crimen, verum etiam ſuſpicionem magis fugere, quàm vllam peſtem. Auaritiæ enim labes, cum miniſtros ipſos exponit obtrectationibus hominum, tum miniſterio ipſi probrum conciliat & inuidiam. Caueat igitur paſtor, ne ſua auaritia & ſeipſum perdat, & miniſterium reddat hominibus inuiſum.

Hactenus viſi ſumus nobis ſatis dixiſſe, de diſciplina ſeruanda paſtori in communi vita, & familiari hominum conſuetudine. Nam & oſtendimus quomodo agendum ſit cum ſingulis hominum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

minum generibus, & qualis esse debeat moderatio in vestitu, gestu, verbis & conuiuiis. Atque etiam declarauimus qualis candor requiratur à pastoribus, in omnibus vitæ actionibus & contractibus. Nunc proximo loco sequitur, vt explicemus, qualem se pastor exhibere debeat in Ecclesiastico piorum cœtu.

QVID IN COETV ECCLESIASTICO SPECTANDVM PASTORI.

Cœtum Ecclesiasticum voco, congregationem Ecclesiæ, ad audiendum verbum, ad precandum, ad percipiendum sacramenta, congregatam. Sunt enim hi tres fines, cur pii in ædibus sacris seu templis conueniant.

Ex quo patet, qua in re oporteat excellere pastorem in cœtu Ecclesiastico. Nam (vt Augustinus ait) ita oportet pastorem excellere in omnibus, vt cæteri pro illo grex esse videantur.

Primum ergo sciat pastor, quòd in templo vbi congregatur Ecclesia, debeat quàm attentissimè verbum Dei audire, quoties concionatores audiendi sunt. Quidam inepti totum tempus, quo prædicatur Verbum, consumunt nunc colloquiis, interdum lectionibus, sæpe somno, ac si ad se non pertineret mandatum Dei, quo omnes iubentur ipsius audire verbum. Horum error est corrigendus, nisi iram Dei velint incurrere, & maiorem damnationem.

Quidam autem hoc faciunt ne videantur ba

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

illis discere. Horum superbia odio digna est. Quidam alias fortè causas prætendunt. Verum pio pastori consulo, vt omnes suos auditores pietatis declaratione (absque tamen hypocrisi) & audiendi diligentia superet. Hinc enim copiosissimum percipit fructum.

Primum enim confirmatur voce docentis in doctrina.

Deinde etiam discere potest aliquando ab eo qui præ ipso idiota videtur. Sæpe enim Deus per infimos ea mysteria aperit, quæ sapiētissimi suo acumine non potuerunt eruere.

Mos fuit beato Luthero, & sanctissimæ memoriæ Philippo Melanthoni, diligentissimè audire concionatores. Et sæpe confessi sunt se & consolationibus erectos, & in doctrina confirmatos aliorum voce.

Præterea gratum est Deo officium audiendi Verbum.

Postremò exēplum prodest. Nam quū homines pastorē ipsum auidè audire verbum animaduertunt, ipsi ad diligentiam maiorē excitantur.

Deinde pastor meminerit & sui muneris esse, in cœtu Ecclesiastico, vnà cum Ecclesia precari. Hîc veniat ei in mentem necessitas Ecclesiæ: cogitet de publicis & priuatis calamitatibus: cogites de hostibus Ecclesiæ, Diabolo, tyrānis, & hæreticis, & flagitiosè viuentibus.

In his cogitationibus ardenter cum Ecclesia Deum inuocet, vt ipse mitiget publica & priuata mala: vt reprimat hostes Diabolos: vt homines hostes, hæreticos, & tyrannos, aut sua bonita-

te

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

te conuertat, vt ſaluentur, aut ſuo iudicio coerceat, ne Eccleſiæ ruinam inferant: vt ſcandala tollat doctrinæ & morum: vt Eccleſiæ largiatur pacem: vt confirmet fideles in pio & ſancto propoſito: vt doctores Eccleſiæ ſuo Spiritu regat: vt magiſtratum noſtrum conſeruet in vera pietate: vt omnes ſtatus & ordines hominum vinculo pacis coniungat: vt eccleſiaſtico, politico & œconomico ſtatui adſit. Breuiter vt ſuum regnum quotidie adaugeat, & regnum Satanæ magis magisque deſtruat. Hæc petat pius paſtor quàm ardentiſſimè, & ſuo Eccleſiam exemplo ad precandum inuitet.

Adhæc quum Eccleſia congregatur etiam ad participationem Sacramentorum, ſit quoque paſtor in hac parte diligens: declaret ſuam fidem: edat confeſſionem: percipiat Cœnã Dominicam ſæpe cum aliis, vt auditores ipſius exẽplo confirmati & moti, pluris faciant ſacramenta Eccleſiæ. Qui autem paſtores rarò communicant, exemplo ſuo faciunt, vt Sacramenta veniant paulatim in contemtum.

Propter hæc tria, hoc eſt, verbũ, preces, & Sacramentorum participationẽ, habet & Eccleſia cõgregata certas ceremonias, recitantur Pſalmi, canũtur & alia pia cãtica: quæ omnia adhibẽtur vt ſint veluti flabella quædã, quibus ſpiritu hominis ad pietatis meditationẽ excitetur. His quoque ceremoniis pius paſtor adeſſe debet. Canat ergo cũ aliis, & oſtendat ſe iſtis carminibus affici.

Impleamini, inquit Apoſtolus, ſpiritu, loquentes inter vos mutuo per Pſalmos & hymnos, &

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

cantiones ſpirituales, canentes & pſallentes in corde veſtro Domino. Cum dicit, canentes & pſallentes in corde, non prohibet ore canere & pſallere: ſed ſignificat oris cantum nihil prodeſſe, niſi ex corde proficiſcatur. Ex corde ergo prouenire debet: & dum ore canitur, cor magis ad pietatem veluti flabello excitatur.

Hæc ſint breuiter dicta de diſciplina paſtoris in Eccleſiaſtico cœtu ſeruanda. Sequitur de conſiliis & deliberationibus.

QVID IN CONSILIIS ET DELIBERATIONIBVS ſpectandum Paſtori.

Conſultationes Eccleſiaſticæ, aut doctrinæ cõtrouerſæ cauſa, aut miniſterii gratia, aut eorũ ergò, quæ vel ad doctrinam, vel ad miniſterium dertinent, fieri ſolent.

Ad doctrinam examinandum collationes de controuerſis articulis, & diiudicatio neceſſariæ ſunt.

Ad miniſterium pertinent, miniſtrorum electio, vocatio, approbatio, ordinatio.

Ad vtrũque, ceremoniæ, diſciplina, & redituũ Eccleſiaſticorum diſpenſatio referuntur.

Exiſtimo nullam cauſam offerri poſſe ſenatui Eccleſiaſtico, quin ſub his generib. contineatur. Dicam igitur qualis diſciplina paſtori ſit commoda in his iudicii Eccleſiaſtici partibus.

Conſultatio de doctrina cõtrouerſa, modeſta debet eſſe, in qua paſtor nõ tam victoriam quæ

rat quàm

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

rat,quàm veritatē, imitatus Socratem,qui ſuum aduerſarium ante diſputationis ingreſſum admonuit hac ſententia: Non tam quæratur vter noſtrûm vincat,quàm inquiratur veritas.

Quando ita paſtor animo affectus eſt, audiat aliorum ſententias,& collationes ſcripturarum. Ipſe autem modeſtè, cum rogatus fuerit, ſuam dicat ſententiam.

Qui collationes ſcripturarum nō admittunt, & ex illis nolunt interpretationem,quæ ſit conſentanea cum tota ſcriptura,peti,in multa abſurda incidunt.

Qui legit Pauli dictum: Qui laborat manducet, & ita his verbis adhæret, vt ex collatione non ferat interpretationem vllam,quæ generale dictum,ad certam ſpeciem reſtringit,is infantibus, qui agere nihil poſſunt, negabit victum. Quo facto quid poteſt eſſe immanius?

Sic multi ſæpe vnum dictum arripiunt,cuius cum verba mordaciter retinent,vim faciunt interdum articulis fidei.

Quare in controuerſis articulis opus eſt prudenti collatione, ex qua collatione eruetur verus dicti ſenſus cōgruens cū vniuerſa ſcriptura.

Moſes dicit: Non facies vllum ſculptile. Hoc dictum qui apprehendit, nulla collatione facta cum aliis ſcripturæ locis,damnabit Salomonem qui ſculpturis templum Dei ornauit.

Quare ex collatione diſcendum, vtrum dictū ἁπλῶς accipiendum ſit, an κατά τι: vt hoc Salomonis factum, (vt ex collatione conſtat) κατά τι accipiendum eſt,non ſimpliciter.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Deinde in diiudicatione cauendū eſt, ne pugnet interpretatio cum aliqua Lege decalogi, aut articulis fidei. Ideo Paulus præcipit, vt interpretatio ſit fidei analoga, hoc eſt, congruat cum primis religionis axiomatis.

Eſt & adhibenda in conſilium puræ Eccleſiæ ſententia, & audiendi ſunt illi, quorum doctrina & pietas multis eſt probata. At illi qui æmulationis zelo potius quàm pietatis ſtudio, ſubitò velut è tenebris prodeūt, nequaquam ſunt illis conferendi, qui triginta aut quadraginta annos, puritatē doctrinæ voce & ſcriptis propagarunt.

Intra hos limites ſi meus paſtor ſe contineat, rectè facit, & paci tranquillitatique Eccleſiæ conſulit. Contrà qui ſuas quas cōcepêre ſententias, mordicus tuentur, & nolunt audire aliorum iudicia, atque illi qui tanquam oracula admirantur, quæ iam ſparguntur à nouis magiſtris, contra ſummorum virorū in Eccleſia autoritatem, tranquillitatē Eccleſiæ turbant, & rei ſunt ſchiſmatis in Eccleſia, & ſuo tempore iuſtas pœnas Deo dabunt.

Si deliberationes inſtituuntur de miniſterio, ſimilem adhibeat paſtor prudentiam: cum aliis eligat, non affectu raptus, aut fauore aut odio corruptus, quos iudicauerit vtiles eſſe Eccleſiæ: cum aliis vocet electos, ordinet, & probet, maturo adhibito iudicio, ſempérq. ſpiritu Deum precetur, vt ipſe conſilia & euentus gubernet.

Cum de ceremoniis agitur, conſulat paſtor, ne Eccleſia oneretur multis ceremoniis.

Si quæ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Si quæ abolendæ sunt, diligenter attendat, quid vicii habeant. Nam sicut leges in Rebus-publicis, ita in Ecclesia ceremoniæ, non facilè sine offensione vulgi mouētur. Quare cautio adhibēda, ne abrogatio plus pariat mali quàm boni.

Si quæ sunt nouæ instituēdæ, videat prudenter, ne sint pueriles nimiū, aut ociosæ, aut superstitiosæ, aut ineptæ. Nullæ enim ceremoniæ admittendæ, nisi quæ faciunt ad pietatem alendam, & grauitatem, in sacrorum tractatione.

Etsi autem ego consultius iudico, vt nulla prorsus ceremoniarum in mediocriter reformatis Ecclesiis mutatio admittatur: hoc tamen consilium dedi, vt cogitet pastor, quò sit respiciendum, vbi deliberationes instituuntur de ceremoniis.

Disciplina sequitur, quæ mores corrigit. Quoties de hac agitur, meminerit pastor modestiæ, quæ cum adest, non facilè in corrigēdis aliorum moribus peccabit.

Huius disciplinæ moderandæ regulam præscribit Paulus Timotheo, his verbis: Seniorē ne increpes, sed adhortare vt patrem: iuniores, vt fratres: mulieres natu grandiores, vt matres: iunicres, vt sorores, cum omni castitate.

Hoc est, Si accusatus fuerit senior aliquis, & fuerit conuictus alicuius peccati, ne seuerè, tanquam dominium in eum habens, ipsum increpes: sed ita agito cum illo, vt intelligat ex animo bono & amico admonitionem proficisci.

Quidam cum peccantes corrigere debent, ita austerè agunt, ac si omnem humanitatis sen-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

ſum exuiſſent:ac ſe tum demum viros cordatos, ac ſtrenuos in miniſterio haberi volunt, vbi fortè pauperculum aliquem, qui lapſus eſt, pro ſui animi impotentia,rabioſis verbis proſtrauerint.

Sed Paulus vult correctionem temperari humanitate atque clementia. Nemo enim libenter admittit cenſorem, qui hoſtili videtur agere animo. Contrà, nemo non facilè recipit vel duriorē increpationem ab eo,quem ſcit ſe non odiſſe.

Iuniores,vt fratres:hoc eſt,Si iuniores fuerint accuſati,& alicuius ſceleris conuicti, ne eos increpes vt hoſtes, ſed eos corrigas, vt te ex fraterno amore agere intelligant.

Mulieres natu grandiores,vt matres: hoc eſt, Si contigerit mulieres grandæuas peccare, vel loquacitate,vel obtrectādi libidine,aut alia quauis ratione, ne ſis in eas nimis ſeuerus & durus, ſed eas potius adhortando corrigas.

Iuniores, vt ſorores, ſcilicet adhortare. hoc eſt,Si contigerit iuniores fœminas, vel ignorantia,vel infirmitate, vel ætatis vicio delinquere, ne ſis in eas auſterus:ſed ita moderare correctionem, vt videatur ex fraterno corde proficiſci. Nam vt medicina temperata aliquo dulcore facilius ab ægroto percipitur: ita correctio, quæ candidi amoris ſignificationem habet, libentius admittitur & efficacior eſt. Diſcernendum tamen eſt inter adulationis peſtem,& erroris dulce remedium. Illa enim mortis,hoc vitæ & ſanitatis cauſa eſt.

Addit in fine: Cum omni caſtitate: quod ad omnia membra illa quatuor,quæ præcedunt,referendum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

ferendum est. Nam hæc particula significat, castam grauitatem adhibendam esse, quæ non sit contaminata vllo priuato affectu.

Sunt qui gaudent de lapsu eorũ, quos aliquando oderunt, aut qui se aliquando læserunt: vt postea lapsos pro libidine animi, sæuis possint obruere & confundere verbis, sed ista correctio non est casta & grauis, sed adulterata prauis affectibus, & ex leuitate animi saucii proficiscens.

Paulus itaque pastori in corrigendis viciis, lenitatem & moderationem commendat. Nam vt medicina, quæ sua natura aliquid amari habet, mitigatur aliquo additamento, vt eam ægrotus non auersetur: ita seueritas, quæ necessaria est in corrigẽdis viciis, temperãda lenitate, ne qui peccauit, correctionis asperitate territus, nullam correctionem admittat.

Cum de redituum dispẽsatione, deliberationes à senatu Ecclesiastico fiunt, duo caueat pastor. Vnum, ne auarè videatur agere. Alterum, ne ex affectu aliquo priuato reditus Ecclesiæ velit distribui. Vtrumque vicium est in pastore minimè ferendum. Quare iustè agat pastor.

Si stipendiorum causa agitur, sit norma distributiua iusticia, secundũ proportionem Geometricam.

Si pauperibus ex superfluis aliquid est tribuẽdum, pietatis ac necessitatis, & non amicitiæ habeatur ratio. Solent enim homines, amore & odio moueri multum: sed pastor hanc sequatur regulam: Cum ab amicis, quæ non licent postulantur, iusticia & pietas anteponatur amicitiæ.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Hæc sint dicta de tertia parte disciplinæ pastoralis, qua regatur in externa & politica hominum conuersatione.

DE QVARTA PARTE, QVAE CONTINET OFFICIVM, SEV LEGITIMAM pascendarum ouium Christi rationem.

VERE dixit quidam ex patribus, regimen animarum esse artem artium: senties & difficilimum esse opus, & requirere singularem peritiam.

Multi, proh dolor, pastores agere volunt, cum ipsi potius, vt ab aliis pascantur, indigent.

Tales non mouentur ouium salute, sed propriis commodis stimulantur, quibus melius esset si nunquam nati fuissent. Nam horrendam iram Dei sibi thesaurisant, in diem iræ & reuelationis Iesu Christi.

Hi sanè non tam solicitè quærerent onus, cui pares non sunt, si cogitarent, qualis sit res ouile Christi: si perpenderent, quàm pulchra, & Deo grata sit ouium Christi societas: in cuius medio Dominus ille est, cui sol & luna famulantur, cui assiunt ministri eius, milia milium, & decies centena milia: si intelligerent, quãtæ molis sit, Christianam condere gentem: hoc est, regnum Christi erigere, & Satanæ palatia demoliri.

Ratiocinationes, inquit Paulus, euertimus, omnemque sublimitatem, quæ extollitur aduer-

uersus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

ſus cognitionem Dei:& captiuam ducimus omnem cogitationem, ad obediendum Chriſto.

Cum igitur tam auguſtum ſit paſtoris officium,tam arduum, tam periculoſum , tam diuinum, operæprecium eſt rectè inſtitui paſtorem, vt ſciat partes ſui officii: ne cùm paſtor ouium Chriſti haberi velit, lupus ſit peſsimus, qui oues miſerè dilaniet & à vero ouili abducat.

Ego itaque conſtitui ſumma qua poſſum diligentia,paſtorem Dominici gregis inſtruere,atque eius officii partes explicare, quò certa illi norma agendi, ex verbo Dei deſumta , conſtet. Princeps paſtor Chriſtus mentem & calamum gubernet,Amen.

Vt autem certa cum ratione ſuſceptum opus expediam,quatuor ordine ſum expoſiturus.

I. Quodnam ſit paſtoris officium.
II. Quænam ſit poteſtas miniſtrorum.
III. Præmium rectè præſtiti officii.
IIII. Pœna neglecti muneris.

Interrogatus quis quodnam ſit paſtoris officium:breuiter quidem,& rectè reſpondere poteſt,Paſcere:ſed paſcendi ars;&huius partes,non tam facilè explicantur.

Vt autem paſtor meus perpendat , quàm ſit auguſtum,diuinum , & magnificum paſtoris officium,Primum titulos paſtoris , quos tribuit ei Spiritus ſanctus,recitabo.

Deinde ; quid illum mouere debeat ad diligentiam in officio,oſtendam.

Tum artem paſcendi , & eius partes accedam,vt non tantũ in genere intelligatur , qual:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

ſit paſtoris officium: ſed vt, anatomia videlicet facta, omnes eius partes conſpiciantur.

Inter multos titulos, quos Spiritus ſanctus tribuit verbi Dei præconibus, hi ſunt ex præcipuis: Prophetæ, ſpeculatores, tuba Dei, præcones Dei, legati & ſerui Dei, teſtes Dei, epiſcopi, œconomi myſteriorum Dei, architecti, lux mũdi, ſal terræ, piſcatores hominũ, ſeminatores ſeu agricolæ, presbyteri, paſtores, &c.

Hi tituli, & huiuſmodi alii multi, non ſolum dignitatem miniſtrorum verbi commendant, verum etiam illorum officium, pulcherrimis ſimilitudinibus pingunt. Hos ergo titulos breuiter explicabimus.

Prophetæ dicuntur, cum quia prædicunt futura, iuxta decretum Dei de ſalute credentium & damnatione reproborum: tum quia oracula Dei, & prophetias veteres exponũt populo. Hac appellatione monentur miniſtri Dei, vt nihil de ſuo proponãt Eccleſiæ, ſed tantũ id quod locutus eſt Deus, iuxta pactum Dei cum leuitis.

Speculatorum appellatio, vtrumque regimen comprehendit, & præfectorum & miniſtrorum verbi, quos Dominus, veluti binos in corpore oculos, ad regendam Eccleſiam inſtituit. His, ſi praui ſunt, nulla peſtis poteſt Eccleſiæ eſſe deterior. Contrà, ſi boni, nihil melius, nihil iucundius, nihil denique optatius contingere poteſt. Verum miniſtri verbi peculiariter ſpeculatores dicuntur, propterea quòd veluti in ſpecula conſtituti ſunt, vt pro ſalute populi vigilẽt. Quemadmodum enim tẽpore belli in excubiis collocantur vi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

tur vigiles,ne ciues inopinantes opprimantur ab hostibus:ita in Ecclesia sunt ordinati ministri,vt hostium insidias anteuertãt,& auertant. Monet ergò hæc appellatio ministros verbi de duabus rebus:nempe de hostibus Ecclesiæ,qui insidiantur doctrinæ,& moribus singulorum in Ecclesia: & de excubiis quas agent ministri, ne isti hostes per insidias inuadant Ecclesiam & vastent. Quales isti, quæso, sunt speculatores, qui viciis suis indormiunt, & perpetua ebrietate madent?

Tuba Dei etiam dicuntur ministri verbi, vt Esaiæ 58.Quasi tuba exalta vocem tuam, & annuncia populo meo peccatum suum, & Israël iniquitatem suam.Hac appellatione significatur quòd diuini verbi præcones bellum perpetuum indicere debeant impiis.

Admonentur itaq.hîc ministri Dei vehementiæ & seueritatis,qua maximè hypocritæ opus habent,qui sibi placent in viciis suis, donec seuerius arguantur, atque in lucem protrahantur. Si enim ministri verbi de lege & Euangelio solum verba facerent,atque ostenderent, quæ sit regula benè & sanctè viuendi, commendarent cultum Dei,vicia quoq.reprehenderēt,nulla adhibita vehementia,quid efficerēt,apud hypocritas? Meminerint ergò ministri verbi quòd sint veluti tuba quædam,qua vocantur homines, ad bellum aduersus Diabolum & peccatum.

Præcones Dei dicuntur, iuxta illud: κυρήξατε, hoc est, veluti præcones proclamate. Hac voce admonentur, quòd prædicatio Euangelii sit vniuersalis, & quòd ministrorum sit hanc

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

prædicationem non celare quosdam, & aliis reuelare: sed debent toti mundo Euangelium prædicationis pœnitentiæ proponere, & omnibus pœnitentibus remissionem peccatorum in salutem annunciare.

Legati præterea & Serui Dei dicuntur.

Legati quidem, quia nihil de suo afferent, sed tantum quod habeant in mandatis, annunciare debent: idque iis ad quos missi sunt. Qui enim sua annunciant, aut quæ Deus non mandauit, Satanæ sunt legati, non Dei.

Serui verò, vt quæ Domini sunt curent, & non propria agant.

Testes adhæc appellantur: Eritis, inquit, mihi testes in omni Iudæa. Nam cum verbum Domini in scripturis testimonium Domini dicitur, rectè qui istud annunciant testes Dei appellantur. Dicitur autem verbum testimonium, quia nobis de Dei voluntate testatur. Hinc tres admonitiones sumat pastor. Primã, quòd voluntas Dei non aliundè sit quærẽda, quàm ex eius testimonio, hoc est, verbo tradito in Propheticis & Apostolicis scriptis. Secundam, quòd securè damnetur, quicquid de religione censent homines, vel præter vel contra verbum Dei. Tertiam, vt caueat pastor, ne hoc testimonium occultet, aut non rectè applicet: sed det operam, vt sit testis Dei fidelis, sicuti testimonium ipsum fidele est, sapientiam præstans paruulis.

Episcopi, generale quoque hoc nomen est omnium ministrorum verbi, tametsi vsus iam obtinuit, vt iis, qui ad alios respectum habent, vt rectè

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

ctè faciant officium, hoc nomen tribuatur. Quare nonnihil videtur contemni lingua Spiritus sancti. Quod enim is commune facit omnibus, vsus tribuit quibusdam. Nomen autem Episcopi, intentum notat, apud Platonem præsidem & inspectorem operarum in singulis hominum ordinibus & statib. significat. Vnde nomen translatum est ad ministros verbi, quia eorum munus est inspicere, & curare, vt & doctrina sana conseruetur, & mores secundum doctrinæ normam formentauditores. Apud Homerum 10. Iliados: Is qui aliò ad explorandum quid agatur mittitur, voce Episcopi significatur. Apud Indos Episcopi fuerũt, quorum erat videre, quid in quaque regione fieret, vt cognita ad magistratum referrẽt. Fuit & Atticus magistratus Episcopus, hoc est, prætor, qui mittebatur ad ius dicendum, in ea oppida, quæ sub ditione Athenienſiũ erãt. Ciceroni ad Atticum, Episcopus est ad quẽ delectus & negocii summa refertur. Andromacha apud Homerum, Hectorem vocat Troiæ Episcopum, hoc est, defensorem & præsidem. Atq. hæc significata aptè transferuntur ad eos, quos hodie vocamus Episcopos. Hi enim mittuntur aliò, ad explorandum quid & quomodo agatur, in iis parochiis, quæ suæ fidei sunt commissæ.

Penes hos ius dicendi autoritas est, iuxta verbum expressum, & piæ disciplinæ regulam: idq. in iis diœcesibus, quæ ipsis commissæ sunt. Ad hos delectus & negotii summa pertinet. Hi sunt defensores & præsides Ecclesiarum, sed nequaquã αὐτοπέδυναι. Debent enim summo monarchæ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Christo ratione suæ administrationis reddere.

Oeconomi, idque mysteriorum Dei, dicuntur, 1. Cor. 4. Sic vos existimet homo vt ministros Christi, & œconomos mysteriorum Dei. Primum Paulus hîc Euangelii præcones, ministros appellat. Deinde ministerii genus exprimit, cum eos œconomos vocat, idque mysteriorum Dei: quo significatur, non latius patere eorũ officium, quàm vt mysteria Dei dispensent: hoc est, quæ Dominus illis mandauerit, de manu, quod aiunt, in manum tradant, non autem quod ipsis libitum fuerit. Et quia œconomi suorum dominorum claues habent, vt pro arbitrio dominorum claudant & aperiant, dicuntur ministri verbi claues à Domino accepisse, quibus clauditur & recluditur regnum cœlorum, quod hac fit ratione. Quando prædicatur Euangelium pœnitentiæ & remissionis peccatorum per Christum, applicant œconomi Dei vnam clauem, qua aperitur regnum, cœlorum. Quod si illi qui audiunt verbum, adhibent verbo fidem, accedit etiam clauis altera. At si auditores fidem non adhibent, dicũtur œconomi claudere regnũ cœlorũ, iuxta dictũ: Qui non crediderit, condemnabitur. Hæc clauiũ Ecclesiæ spiritualis potestas est, de quibus postea rursus dicentur plura.

Architecti, 1. Cor. 3. Tanquam sapiens architectus fundamentum posui, secundum gratiam Dei mihi datam, alius autem superædificat, Porro vnusquisque videat quomodo ædificat. Fundamentũ enim aliud nemo potest ponere, præter hoc quod positũ est, quod est Iesus Christus.

Hæc

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Hæc collatio tria docet, Christum esse fundamentum. Ecclesiam esse ædificium: ministros verbi esse architectos.

Hi ergò monentur, ne extra fundamentum ædificent, sed omnia ad normam fundamenti exigant. Proinde hîc non solum dignitas ministrorũ verbi & officium indicatur, verumetiam ædificandi modus.

Lux Mundi, Matthæi 5. Vos estis lux mundi. Etsi autem omnes conuersi, & luce cœlestis doctrinæ illuminati, filii lucis dicuntur, & iubentur lucernas ardentes manibus gestare, ne errent in tenebris: tamen quia præ aliis lucere debẽt ministri Euangelii, tribuit eis Christus hoc elogium, quibus & præcipit vt suam lucẽ sinant lucere. Sic luceat, inquit, lux vestra corã hominibus. Est autẽ lux doctrinæ, & lux morũ: vtraq. lucere debet in iis, qui legitimi ministri haberi volunt.

Sal Terræ: hic titulus significat munus ministrorum verbi esse salire terram: quia scilicet, nihil nisi insipidum habent homines, dõnec sale doctrinæ cœlestis conditi fuerint. Caueãt ergò ministri verbi, ne ipsi insulsi sint, qui alios salire sale doctrinæ & vitæ debent. De salis metaphora supra dictum est.

Piscatores Hominum, Matth. 4. Sequimine me, faciam vos piscatores hominum. Rete & verbum, piscatio & prædicatio, piscatores & prædicatores, mare & mũdus, inter se analogiã habẽt.

Vt rete multas maculas habet: ita verbum multa testimonia & exempla.

Vt in piscatione capiuntur magni & parui pi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

ſces:ita prædicatione ſapientes & inſipientes,no biles & ignobiles,diuites & pauperes conuertun tur ad Deum.

Vt piſcatores tota laborant nocte, vt capiant piſces,ita miniſtri Euangelii toto vitæ tempore conabuntur homines adducere Chriſto.

Vt mare eſt procelloſum,&ſæpe piſcatoribus minus propitiũ: ita mundus non ceſſat miniſtris Euangelii negotium faceſſere.

Admoneantur itaque miniſtri Euangelii, & ſummæ induſtriæ in officio adhibendæ,& periculi à fluctibus mundi:ſed nihilominus retia ſua iaciant in nomine Chriſti. Is enim faciet vt piſcatio non ſit futura inanis.

Seminatores & Agricolæ. Hic titulus de quatuor admonet. Primum, quòd homines comparentur agro. Secundum,quòd verbum Dei ſeminis rationem habeat. Tertium, quòd ſeminatores & agricolæ ſymbolicè prædicatores notent. Quartum,quòd ſeminis vis & incremẽtũ,hoc eſt,verbi Dei efficacia,à Deo ſit. Vt enim agricola perfunctus eſt ſuo munere, poſtquam in terram iecit ſemen,& non poteſt facere,vt ſemen fructum ferat:ita verbum prædicatum non fert fructum, niſi diuinitus rigatum fuerit aquis cœleſtibus. Et vt agricola debet terram ſubigere, ſtercorando,arando,occando,plantando:ſic & res ſe habet miniſtrorum. Debent enim corda hominum Legis prædicatione arare, & aptare ad recipiendum ſemen cœleſte.

Presbyteri,hoc eſt, ſeniores. Hic non tam ætatis quàm honoris & ordinis titulus eſt. Monentur gi tur hac appellatione præcones Verbi,vt iuue-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

nilē inconſtantiam & leuitatem fugiant, & eam ſectentur grauitatem, quæ poterit ipſis autoritatem apud populum conciliare.

Paſtores denique vſitatiſsimè in Scripturis dicuntur miniſtri Verbi: quemadmodum etiam rectores Rerumpublicarum apud Prophetas & Homerum. Hæc appellatio & officium, & curā, quæ varia & multiplex eſt, & conditionem eorū, qui Euanglium audiunt, exprimit.

Officium, eſt paſcere gregem Chriſti pabulo cœleſti, quod eſt verbum Dei.

Cura, eſt ne vel à lupis rapiātur oues, vel morbis infeſtētur, ſed vt & tutæ ſint in ouili, & ſanæ: hoc eſt, minimè infectæ veneno peruerſæ doctrinæ, aut labe morum prauorum.

Conditio auditorum verbi, ſimilitudine ouium indicatur, quarum aliæ aliis implicantur incōmodis. Quælibet enim ſuos patitur hoſtes, ſuas inſidias, ſua certamina. Hanc vepres, ſpinæ, ſenteſq. dilacerant. Hanc æſtus vrens, hanc bruma rigens diſcrutiāt. Hæc infixa eſt in limo profundi. Hæc ex altis rupibus præceps ruit. Adhæret huic veterna ſcabies. Alteri contagioſa ſocietas morbum affricat. Sicq. faſcinatio morbidarum tranſit in teneriores agniculos.

An non hic actum eſt de ouibus, niſi peritia paſtoris & cura ſuccurrat?

Non aliter ſe habet res, in cœtu hominum audientium vocem Euangelii. Hic opinionum varietate veluti laceratur. Hunc tentationes tranſuerſum agunt: alius impatientia frangitur: nonnulli immerſi voluptatibus hærent: non pauci quotidie in noua ruunt flagitia: ſunt qui

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

assuetis peccatis ita induruerunt, vt ab eis liberari non possint. Nam(vt Augustinus ait)natura & consuetudo,hæc duo cõiuncta robustissimam faciunt & inuictissimam cupiditatẽ. Multi,proh dolor,aliorum inficiuntur contagione, atque ita morbusperuadit etiam in puero s,qui statim cum lacte parentum vicia imbibunt.

Quum ergo tanta sit ouium Christi infirmitas, oportet sanè haud segnem esse pastorem, qui his omnibus malis peritè medebitur. Neque quisquam fideliter præfici ouili Christi poterit, nisi qui his malis profligandis totis viribus,nocte diéq.voce,exemplo,& precibus laborat.

Incumbit profectò bono pastori non solum vt oues aggreget, sed etiã vt lupos abigat. Quid enim profuerit Euangelii vocem interdum proferre,si ad manifestas Satanæ impostu ras conniueat pastor?

Sed vnde pastori tãta alacritas, v t huic tã difficili & periculosæ se committat functioni? Vnde tam serium pascendi oues Christi studium? profectò qui curam ouium Christi in se recipit, non impulsus vera causa,quæ sola constantem, laborioſum,& alacrem in subeundis tot pro ouibus Christi molestiis reddere potest, non solum deficiet pertæsus molestiæ, verum etiam cura ouium abiecta,se ipse potius curabit quàm oues: quemadmodum multi qui de pastorum titulo gloriantur,hodie faciunt.

Quænam ergo est sola illa causa,quæ hanc diligentiam pastori parit? Amor principis pastoris nostri Domini Iesu Christi, qui dedit semetipsum

pſum pro ouibus ſuis. Hic enim, vt eſt Ioann. 21. Petro dicit, Amas me? Et reſpondet, Amo te. Eique refertur: Paſce agnos meos. Et hoc iterum, & hoc tertiò: ſignificans neminem aptum eſſe ad paſcendas oues Chriſti, niſi qui Chriſti amore ducatur. Hinc Auguſtinus: Sit amoris officium paſcere Dominicum gregem, ſi fuit timoris indicium negare paſtorem. Qui hoc animo paſcunt oues Chriſti, vt ſuas velint eſſe, non Chriſti, ſe cõ uincuntur amare, non Chriſtum: vel gloriandi, vel dominandi, vel acquirendi cupiditate, non obediendi & ſubueniendi, & Deo placendi charitate. Contra hos ergo vigilat toties inculcata iſta vox Chriſti, quos Apoſtolus gemit ſua quærere, non quæ Ieſu Chriſti. Nam quid eſt aliud diligis me, paſce oues meas, quàm ſi diceretur, ſi me diligis, non te paſcere cogita, ſed oues meas, & ſicut meas paſce, nõ ſicut tuas: gloriam meam in eis quære, non tuam, dominium meum, non tuum: lucra mea, non tua: ne ſis in eorum ſocietate, qui pertinent ad tempora periculoſa, ſeipſos amantes. Et paulò pòſt: non ergo nos, ſed ipſum amemus, & in paſcendis ouibus eius, ea quæ ſunt eius, non ea quæ ſunt noſtra quæramus.

Habes ex Chriſti dictis, & ex Auguſtini verbis, quæ cauſa impellere ſola poteſt & debet paſtorem, vt rectè faciat officium. Hæc cauſa amor Chriſti eſt: hic amor, vt idem Auguſtinus ait, in tam magnum debet ſpiritualem creſcere ardorem, vt vincat etiam mortis naturalem timorem, quo mori volumus, & quo cum Chriſto viuere volumus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Ex his etiam pulchrè licet colligere, in quo conueniant,& in quo discrepent pastor & mercenarius.

Conueniunt primum in vocatione. Nam vt pastor legitimam vocationem habet: ita & mercenarius. Deinde conueniunt in doctrina. Vterque enim verbum Dei docet. Et Augustinus ait: Mercenarii Christum prædicant, & per eos vox Christi auditur,& sequuntur oues non mercenarium,sed vocẽ pastoris per mercenariũ. Audite, (inquit Augustinus)mercenarios ab ipso Domino demonstratos. Scribæ (inquit) & Pharisæi,super cathedram Mosi sedent, quæ dicunt facite, quæ autem faciunt facere nolite. Quid aliud dixit nisi per mercenarios vocem pastoris audite? Sedendo enim cathedram Mosis,legem Dei docent,ergo per illos Deus docet:sua verò illi si velint docere,nolite audire,nolite facere. Certè enim tales sua quærunt,non quæ Iesu Christi.

Proinde communia hæc duo habent pastor & mercenarius, vocationem & doctrinam.

In quo ergò differunt pastor & mercenarius? In quatuor sunt dissimiles. In causa,in studio,in vita,in periculo.

In causa. Pastor enim amore ardenti Christi & gloriæ regni ipsius, impellitur ad pastoratus officium,& perpetuò eo amore ardet, nihil magis hsbens in votis,quàm vt principi pastori gratificetur. Mercenarius verò interdũ fortè amore Christi tangitur, sed tepido admodum, magis autem aliis mouetur emolumentis.

In Studio. Pastoris cura tota huc incumbit, vt Christo

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Christo quærat oues, vt Christo quærat gloriã, vt Christo quærat lucra. Mercenarius verò sibi quærit oues, etsi voce Christi, sed oues tamen ipsum non sequuntur, sed pastorem Christum: sibi quærit gloriam, sibi quærit lucrum.

In Vita. Pastoris vita est doctrinæ exemplar. Pastor dicit: Imitatores mei estote, sicut ego Iesu Christi. Etsi autem nemo est tam iustus, quin septies in die cadat: tamen ἀνέγκλητον esse oportet pastorem, vt illi nullum crimen obiicere possis. Format igitur semper mores suos ad regulã verbi, vt non tantum voce doceat, sed etiam vita & moribus.

Sic sancti patres fecerunt: sic hodie faciunt, qui verè Deum timent. Sunt humiles, sunt iusti, sunt modesti, sunt temperantes, sunt hospitales, sunt mansueti, sunt graues, benè præsunt familiæ, sunt liberales, & aliis ornati sunt virtutibus, quas Paulus scribens Timotheo, requirit in Episcopo seu pastore.

Contrà vero mercenarius dicit: facite sicut doceo, nolite facere sicut ego facio. Noui quendam insulsum hominem, qui istam vocem sæpè suis inculcat auditorib.

Mercenarii vt plurimum sunt elati, semper auari, turpi lucro dediti, intemperantes, superbiam animi luxu vestium produnt, & multis aliis laborant viciis. Quare doctrinam eorum audiamus, ac vitam fugiamus. Cœlum ædificãt voce, vita infernum.

In Periculò. Pastor opponit se lupis, vigilat, & obseruat ne fures veniant, & furentur.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

At mercenarius viſo lupo fugit, quia mercenarius eſt,& oues ad ipſum non pertinent.

Verum hîc immeritò aliquis obiiciat. An non Chriſtus interdum fugit? An non mandauit diſcipulis ſuis: Cum perſecuti vos fuerint in vna ciuitate, in aliam fugite? An non Paulus ipſe fugit, demiſſus in corbe per murum?

Iam cum certum ſit nec Chriſtum mercenarium fuiſſe, nec apoſtolos reliquos, neceſſe eſt vt non de quauis fuga intelligendum ſit, quod Dominus de fuga dicit.

Sciendū itaq. eſt, quòd ſit fuga corporis, & fuga animi. Illa interdum licita eſt, hæc nūquam.

Sed quænam animi eſt fuga? Cum aliquis ab officio præſtando fugit. Et hæc fuga quadruplex eſt, iuxta quadruplicem inuaſionem lupi, in ouile Chriſti. Nam quicunque verbi miniſter, vlla de cauſa ſe non opponit ſophiſticæ, tyrānidi, flagitiis, hypocriſi: is mercenarius eſt & no paſtor.

Paſtor enim verus, primum opponit ſe ſophiſticæ, defendendo veram doctrinam, & reprehendēdo confutandoq. falſam. Sed mercenarius ad hanc lupi inuaſionē timet, non audet defendere veram doctrinam, ne aliquid de terrenis commodis amittat. Quare vel conniuet ad falſam doctrinam, vel ſaltem vt deberet, nō reprehendit. Quod quum facit, fugere dicitur, nō quidem corpore, ſed animo, quia officium deſerit.

Secundo, Bonus paſtor opponit ſe tyrannidi, cum voce tum precibus. Mercenarius verò tyrannis adulatur, & vicia virtutis larua induit, quo nihil vſitatius eſt.

Ter-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Tertiò, Bonus pastor opponit se flagitiis grassantibus, accusando & excõmunicando eos, qui suis moribus peruersis Ecclesiam offenderunt. Contrà mercenarius de sua solicitus quiete, ne hiscere quidem audet. Qua quidem ratione fugere dicitur.

Sed fortè aliquis talis mercenarius obiiciet. Ecce hic sum, non fugi. Respondet Augustinus: Quia tacuisti, fugisti: tacuisti, quia timuisti.

Quartò, Bonus pastor opponit se hypocrisi, quando laruam externam hypocritarũ detrahit, & ostẽdit quàm turpis sit facies peccati. Sed mercenarius lupum hunc fugit, non audet offendere quenquam, ne in hominum odia incurrat.

De fuga corporis dico, quòd interdum sit licita, vt antea præcepto Christi & exemplis ostensum est: Idq. tunc demum, si tyranni persequuntur aliquem, & insidiantur vitæ eius. Hic licet pio pastori fugere manus tyranni, vt postea, si id fieri potest, reuersus, magis prosit viuus, quàm mortuus prodesse potuisset.

Illicita autem fuga, est quæ vel priuatæ securitatis causa suscipitur, vel difficultatis tædio attentatur, vel maioris quæstus gratia arripitur. Breuiter, Omnis fuga, quæ nõ habet causas, quas licitæ fugæ esse diximus, illicita censenda est.

Hinc etiam colligi potest, quãtum ab his differant fures, & latrones. Hi nec vocati sunt, nec doctrinam afferunt. Fures partem doctrinæ occultant, latrones additionibus suis trucidant Verum si breuius discrimen memoriæ causa placet, hoc accipe. Pastor quærit quæ Christi sunt: mer-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

cenarius quærit quæ ſua ſunt. Fur occultat. Latro ſpoliat. Lupus rapit ac dilaniat.

Poſtquam autem oſtendimus (propoſitis quibuſdam titulis, quibus inſigniuntur paſtores in ſcripturis ſanctis) quàm auguſtum ſit paſtoris officium, & in qua re ſit in genere poſitum, ac inde deſcendimus ad monſtrãda diſcrimina inter paſtorem, & mercenarium, vt hoc pacto per collationem inquireremus, quãtam paſtoris curam eſſe pro ouibus Chriſti oporteat, qui ſummi paſtoris ardenti amore inflammatus, ſalutem ouium ſibi commiſſarum, ac gloriam Dei & non ſuam quærit: accedamus ad id quod propoſuimus, ac paſcendi oues Chriſti artem & eius partes expendamus.

Quò autem id fieri poſsit commodius, Primũ in genere oſtendam quid ſit paſcere.

Deinde, partes quibus continetur paſcendi ratio enumerabo, atque eaſdem explicabo.

Quid ergò eſt paſcere? Hoc nihil aliud eſt, quàm homines verbo vitæ alere, & reficere. Sicut enim terrenus paſtor ſuas oues pabulo paſcit terreno, ac fomentis reficit: ita ſpiritualis paſtor ſuas oues pabulo paſcit ſpirituali, ac fomentis ſpiritualibus fouet.

Verum quia hoc in genere dictum, obſcurius eſt, explicatius per partes idem declarabo, vt res euoluta & explicata melius iudicari poſsit.

Partes itaque, quibus continetur paſcendi ratio, ſunt hæ.

I. Docere gregem Chriſti verbum Dei.

II. Miniſtrare illi ſacramenta.

III. Re-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

III. Regere ipsum disciplina.
IIII. Precari pro grege.
V. Curam pauperum habere.
VI. Formam gregis esse.

Hæ partes, vt officium pastoris indicant: ita illustre discrimen constituunt inter ministros Euangelii, & gubernatores rerumpublicarum, vt non sit opus multis, ad explicandum discrimen, inter politicum magistratum, & pastorem Ecclesiæ. Quod tamen discrimen cum de potestate pastoris dicendum erit, clarius cernetur.

DE DOCTRINA.

In hac prima pascendi parte, quæ continet pabulum præcipuum ouium Christi, quod est ipsissimum verbum Dei, quædam veluti elementa (ex quibus docendi ratio componitur) proponam, & declarabo. Sunt autem hæc.

Primum. Quænam sit doctrina, qua pastor veluti spirituali pabulo oues Christi pascet.

Secundum. Qua perspicuitate & simplicitate eadem doctrina sit proponenda, ne frustra in aërem abeat.

Tertium. Quæ sit recta doctrinæ sectio, siue orthotomia verbi.

Quartum. Quid sit fugiendum pastori inter docendum.

Quintum. Qualisnam improbatio falsæ doctrinæ in pastore requiratur.

Quænã est ergo doctrina, qua veluti pabulo quodam spirituali pastor suas oues pascet? Hæc doctrina est in libris Mosis, & in Prophetarum,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Apostolorum, & Euangelistarum scriptis comprehensa. Hæc enim sola habet testimonium infallibile, quod sit à Deo profecta. Quicquid est præter hanc doctrinam, non est vt necessarium proponendum Ecclesiæ Dei. Quicquid pugnat cum hac doctrina, ipsissimum virus Diaboli est, qui primos nostros parētes in paradiso decepit.

Huius doctrinæ in Propheticis, & Apostolicis scriptis comprehensæ, & certam demonstrationem de eius veritate, & solidum σύστημα, seu corpus, tenere pastorem oportet. Illa faciet, vt pastor non fluctuet, opinionibus Mahometicis, Iudaicis, & Epicureis. Hoc efficiet, vt doctrinam certis capitibus cōprehensam teneat, ac quoties opus est, ad ista capita confugiat.

Demōstratio doctrinæ Ecclesiæ, nititur duobus certissimis principiis, quorum prius externum, posterius internum appellare soleo.

Externi testimonii partes sex sunt:

Prima. Patefactio diuina multiplex, in qua voce Dei hæc doctrina sæpe est proposita ac repetita.

Secunda. Operatio miraculorum, hoc est, operum, quorum autor creatura esse non potuit, sed solus Deus. Hæc miracula addita sunt doctrinæ velut authētica quædam sigilla, quorum κορυφαῖον fuit missio Spiritus sancti in die Pētecostes, qua veritas Euāgelii Christi cōfirmata est.

Hîc vtile fuerit pastori omnia miracula, quæ in veteri & in nouo Testamento edita sunt, memoria tenere, vt ea rectius applicare ad vsum, quoties res postulare videtur, possit.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Tertia. Euentus prophetiarum. Deus quos vocauit immediatè ad ministerium in veteri Testamento, ornauit dono edendi miracula, vt ea essent testimonium diuinæ vocationis. Quando enim euentus respondebant prophetiis, conuincebantur homines de veritate Dei.

Daniel doctrinam pœnitentiæ & remissionis peccatorũ proposuit Chaldæis, quam Deus præsentibus auditoribus cõfirmauit liberatione prophetæ miraculosa à specu leonũ: & eandẽ posteritati cõmendauit euentu prophetiarum de quatuor monarchiis.

Sic prophetia Iacob de sceptro Iudæ certificat nos de tempore, quo nascidebuit Messias.

Diligenter itaq. pastor cum prophetiis conferat euentus. Quos cum videt respondere prophetiis, certum testimonium habet, quòd verbũ quod huiusmodi prophetæ docuerunt, habeat ipsum Deum autorem.

Quarta. Consensus omnium doctorum Ecclesiæ, qui habent diuinitus testimonium suæ vocationis. Quales sunt Moses, Prophetæ, Helias Helizeus, Esaias, Ieremias, &c. Christus qui à prima promissione, elapsis ferè 4000. annis venit, & prophetias compleuit: & quæ Moses veluti breuibus aphorismis complexus est, quæque prophetæ longioribus concionibus explicarunt, sole clarius docuit, & Apostolis suis, quorum vocatio multis miraculis est confirmata, tradidit. Hic consensus manifestè conuincit animos nostros de veritate doctrinæ, quæ sonat in nostris Ecclesiis.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Quinta. Duratio Ecclesiæ in tot & tantis furoribus Diabolorum & hominum. Huc Christi dictum accommoda: Portæ inferorum non præualebunt aduersus eam. Hanc promissionem cum euentus comprobet, satis conuincimur de doctrinæ certitudine.

Sexta. Cruēta victoria plurimorū martyrum, qui hanc doctrinam suo confirmauerunt sanguine, atq. ideo dicti sunt martyres, hoc est, testes.

Internum principium, per quod demonstratur veritas doctrinæ religionis nostræ, est arrha bo spiritus in cordibus piorum, qui obsignat doctrinam.

Hæc demonstratio est doctrinæ Ecclesiæ, quæ sæpè & seriò cogitanda pastori est, atque aliis commendanda sæpius.

Porrò huius doctrinæ σύστημα quoddam, & veluti corpus, tenere pastorem oportet, quod huic capiti subiici debet.

Quemadmodum propter peccatum homines (qui ad imaginem Dei creati fuerunt) à Deo damnati, à reatu per fidem Christi liberātur: ita liberati, Deum vero cultu in hac vita, in societate Ecclesiæ, colere debent, quò tandem resuscitatis corporibus, immortalitate donentur.

Ad hoc caput totum doctrinæ corpus referendum est, & aptè distribuenda sunt membra huius corporis, & singula suis locis collocanda.

Deinde singulorum membrorum veluti anatomia quædam instituenda est, quæ cōstabit methodo didascalica, nunc simplici, nunc cōposita. Singulorum definitiones, diuisiones, descriptiones,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

nes,exempláq.teneantur,vnà cũ aliquot illuſtribus de ſingulis mebris ſcripturæ pronunciatis.

Hoc corpus cũ paſtor ſibi parauit, facilè erit, cum vſus poſtulat,inde docendi materiã petere.

Huius corporis membra, quotidiana lectione fouenda,& veluti alenda ſunt:quò creſcant in v-ti m magnitudinem.Et quæcunque faciunt ad complementum huius corporis, ſuis locis ſunt ſignanda, vt inde peti poſsint, quoties res poſtulauerit.

Poſtquam paſtor hoc doctrinæ corpus inſtructum habet, proximo loco,qua perſpicuitate & ſimplicitate ſit inſtituendus populus,obſeruandum eſt.Hic ſi paſtor ſibi gloriam Dei, & ædificationem Eccleſiæ propoſuerit, vtili perſpicuitati & hmplicitati operam dabit. At qui contra faciunt,& ſuam quærunt gloriam, pompam orationis & εὐμορφίας λόγων ſectantes, conantur κοινὰ καινῶς dicere,quo apud imperitos in maiori ſint precio. Vt igitur paſtor ſolius Dei gloriam quærat,& ædificationem Eccleſiæ ſpectet, omnino neceſſarium eſt.

Perſpicuitatis hæc præcepta ſint:

Primum,ſummam rerum,de quibus dicturus eſt, paſtor eruditè comprehenſam, auditoribus proponat.

Deinde,hanc ſummam partiatur in partes.

Tum, partium particulas apud ſe diſponat, ne memoria excidant.

Singula confirmet dictis & exemplis, ſimilibus,& contrariis.

Poſthæc colligat rurſus ſummã,oſtendat do-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

ctrinæ vsum ac commendet.

Simplicitas requiriit,vt rem sæpius eandē inculcet,eadem iisdem verbis semper tradat,quātum quidem id fieri potest: ac hoc potissimum requiro in doctrina Catechismi, quæ debet esse simplicissima.

In fine concionis repetat præcipua concionis membra,ac ea accommodet auditoribus, exhortando,consolando, accusando, monendò, provt intellexerit opus esse. Etsi autem hæc doctrinæ accommodatio vtilis est in tota concione:tamen eius proprius locus in peroratione est.

Verum quoniam frustra docetur voce hominis, nisi spiritus Dei corda audientium mouet. Pastoris est ante concionem,nō solum populum hortari ad preces, verumetiā se prosternere coram Deo, & petere vt sibi adesse velit, & suam vocem ac verba moderari, in auditorum salutem. Poterit autem hac formula vti.

FORMVLA PRECANDI, QVA PASTOR VTI POTEST concionaturus.

O Domine Iesu Christe,qui perditas tuas oues precioso sanguine redemisti,pasce, quæso,oues tuas pabulo verbi tui,ac refice fontibus salutaris doctrinæ tuæ, da mihi intellectū verbi tui, pone verba tua in ore meo,& adde illis virtutē, vt eis pascantur oues tuæ. Dà soli nomini tuo gloriam, Amen.

Iam quæ sit doctrinæ recta sectio, seu orthotomia verbi,breuiter explicandum est.

Paulus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Paulus ſcribens Timotheo, vult Epiſcopum ὀρθοτομεῖν, hoc eſt, rectè ſecare verbum veritatis. Nam quemadmodum medicus, non cuiuis morbo adhibet quodlibet remedium, ſed pro ratione morbi remedium temperat & accommodat: ſic ſingularis prudentia acquiritur, in verbi Dei accommodatione. Nam alii aliis viciis laborant, & non eiſdem malis omnes premuntur. Si hîc promiſcuè omnia fiant, quid boni ſperandum?

Chriſtus legiſperito non ſentienti peccatum ſuum, Legem proponit, dicens: Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata. Alii dicit: Si vis perfectus eſſe, vade & vende quæ poſsides, & da pauperibus, &c. Phariſæis & Scribis dicit: Væh vobis Scribæ, Phariſæi, hypocritæ, &c. Sẽtientibus peccati ſui molem dicit: Huc venite omnes qui laboratis & onerati eſtis.

Hanc prudentiam in ſecando verbo veritatis, qui non adhibet, operam ludit. Aliter enim agendum eſt cum ſecuro hypocrita, aliter cum afflicto peccatore, aliter cum flagitioſis, aliter cum honeſtè viuentibus, aliter cum ignaris Euangelii, aliter cum doctis Euangelium, aliter cum deſperantibus, aliter cum firmis, &c. De hac ergo orthotomia iam præcepta quædam ſubiiciemus.

Omnis cum quo paſtor aget, aut eſt docẽdus, aut mouendus.

Si eſt docendus, aut eſt ſapiens, & doctus iuxta mundum: aut ſimplex & rudis. Vterque aut tangitur ſenſu peccati aut tumet ſua iuſticia.

Si mouendus eſt, aut eſt doctrinæ hoſtis, aut doctrinam publicè profitetur. Si doctrinã pro-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

fitetur,aut alacrior est in cursu, aut segnior, aut est hypocrita, aut malè viuit, aut premitur aliqua cura,idque vel animi,vel corporis.

Pro hac auditorum diuersitate, doctrina accommodanda est:& facilè est videre,quòd si quis apud hos eadem docendi forma vteretur, perinde faceret,ac sutor, qui ad vnam formam pueris & senibus,magnis & paruis,calceos pararet.

Quomodo ergò singulis horum generum doctrina adhibenda sit,conabor ostendere.

Si itaque docendus à pastore est aliquis, spectandum est,vt dixi,an sit sapiens & doctus iuxta mundum: qui si fuerit docilis, & sua sponte docēti credit, expositione est informandus in iis,in quibus doceri cupit.Sic Nicodemus qui ad Christum noctu venit, cupiens de salute sua doceri, expositione potissimum instruitur à Domino,vt habetur Ioannis tertio.

At si docilis non fuerit,hoc est, si se doctrinæ opponit,occupante animum contraria sententia, argumentatione est conuincendus.

Hac forma docēdi vsus est Paulus,docēs Romanos & Galatas,homines sola iustificari fide.

At si docendus est simplex & rudis,melius exemplis trahitur,& parabolis allicitur, quàm syllogismis impellitur.

Christus docturus rudē populum, quæ sit iustitia hominis corā Deo, & qualenam sit iustificati officium erga proximum,proponit parabolam de quodam qui debuit domino suo decem milia talentorum, cui cum non haberet quod solueret, petenti tota summa est condonata.

Sed

Sed postea cum idē durus & crudelis sit repertus aduersus conseruum, reuocatur ad pœnam.

Hæc parabola simpliciſsimè docet, quòd iusticia Christiana sit remissio peccatorum, & acceptatio diuina gratuita. Quæ remissio tum demum impetratur, quando peccator prosternit se coram Deo, & petit ex fide condonationem. Deinde crudelitas in conseruum docet, quòd iustificatus debeat diligere proximum, studere innocentiæ, ne ingratus reuocetur ad pœnam.

Si docendus tangitur sensu peccati, & luctatur cum desperatione, exemplo Christi mox informandus est de gratia, & scripturis & exemplis ostendendum, quod omnes fugientes ad Christum in eo vno habeant remissionem peccatorum. Et potest pastor huiusmodi vti formula.

Mi frater, sentis onus peccati, quod sanè graue est. At Christus venit, & tuum peccatum suis humeris imposuit, &c. Sed de hac re alio loco.

Si tumet quis iusticia legis, non est Euangelium ei proponendum: priusquam fulmine legis fuerit prostratus. Qui enim aut pœnitenti proponit minas, aut tumenti fiducia sui, proponit iusticiam Euangelii, perinde facit, ac si quis medicinam partaam oculis, apponeret pedibus: & contrà, eam, quæ esset parata pedibus, affricaret oculis. Qui sanè meritò ab omnibus deridendus esset.

Hactenus de docendi via. Sequitur de mouendis modis.

Hostes doctrinæ terrendi sunt comminationibus, exemplis, & collationibus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Comminationibus agit Christus,dum Phariſæis væh,væh,Matthæi 23.toties inculcauit.

Exemplis Lucæ 13.vbi impœnitentibus proponit exemplum eorum,ſuper quos cecidit turris.Niſi,inquit,pœnitentiam egeritis, omnes ſimiliter peribitis.

Collationibus contrariorum exemplorum,vt Chriſtus cum proponit exempla epulonis & Lazari,&c.

Qui doctrinam profitetur,& eſt in curſu alacrior,hortatione eſt incitandus,vt magis magiſque abundet, & in curſu non deficiat. Oſtendat paſtor coronam propoſitam eſſe legitimè currenti.Multa huius ſancti curſus exempla recitet. Præterea moneat vt diligenter ſibi in curſu caueant à tribus hoſtibus, Diabolo, mundo, propria carne.

Diabolus inſidiatur currentib. variis modis, ſed repellendus eſt gladio ſpiritus,quod eſt verbum Dei.

Mundus inſidiatur ſua vanitate, ſed hæc ad meditationem cœleſtium bonorum euaneſcet.

Caro variis illecebris curſum impedire nititur,ſed ſpiritus imperio eſt ſubigendus.

Breuiter,aduerſus omnes hoſtes, qui currentes impedire volunt,fortiſsima turris eſt nomen Domini,ad quam confugiet iuſtus & ſaluabitur.

Si in curſu quis ſegnior fuerit, ſtimulis excitandus eſt,exemplis vrgendus, turpitudine torporis,& ſegnitiei cõmouendus,collatione curren tiũ pro aſſequẽdo brabio marceſsibili & perituro,& currentium pro corona immarceſsibili. In hunc

hunc vſum propoſuit Dominus exemplum diſpẽſatoris,& Paulus eorum qui in ſtadio currunt. Oſtendendum quòd ceſſatio, aut ſegnities non multum à defectione differat.

Quare quotidie magis magiſque excitandus eſt animus ad curſum. Sic futurum eſt vt quæ in principio fuerunt difficiliora, cõſuetudine fiant faciliora.

Hypocrita cum mouendus eſt, detrahenda eſt ei externa larua, qua ſe oſtentat, & oſtendendæ internæ ſordes quibus fœtet. Et quoniam conſcientia hypocritæ eſt veluti ſopita, excitanda eſt flabello legis, & prouocanda ad tribunal Dei exemplo Ioannis Baptiſtæ & Chriſti.

Sunt autem hypocritæ durius tractandi, propterea quòd hoc hominum genus ſecurius ſibi blanditur, ac ſe quodammodo titillat propriæ iuſticiæ opinione.

Et quia maximè hærẽt hypocritæ in operib. externis, oſtendẽdum eſt iis quàm procul abſint, cum à legis iuſticia, tum à Chriſti. Illam habere non poſſunt, quia ſpiritualis eſt lex, illi autem carnales. Hac exciderũt, quia nemo iuſticiæ Chriſti particeps eſſe poteſt, qui ſuam tanquam reiectamentum non habuerit, quemadmodum diuus Paulus ſuo exemplo docet, Philip. 3.

Qui malè & flagitiosè viuunt, vt qui perpetuis heluationibus ſe dederũt, aut auarè rẽ agũt, aut libidinosè viuunt, aliter tractandi ſunt.

Nam qui in horum numero eſt, vocandus eſt ad examen legis Dei, & oſtendendum quàm apertè ſe opponat Deo.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Deinde, cōminationes legis ſunt proponēdæ.

Tertiò, oſtendenda ſunt exempla iræ Dei aduerſus peccatores, quorum multi abrepti ſunt in perpetuas pœnas, vt Cain, Saul, Achitophel, & infiniti alii.

Quartò, docendus eſt talis, quòd fruſtra glorietur de Chriſto, qui vitam in melius non commutat.

Quintò, quòd ſeipſum priuet benedictione Eccleſiæ & precibus.

Sextò, quòd vt proditor caſtrorum Chriſti, militet Satanæ.

Septimò, quòd quo diutius differat pœnitentiam, eò ſit difficilior.

Octauò, quòd ſubitò exardeſcat ira Dei, & quòd neſciat homo quo momēto & quo medio ſit hinc tollendus, quòd peccatum vnum mox aliud ſuo pondere ſecum trahat.

Hæc ſunt diligenter inculcanda flagitioſè viuentibus, idque animoſè & prudenter, exemplo Nathan prophetæ, Heliæ, Baptiſtæ, Chriſti.

Qui putant ſatis eſſe vicia in genere arguere, vehementer errant, & officium non rectius faciunt, quàm medicus qui de morbis quidē multa facit verba, ſed læſis membris, medicinam non adhibet.

Et quia in hac re non parum plerique miniſtri peccant, excitandi ſunt commonitionibus Dei, qui minatur ſe ſanguinem eorum, qui pereunt, requiſiturum à paſtoribus, qui peccates non arguerint.

Qui premuntur aliqua cruce, aliter tractandi

ſunt:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

sunt: idq. pro crucis diuersitate & eiusdē causis.

Vt autem hîc medicina rectè applicari possit, obseruanda sunt tria.

Primum, quis sit ille qui cruce premitur.

Secundum, quid sit quod premit seu quale crucis genus.

Tertium, præsenti dolori ritè medicinam accommodare.

Qui premitur cruce aliqua, aut pius est, aut impius.

Si pius est, statim indicata communi filiorum Dei sorte consolationibus erigendus, confortandus ac fouendus est.

Ac primum ostendere oportet malum istud, non casu, sed voluntate Dei contigisse, iuxta illud: Non est malum in ciuitate, quod no operetur Dominus. Loquitur autem propheta non de malo culpæ, sed de malo pœnæ.

Deinde, ostendat pastor, quòd Deus promiserit se affuturum iis, qui sub cruce ad se clamant, iuxta illud: Inuoca me in die afflictionis, & ego exaudiam te.

Quare pastor hortabitur pium, & ad seriā inuocationem, vt Deus crucem vel tollat, vel leuet aliquo modo & mitiget, & ad constantiam & patientiam, ne crucis acerbitate fractus abiiciat confessionem.

Huc addat sanctorum exempla, quorum nullus adhuc fuit in mundo, qui morsum serpentis non sensit.

Postremò adiungat commonefactionem de causis crucis, & cōferat exēplo Pauli, præsentes

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

ærumnas ad futuram gloriam, quæ reuelabitur erga filios Dei.

Huiusmodi cõsolationibus erigatur pius, qui cum aliqua cruce luctatur. Et hoc sit generale & catholicum remedium.

Sin impius fuerit qui afligitur, maiorem curam, vt in grauiori morbo adhibere necesse est. Nam qui statim impium hominem conatur erigere consolatione, perinde facit ac is qui foris obducit vulnus, & intus relinquit saniem, vnde maius periculum imminet.

Quare pastor bonus, vbi in impiũ & impœnitentem, qui affligitur aliquo malo, incidit: omnium primum fulmine Legis huiusmodi hominem deiiciat, nec prius cesset quàm is, cum quo agit, fassus fuerit sine hypocrisi suam impietatẽ, & iram Dei in se concitatam agnouerit, clamaueritque cum Manasse, se multis modis reum esse. Atque ita producenda est foras peccati sanies, priusquam foris medicina adhibetur.

Secundum, quod in consolationibus spectandum dixi, est crucis genus. Nisi enim hoc diligenter expendatur, non poterit medicina perite satis adhiberi.

Malum ergo quod premit, aut sua culpa quis sibi accersiuit, aut aliena culpa illatum est.

Si quis autem sua culpa sibi malum accersiuit, vti infamiam, paupertatem, morbum, exilium, mortem, &c. non statim medicina est adhibenda, nisi fortè reus serio peccatorum sensu tangatur. Tum enim iste peccati sensus magis, si videbitur opus esse, est excitandus, ac cõfirmandus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

verbo Dei. Deinde ad consolationes descendendum est, hoc modo. Ostendat pastor in huiusmodi cruce iudiciũ & misericordiam Dei declarari.

Iudicium est, quod Deus punit peccatum, quod omnino rectum & iustũ esse fatebitur reus. ideo dicit Christus: Noli peccare, ne quid deterius tibi accidat.

Misericordiæ testimonium est, quòd Deus castigat errantem. Nam ideo hoc fit, vt conuertatur, iuxta illud 1. Cor. 11. Cum iudicamur, à Domino corripimur, ne cum hoc mundo dãnemur.

Hoc iacto fundamento in animo eius, qui sua culpa crucem sibi accersiuit, adhibendi sunt loci consolationum, de quibus modò memini.

At si vel hypocrita fuerit qui cruce premitur, aut alioqui impius, tãtisper maledictione legis & declaratione iræ Dei est deiiciendus, donec & peccati sui atrocitatẽ agnouerit, & illud sibi ex animo dolere cõfessus fuerit. Quod si eò lege Dei & minis iræ diuinæ adigi nequit, non est margarita proiicienda ante porcos, neque sanctum dandum canibus.

Verum si perductus fuerit reus in sui cognitionem, & vero doloris sensu ob peccatum admissum tangatur: tum demum arte medicina adhibenda est, & exponenda sunt ordine hæc tria: Lapsus, pœna, & finis vtriusque.

Lapsum ex eo primum proueniisse docendus est, quòd timorem Dei abiecerit. Hoc ostendi potest ex primo ad Romanos capite. Deinde docendus est, quòd abiecto timore Dei, facilius in ipsum tanquã in inerme, insidiæ Diaboli, caro,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

& improbitas mundi præualere potuerint.

His cauſis lapſus indicatis & confirmatis, pœnam oſtendere oportet, nequaquam parem eſſe peccato commiſſo, ſed eſſe tantum teſtimonium duarum diuerſiſſimarum rerum, nimirum iræ Dei, & eiuſdem paterni fauoris & clementiæ. Iræ quidem, ſi non egerit reus pœnitentiam & non ſciuerit ſe corrigi ferula Dei. Paterni verò fauoris, ſi correptus emendetur plaga, & ad pœnitentiæ portum confugerit.

Finis poſtremo loco excutiendus eſt, cùm lapſus, tum pœnæ: lapſus quidem, vt poſthac homo ſit cautior: pœnæ vero, quod ſingulari conſilio Dei (cũ interim multis impiis & ſceleratis parcitur) ſit caſtigatus, non vt pereat, ſed vt habeat paratũ teſtimoniũ paterni fauoris erga ſe.

Verum quia hoc difficilius perſuadetur laboranti ſub cruce, teſtimonia & exempla ex verbo Dei clara & perſpicua, producenda ſunt.

1. Corint. 11. dicit Paulus nos rebus aduerſis à Domino corripi, ne cum hoc mundo damnemur. Ecce finis crucis hic ſtatuitur, ne damnemur: ſi ſcilicet admoniti cruce, egerimus pœnitentiam.

Prouerb. 3. Fili mi (inquit Salomon) ne reſpuas correctionem Domini, neque afficiaris tædio cum ab eo argueris. Quem enim diligit Deus corripit, & quem caſtigat, velut pater filium amplectitur.

Hebræ. 12. dicuntur ſpurii eſſe non filii, qui ſunt extra diſciplinam.

Huiuſmodi plura teſtimonia coaceruabit paſtor,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

ſtor, quibus perſuadebit reo, quæ ſit Dei paterna voluntas in cruce.

Exempla ſunt complura: vt Manaſsis, ſororis Moſis, Dauidis, regis Vſiæ, populi in captiuitatem abducti, & plurimorum aliorum, qui ob certa peccata punita ſunt, & poſtea per pœnitentiam ſunt reuerſi. Inſigne præ aliis latronis exemplum eſt, qui præclarum pœnitentiæ & fidei exemplum edidit. Hic non ideo putauit ſe abiectum, quia morte iſta infami, erat ob ſcelera ſua afficiendus: ſed ſpe in Chriſtum concepta, patienter commeritam pœnam ſubiit.

Porrò ſi aliena culpa illatũ eſt malũ, duo faciẽda ſunt. Conſolatio, adhibenda eſt, ſicuti ſuprà præſcriptum eſt. Et oſtendendum, hanc eſſe ſortem filiorum Dei, vt iniuriis Diaboli & mundi ſint expoſiti.

Iam poſtremò ſequitur diſtinctio eius quod premit. Aut enim animam attingit ſolum, ſaluo corpore: aut corpus.

Corpus affligunt morbi, carcer, exilium, &c. Quibus accommodantur ea, quæ de conſolationibus dicta ſunt.

Animorum autem cruciatus, habent varias cauſas: vt ſunt, error, dubitatio, tentatio, deſperatio, metus imminentis mortis, dolor ob amiſſas res. His malis non ſuccurritur eodem pharmaci genere.

Errori medebitur paſtor, ſi monſtrata veritate erroris cauſas euerterit.

Errarunt Romani de iuſticia. Hunc errorem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

tollit Paulus, ſublatis erroris cauſis, & monſtrata veritate ex verbo Dei.

Errauit Nicodemus, ſed Chriſtus eum ab errore liberauit, oſtenſa veritate & confutata erronea Phariſæi perſuaſione.

Dubitationi facilius occurritur. Nam dubitatio eſt quum in vtrunque promiſcuè ſe habet animus. Hic vbi paſtor oſtenderit alterius partis falſitatem, acquieſcit qui dubitauit in altera.

Tẽtatio præcipuè oritur ex cogitatione præteritorum peccatorum, & ex imaginatione ſtoica de particularitate.

Si tentatio oritur ex cogitatione præteritorum peccatorum, duo faciat praochus.

Primum inſtituat collationẽ peccati & miſericordiæ Dei. Quantumuis magnum fuerit peccatum, tamen verum eſt quod dicit Paulus: Peccatum exuperat gratia. Et illud Dauidis: Miſericordia Domini ſuper omnia opera eius.

Deinde cumulet exempla miſericordiæ Dei erga maximos peccatores: quales fuerunt Adam, Manaſſes, Latro, Dauid: & dicat iſta edita eſſe, vt ſint teſtimonia miſericordiæ Dei, quæ teſtantur quomodo Deus velit cum pœnitentibus agere.

Si tentatio oritur ex imaginatione ſtoica de prædeſtinatione, ea ſuperabitur, ſi paſtor has ſequentes regulas commendauerit ei, qui ſe tentari conqueritur.

Prima. Non ex ratione, ſed ex ſolo verbo Dei iudicandum eſt de voluntate Dei. Dicitur enim ideo verbum, teſtimonium Domini fidele, quia

quia certò testatur de voluntate Dei. Nunc autem hoc verbum dicit: Deum velle omnes homines saluos fieri, & nullos perire. Hoc igitur verbum omnibus imaginationibus stoicis opponatur. Habetur autem hoc verbum expressè 1. Tim.2.& 2.Pet.3.& sæpè alibi.

Secunda. Promissio gratiæ est vniuersalis, vt habetur Matth.11. Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis. Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam, Rom.3. Iusticia Dei per fidem Iesu Christi, in omnes & super omnes qui credũt. Adhæc, mandatum Christi Matthæi 28. vniuersale est: Ite in mundum vniuersum, & prædicate Euangelium omni creaturæ. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Qui verò non crediderit, condemnabitur.

Tertia. Non est personarum acceptio apud Deum. Roma.2. Actorum 10. Ephes.6. Gal.2. sed causæ bonæ comprobatio, & causæ malæ condemnatio: idque iuxta hanc immotam regulam. Deus pœnitentes omnes recipit: omnes impœnitentes reiicit, nulla personarum habita ratione.

Quarta. In Deo non sunt ponendæ contradictoriæ voluntates. Nam ipse Deus duplex cor damnat. Et Paulus inquit: Deus verax est, omnis homo mendax. Cum ergò scriptum est: Deus vult omnes homines saluos fieri, & Deus non vult vllos perire, non sunt recipiendæ propositiones quæ contradictoriam volumatẽ Deo tri-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

buunt. Falsæ sunt ergò: Deus vult aliquos saluos fieri, & non omnes, si consilium creationis & donati filii respicis. Aliter de euentu iudicandum est, & de voluntate Dei consequente hominum facta.

Quinta. Gratia superat peccatum, Rom.5. Hac regula significatur & magnitudo misericordiæ, & præstantia sacrificii pro peccatis peracti. Vt enim concluſit Deus omnes sub peccato, vt omnium misereatur: ita Christi victima sufficiens est ad omnia quãtumuis enormia peccata expianda.

Sexta. Vt in primo parente nostro Adam, totum humanum genus est lapsum, ita promissio facta Adamo ad totam eius posteritatem pertinet. 1. Cor. 15. Sicut in Adam omnes moriuntur, ita in Christo omnes viuificabuntur. Hoc dictum non tantum de resurrectione intelligendum est, verumetiam de salutari viuificatione in iis, qui Christum amplectuntur. Vt igitur Adam promissione feminis se erexit: ita & nos porrectam nobis dexteram Dei, Dominum nostrum Iesum Christum, firma fide apprehendamus, quò eius vita & iusticia donati, promissam immortalitatis spem consequamur.

Has regulas pastor diligenter vrgebit, ac eas pluribus scripturæ testimoniis, si opus videbitur, confirmabit.

Audiui de quadam muliere, quæ cum durius ageret cũ suis, admonita est de iudicio Dei futuro, vt isto pacto ea reuocaretur à sæuitia. At illa inquit, si sum prædestinata, saluabor quicquid fecero,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

fecero,& quicquid credidero.Si non ſum prædeſtinata,nec fides,nec opera mihi ſuccurrent.

Hæc imaginatio pugnat cum verboDei,& eſt à Satana profecta. Quare monendi ſunt homines,vt teſtimonio Dei credāt, & non humani cerebri imaginationibus à veritate abducantur.

Grauiſsimus animi cruciatus eſt deſperatio, cum qua qui luctatur,dolores inferni ſentit. Hac aut oritur ex imaginatione particularitatis, aut ex cogitatione indignitatis, propter crebros in peccatum lapſus.Hæc tolli nequit,niſi prius ſublata cauſa.

Imaginatio particularitatis, ſuperabitur ſex iſtis regulis,quas modò recitaui.

Cogitatio indignitatis,vincitur cogitatione promiſſorum diuinorum, meditatione præſtantiæ victimæ peractæ pro peccato,recordatione ſanctorum, quorum quidam horrendis ſceleribus cōtaminati,recepti ſunt in gratiam Et ſemper in conſpectu ſit dictum Pauli:Gratia exuperat peccatum. Item:Sanguis Ieſu Chriſti purgat nos ab omni peccato.

Metus impendētis mortis, ſuperatur duabus rebus:fiducia remiſsionis peccatorum,& fide reſurrectionis mortuorum.

Pius igitur paſtor quum agit cum morituris, ſciat omnem conſolationem ex iſtis duobus capitibus petendam eſſe. Quæ capita Scripturis cōfirmanda ſunt, & exēplis copioſè illuſtranda.

Et ſunt hæc præcipua capita,quæ Paulus cōmendat Timotheo. Milita bonā militiā, retinēs fidem & bonam conſcientiam.Memento Ieſum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Christum resurrexisse à mortuis. Et solet Paulus consolationes petere ex fide resurrectionis, quæ tum demũ erãt solidæ, vbi prælucet fides.

Dolor ob res amissas, mitigabitur promissionibus Dei, qui promittit se non delicturum sperantes in se.

Deinde cogitatione incertitudinis vitæ.

Tum cogitatione consilii Dei, qui sæpe subtractione rerum, suorum animos explorat.

Huc exemplum Iob commodè refertur, & dictum eiusdem: Dominus dedit, Dominus abstulit, sit nomen Domini benedictum.

Breuiter, Fides facilimè superabit omnem dolorem animi, quamcunque causam habuerit. Igitur singularis cura pastoris esto, solidum fidei fundamentum iacere in pectoribus suorum auditorum.

Etsi autem loci consolationum quos signaui, omni dolori & cruci adhiberi possunt: tamen peculiarem rationem consolandi eos, qui ob mortem amicorum tristantur, adiiciam, locosque recitabo, quos semper in promtu habeat pastor. Iubeat itaque pastor mœrentem ob mortem amici respicere.

I. Ad Deum ipsum.
II. Ad mortuum amicum.
III. Ad vniuersalem conditionem hominũ.
IIII. Ad mundum.
V. Ad cœlum.
VI. Ad resurrectionem mortuorum.

Quum ad Deum respicitur, cogitandum est de Dei voluntate, sapientia, iusticia.

Volun-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Voluntas Dei est, quòd amicus noster sit hinc abreptus. Huic Dei voluntati non licet repugnare.

Iusticia Dei est, quod repetat quod dedit. Quid enim iustius est, quàm vt is qui dedit vitã, rursus eandem ad se recipiat, conseruétq. quandocunque illi bonum videbitur?

Sapientia Dei monebit, quòd nihil sit temerè à Deo factum. Ipse enim solus nouit, expediátne nobis mori, potius quàm viuere. Multos è medio tollit, ne vel ipsi peiores fiant, vel plures in hac vita perpetiantur ærumnas. Mœrens igitur pro amico, se consoletur sapienti & iusta voluntate Dei, cui repugnare impium est.

Secundò, vertat cogitationem ad mortuum amicum, cuius conditio multò melior nunc est, quàm fuit. Est enim expers omnis periculi. Nam nec Satan, nec mundus, nec aliud quicquam, poterit iam ipsius salutem impedire. Donec in hac vita versamur, mille quotidie ferè obiicimur periculis. Neque vlla lætitia esse potest, quin aliquem dolorem seu metum habeat admixtum. At qui iam hinc discesit, huius periculi expers est. Nam quemadmodum qui è difficili nauigatione in portum venit, iam securus est, vt qui in portu nauigat: ita qui morte hinc abripitur, veluti in portum delatus est, vt ipsum procellæ mundi ampliusobruere non possint. Peruenit enim ad salutis portum. Qui ergo dolet de amico, qui hinc in fide Christi discesit, non videtur amico fauere portum illum quietum, ad quem ipse non peruenit.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Tertiò, cogitet mœrens de vniuersali hominum conditione, cui & ipse obnoxius est. Decretum Dei est ineuitabile, vt omnes hanc vitam morte sint commutaturi, nec scitur qua hora & quo momento, Quare dolere in vno, quod omnibus cõmune est, nihil est aliud quàm seipsum inutiliter macerare. Quare cum hæc conditio sit vniuersalis, cogitandũ potius, quòd vnusquisque Deo obtemperare debeat, quando Deus per suum præconem ad exitum vocat. Neque dolendum est citò fieri, quod quò citius eò melius illi est, qui hinc euocatur. Nam beati qui in Domino moriuntur.

Quartò, respiciat ad mundum, qui totus in maligno positus est. In hoc virtus & pietas patiuntur: in hoc mille technæ ad fallendum: quocunque respicis, impurus est totus, & sordescit in dies magis magísque: nunc tyranni pacem publicam turbant: nunc hæretici Ecclesiam oppugnant: nunc priuatorum ædes maximis sunt periculis expositæ.

Quintò, intueatur cœlum, veluti domum propriam, ad quam tendere oporteat, in quo nihil immundi, nihil pericli, sed omnia pura & tuta. Ibi sancti fruuntur conspectu Christi, cuius corpus glorioſum cum intuentur, expetunt ardentibus votis, vt acceleret dies iudicii extremi, quo animæ rursus ad sua corpora redeant, & fiant ita conformes Christo.

Sextò, cogitet mœrẽs de resurrectione mortuorum, quæ est veluti commune antidotum aduersus omnia mala. Hinc Christus consalutus est

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

est Martham cum ait: Ego sum resurrectio. Huius memoriam commendat discipulo suo Paulus, cum inquit: Memento Iesum Christum resurrexisse à mortuis. Hæc de consolatione contra dolorem pro amicis defunctis.

Hactenus diximus de orthotomia verbi veritatis,& ostendimus quomodo pastor, vt peritus medicus, debeat pro ratione morborum animi adhibere oleum verbi Dei. Iam quid sit fugiendum pastori inter docendū, melius intelligetur.

Paulus 1. Timoth.1. duo fugienda pastori admonet,quorum primum est ne alia doceat: alterum, ne attendat fabulis. Illud facit, ne, omissa doctrina diuinitus tradita, proponat pastor Ecclesiæ aliam doctrinam: hoc,ne curiosas quæstiones agitet,omissis rebus necessariis.

Vtriusque præcepti ratio hæc est. Ecclesia Christi extruenda est super fundamēto Christo, iuxta iliud: Aliud fundamentum nemo potest ponere,præter id quod positum est,quod est Iesus Christus. Paulus ad Gal.1. deterret etiam à temeritate innouandi & noua tradendi,cum bis idem fulmen eiaculatur.Si quis aliud Euangelīū docuerit,anathema sit. Pastor ergo memor huius dicti fugiat omnes quæstiones, quæ non faciunt ad ædificationem fidei, quantumuis subtiles esse videantur.

Quærunt otiosi homines infinita, ac ipsa ratio multa ingerit: sed pastor sequatur verbum, èo sit contentus, & dicat cum Dauide: Lucerna pedibus meis verbum tuum. Neque pudeat ipsum, si non possit omnium obiectionum nodos dissoluere.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Hinc etiam intelligi potest, qualisnam improbatio falsæ doctrinæ in pastore requiratur. Vt enim Paulus cordatè pronunciat, anathema esse, qui aliud Euangelium docet: ita pastor non colludet cum aduersariis, sed palàm execrabitur falsam doctrinã, mõstrabitq. falsitatis causas, & quid mali ex ea in Ecclesiam manat: præsertim cum ea sit natura rerũ, quod dato & admisso vel leuissimo in speciem errore, sequantur infinitæ hypotheses falsæ, quẽadmodum in Papatu vidimus.

Paulus requirit in pastore, vt possit os obstruere aduersariorum. Etiamsi autem autẽ non possit omnes labyrinthos & strophas explicare: tamen veræ doctrinæ demonstratione refellitur error. Est quidem pastoris & errorẽ refutare, & conari errantem siue hæreticum in rectam viam reuocare. At si hoc posterius fieri non possit monet Paulus, vt eum fugiat, tanquam proprio iudicio condemnatum. Orandum tamen pro eo est, vt Deus aliquando ipsum ad suam lucem adducat.

Hactenus dictum est de prima parte, quæ in pastoris officio requiritur: nunc ad secundam accedamus.

DE ADMINISTRATIONE SACRAMENTORVM.

Secunda officii pastoralis pars est administratio Sacramentorum, in qua quantum attinet ad baptismũ, qui est initiale Ecclesiæ sacramẽtum, agat omnia iuxta ordinationem Ecclesiarum,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

ſiarum,& afferat paſtor pium animum: ſciat ſe in loco Chriſti ſtare,& eius vice fungi. Nam ipſe Chriſtus eſt qui abluit, vſus paſtoris manibus: recitet diſtinctè lectiones ſacras,iuxta ordinatiõem: oret Chriſtũ intimo cordis affectu, vt huic ſuæ ordinationi aſsit: commendet baptizatum infantem precibus Eccleſiæ, ac ſeriò admoneat parentes, vt hanc nouam creaturam piè inſtituant, caueantque ne ſua culpa aliquid mali baptizato accidat. Hæc ſint de baptiſmo dicta.

De adminiſtratione cœnæ maior requiritur peritia. Quemadmodum enim verbum, ita ſacramentum cœnæ, viſibile Euangelii verbum, debet ſanctiſsimè adminiſtrari,& cauendum eſt hîc paſtori, ne communicet alienis peccatis. Qui enim potatori, adultero, tyranno, maledico, blaſphemo, obſcœno, aut alioqui inhoneſtè & non vt dignum eſt Euangelio viuenti, porrigit ſacram cœnam, corpus & ſanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti: is nobiliſsimam margaritam Eccleſiæ, obiicit ſuibus & canibus, in contumeliam filii Dei. Quo ſcelere nullum eſt grauius. Chryſoſtomus dicit, ſe potius corpus ſuũ daturum lacerandum turpiſsimis modis, quàm vt ſciens & volens velit corpus & ſanguinẽ Domini porrigere flagitioſo homini, qui viuit abſque pœnitentia: neq. id immeritó. Nam vbi hoc fit, quadruplex ſcelus concurrit.

Primum enim, manifeſta contumlia fit filio Dei,& multò maior quàm cum cæderetur alapis & expueretur in faciẽ eius. Grauis Chriſti admonitio eſt,& ſeria: Nolite dare ſanctum canibus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Deinde, qui cœnam porrigit homini, quem scit pœnitentiam seriam non meditari, auget ipsius iudicium & damnationem, atque ita communicat alienis peccatis.

Tum, vulnerat suam conscientiam. Nam manifestè facit contra conscientiam, & verè excutit Spiritum sanctum: amittit paulatim & alia dona quibus ornatus erat.

Præterea, exemplo multi deteriores fiunt, & confirmantur in sua cæcitate, atque ita paulatim regnum Christi euertitur.

Vt interim taceam, spectaculum exhiberi, tristissimum quidem castis spiritibus, qui in sacra Cœna assunt, ministrantes suo regi: gratissimum verò Diabolo, & eius angelis, hostibus Christi, qui istam contumeliam fieri Christo aduertunt.

Nihil amplifico: expono verè rem ipsam, imò nemo satis grauitatem huius rei explicare oratione potest.

Propter huiusmodi abusum, Paulus testatur Corinthios magna plaga percussos, ac multos concidisse. Nec dubitandum est plurima publica mala, & priuata, hodie esse pœnas abusus sacratissimæ Cœnæ.

At dicat fortè aliquis. Quid mea refert? ipsius res agitur, qui indignè cœnam sumit. Cur ego luerem aliena delicta? Tua permagni refert. Deus collocauit te in sua Ecclesia, vt eã pascas, non vt eam destruas, mactes & dilanies. Quod fanè facis, quando sine delectu piis & impiis, offers sacrum cœnæ mysterium.

Lau-

Laudatur meritò Ambrosius, qui ne Theodosio quidem Imperatori pepercit: quem ad sacram cœnam non admisit, priusquam pœnitentiam magnæ illius cladis egit, cuius autor fuit.

Consulo itaque pastori, vt diligenter discernat inter oues Christi veras, & laruatas: ne sibi iudicium grauius accersat.

Hactenus breuiter admonui, quinam sint à sacra cœna arcendi.

Iam quia in nostris Ecclesiis nemo ad sacram huius cœnæ communionem admittitur, nisi qui antea se suo pastori examinandum exhibuerit, paucis pastori meum de examine consilium communicare volo: quod vt distinctius habeatur, in has quinque partes distribuam: quæ sunt:

Prima. Vitæ eius, qui examinabitur, præteritæ consideratio.

Secunda. Colloquium pastoris cum eo, qui ad cœnam se admitti expetit.

Tertia. Consolatio pœnitentis.

Quarta. Absolutio.

Quinta. Admonitio, qua soluitur examen.

Consideratio præteritæ vitæ eius, qui est examinandus, diligenter est obseruanda pastori. Inde enim intelligi potest, quibus potissimum morbis aliquis obnoxius est. Considerabit ætatem, & quibus viciis maximè quælibet ætas est exposita: considerabit sexum, artificium & vitæ genus: obseruabit, an coniunx quis sit, an iuunx: an in magistratu, aut sub magistratu, an diues, aut pauper. Nã pro hac diuersitate homines alii aliis laborant viciis. Hæ igitur circum-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

ſtantiæ paſtori nequaquam negligendæ ſunt.

Colloquium ſequitur, in quo ſi paſtor dubitat de confeſsione, aut profectu alicuius in doctrina Catechiſmi, omnium primum requiritur enumeratio decalogi, ſymboli apoſtolici, orationis Dominicæ, & doctrinæ vtriuſque Sacramenti. Hîc qui deficit, à cœna arcendus eſt donec rectius inſtitutus fuerit. Eſt enim indignũ, eum, ad participationem cœnæ Dominicæ admittere, qui elementa pietatis non nouit recitare.

Verum cum quis nouit hæc dextrè recitare, poſt recitationem, de pœnitentia agetur. Et quærendum eſt, an vero ſenſu peccatorum ſuorum tangatur, & an doleat ipſe, quòd Deum ſuis horrendis peccatis offenderit. Hîc ſi paſtor vllos errores nouerit in vita eius cum quo agit, debet eos candidè aperire, perinde ac medicus, qui ægroto morbos exponit, quò libentius medicinam recipiat ægrotus, ac ſanitati reſtituatur, quã vnicè expetit. Deinde quæret an ſe reus emendare velit.

Hoc autem intelligi volo de erroribus communibus, qui non videntur excommunicatione corrigendi. Nam flagitia publicam pœnitentiã requirunt, vel ſaltem petitionem condonationis ab Eccleſia. Sed de hac re ſuo loco.

Si offertur mercator, poteſt paſtor de viciis vſitatis in mercatoribus interrogare. Si iuuenis, quæratur de iis, quæ iuuentuti ſolent accidere, & ſic de aliis.

Porrò hîc etiam conſulerem, vt propoſitis præceptis decalogi, ordine quæreretur de obe-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

dientia erga singula, qua ratione homo cõfitens deduceretur commodissimè in cognitionẽ sui.

Postquam autem peccati confessio est facta, grauibus verbis pastor exponet reatus turpitudinem & magnitudinem. Deinde indicabit, quãta sit ira Dei & maledictio super peccatores non agentes pœnitentiam.

Hîc si animaduertit pastor, hominem cum quo agit, seria duci pœnitentia, & vero dolore propter peccatum tangi, quærat an aliquod remedium aduersus hanc iram Dei & maledictionem nouerit: qui si responderit in solo Christo remedium esse aduersus mortem & damnationem, pastor debet hoc responsum, scripturæ dictis confirmare, & graui oratione ostẽdere, quòd Christus venerit in mundum peccatores saluos facere.

Iam tertio loco addet pastor consolationem per dicta scripturæ & exempla, ostendet voluntatem Dei esse, vt homo poccator non pereat, sed conuertatur & viuat. Ita enim scriptum est: Nolo mortem (ait Dominus) peccatoris, sed vt cõuertatur & viuat. Ostẽdet voluntatem Christi esse, vt omnes laborantes sub mole peccati, ad se veniãt. Ait enim: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego vos reficiam. Ostendet angelis in cœlo gaudium esse ex pœnitentia peccatorum. Ostendet serium & vniuersale mandatum Christi esse, vocari omnes ad pœnitentiam. Ostendet λύτρον Christi sufficere pro peccatis totius mundi, ideoque non esse cuiquam desperãdum, ob peccatorum suorum ma-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

gnitudinem. Nam hoc principium immotum est: Gratia exuperat peccatum. Hoc dictum inculcabit: Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam.

Hæc illustrabit exemplis: atque inprimis vtile esset accommodare exempla personis congruẽtia, cum quibus colloquium institutum est: vt auaro pœnitenti, exemplum Zachei: aulico, Centurionis: homicidæ, Dauidis: meretrici, Magdalenæ: blasphemo, Manasis: pauperi à morbis exhausto, mulieris laborantis sanguinis profluuio, & sic de aliis.

Absolutio quarto loco sequitur. Hic quæret pastor, an confitens Christum sibi propitium esse statuat, & an verè credat in Christum mediatorem. Quod vbi sincerè affirmauerit, pastor inferet eum iam in cœlis coram tribunali Dei absolutum esse, & in gratiam receptum. Hæc enim est immota veritas: Omnis qui credit in filium, habet vitam æternam.

Huc addat hanc vel similem formam, manu capiti eius qui absoluitur imposita, sine tamen superstitione.

Cum mi fili non solum te peccatorem & reum agnoscis, seriò dolens quod Deum horrẽdis tuis peccatis offenderis: verum etiam credis promissioni Euangelii de remissione peccatorum, & voci Christi, pronunciantis eum qui credit habere vitam æternam, & promittentis ratum fore in cælo, quicquid solutum fuerit in terra: Ego testor te remissionem tuorum peccatorum habere,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

habere,quam tibi vice Christi annuncio, atque adeò,vt minister Dei in Euangelio filii ipsius,te absolutum pronuncio, in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti,Amen.

Iam quinto loco addatur Admonitio, vt caueat absolutus ab insidiis diaboli, à nequitia & malis exēplis mundi, ab insidiis propriæ carnis: admoneatur, vt exerceat se in pietate, continuè oret,fugiat mala sodalitia, abstineat à crapula & ebrietate:ostendatur præterea, quàm periculosum sit sæpius in eadem peccata relabi:recitētur exempla eorum, qui lapsi, non sunt reuersi per pœnitentiam. Adhæc admoneatur de suo officio,vt illud gnauiter agat, neminem defraudet, aut in negocio circumueniat,vt pro ratione suarum facultatum,sit liberalis in pauperes.

Hæc aptari debent pro ratione & conditione eorum,cum quibus agitur.

Atque hactenus de secunda parte officii pastoralis.Sequitur tertia.

DE DISCIPLINA, QVA PASTOR SVVM GREgem regere possit.

Magna laus est disciplinæ Christianæ, cuius moderatio pastori potissimum incumbit. Quare pastor hîc sedulus sit, ne sua culpa dissolutiores & languidiores reddantur auditores.

Via vitæ (inquit Salomon) custodienti disciplinam: & qui diligit disciplinam, diligit scientiam. Idem: Tene disciplinam, ne dimittas eam,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

cuſtodi illam, quia illa eſt vita tua. Et rurſus: Qui ſapientiam & diſciplinam abiicit, infœlix eſt.

Eſt autem Chriſtiana diſciplina aſſuefactio cùm interior, tum exterior, qua homines aſſuefiunt ad pietatem, iuſticiam, modeſtiam, & ad alias virtutes, quaque in officio continentur, ne quid vel errore, vel ignorantia, vel imitatione faciant quod ſe haud decet.

Huius finis eſt, vt maneamus in Chriſto, & nō ab eius corpore myſtico abſcindamur. Si vos manſeritis (inquit Dominus) in ſermone meo, verè diſcipuli mei eritis, & cognoſcetis veritatē, & veritas liberabit vos.

Eſt itaq. amanda diſciplina, quæ nos continet in officio, ne à ſermone Chriſti deficiamus.

Porrò diſciplina hæc abſoluitur inſtructione & correctione.

Inſtructio præceptis & regulis cōtinetur, quarum menſura eſt verbum Dei.

Correctio eſt emendatio erratorum incidentium in moribus.

Diſciplina, vt ex definitione quam poſuimus apparet, eſt duplex: Interna & externa.

Interna eſt mentis, cogitationum, affectuum, voluntatis. Hæc diligenter commendanda eſt auditoribus.

Externa eſt linguæ, geſtuum, veſtitus, &c.

De vtraque ſupra dictum eſt. Vnde paſtor de ſumat & accōmodet auditoribus, quæ congruere animaduertit.

Verum quia hoc loco potiſsimum agitur de diſciplina Eccleſiaſtica, quæ ad iuriſdictionem pertinet:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

pertinet: volo consilium meum pastori breuiter communicare, quod si secutus fuerit, nō operam vt spero ludet.

Monui supra, disciplinam absolui duabus rebus, instructione & correctione. De instructione, quæ continetur præceptis vitæ, quæ traduntur in decalogo, nihil hoc loco dicemus: sed tantum de correctione præcepta dabimus.

Nunc autē cum omnis correctio erratorum est, modus correctionis ex erratorum differentiis dependet.

Sunt autem differentiæ duplices. Quædam enim errata sunt delicta, quædam crimina.

Delicta, à quibus in hac infirmitate humanæ naturæ nemo tutus esse potest, admonitionibus & castigationibus corrigere studebit pastor: Debet enim diligentem rationem habere vitæ cuiusque, & statim vbi animaduertit aliquem non recta, vt decet, via incedere, eum mox admonebit, & conabitur reuocare, priusquam in præcipitium ventum fuerit.

Crimina, vt sunt libidines, adulteria, tyrānis, vis, sectæ à veritate abducētes, &c. è quibus scandalum publicè oritur, opus habent asperiore curatione.

Si quis ergò facinus & crimen perpetrauerit, pastor facinorosum ad conuersionem, seriò & grauiter hortabitur: idque nō semel aut iterum sed sæpius: nec asperè nimis, sed paternè, indicato periculo & scandalo.

Deinde, si frustra laborem admonitionis paternæ suscepisse videtur, alia, tentanda est via:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

vocabitur facinorosus ad consistorium, in quo ad minimum sint duo aut tres vicini parochi, & aliqui ex honestioribus parochianis.

In hoc consistorio, admonendus est facinorosus grauiter: ostendendum est ei, quanto scandalo Deum & Ecclesiam offenderit.

Hîc aut resipiscit facinorosus, aut manet contumax in suo peccato. Pro hac diuersitate pœnitentis, aut non pœnitẽtis, agendum est cum illo.

Quomodo agendum est cum facinoroso pœnitente? Facinorosum, qui post admonitionem promittit emendationem, pastor non facilè recipere debet, sine singulari exploratione. Exploratio autem hæc fieri potest hoc modo.

Aliquot diebus post promissam emendationẽ, pastor vocabit pœnitẽtẽ ad se, & seuerè eum monebit, de ira Dei aduersus peccatum, & ad veram pœnitentiam eum adhortabitur, donec viderit certissima pœnitẽtiæ veræ signa. Nam qui simulantes pœnitentiam admittunt, ad publicam absolutionem, magno periculo reum exponunt, & non satis grauiter officio funguntur.

Deinde reo significabit, cùm Ecclesiam scandalo conturbarit, publicè veniam ab Ecclesia petendam esse.

Quod si se libenter id facturum promiserit, constituet ei diem certum, qua assumtis aliquot honestis viris coram se appareat.

Adhæc præsentibus testibus interrogandus est reus, an magistratũ politicũ, & aduersam partem (si scelus est cõmissum publicum, offendens magistratum, & proximum lædens iniuria,) placa-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

placauerit. Quod si ait, producet testimonia. Si neget, mittendus est ad magistratum, & ad partem læsam, priusquam ad publicam absolutionem admittatur.

His iam ritè & ordine peractis, constituet pastor facinoroso diem, qua compareat in cœtu Ecclesiastico, si publicè factum ipsius innotuit: (alioqui in consistorio aut priuata domo præsentibus testibus potest fieri absolutio) ibi pastor facinorosum collocatum ante altare, finita concione & admonita plebe, interrogare poterit hoc ordine.

Primum, an fateatur à se commissum quod illi obiectum est, cuiusque nomine publicè accusatur.

Secundò, an peccati commissi eum pœniteat, quod & voce & signis testabitur.

Tertiò, an cupiat redire in amicitiam cum Ecclesia, quam scandalo læserat, & cupiat absolutionem.

Quartò, an seriò constituerit adiuuante Deo, vitam suam emendare, & an hoc se facturum promittat.

Quintò, an seriò ab Ecclesia petat veniam.

Hic potest reo mãdari, vt catechesin recitet: quo facto vertat se reus ad populum, & hac oratione petat veniam.

Ego miser peccator, fateor me Deum & Ecclesiam meo peccato offendisse. Quare vos rogo omnes, vt mihi hunc meum lapsum propter Christum condonetis. Promitto adiuuante Deo emendationem.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Huc addat paſtor admonitionem, de voluntate Dei recipientis peccatores, & de gaudio, quod eſt angelis in cœlo ſuper vno peccatore pœnitentiam agente, & hortabitur populum, vt ex animo ignoſcat quod cõmiſſum eſt, iubebitque vt cum angelis Dei gaudeant, quòd qui perditus erat redierit.

His peractis, interrogabit paſtor confitẽtem an verè ſtatuat Deum ſibi remittere peccatum ſuum, & cum reſpondet verè ſe id credere, iubebit paſtor vt genua flectat pœnitens, ac ita eum abſoluat.

ABSOLVTIONIS FORMA.

Ego miniſter Dei in Euangelio Ieſu Chriſti, autoritate Euangelii & mandato Chriſti, te pœnitentem & confugientem ad miſericordiam Dei propter Chriſtum, pronuncio receptum eſſe in gratiam à Deo, & te abſolutum ab omnibus peccatis tuis teſtor in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti, Amen. Vade, & noli amplius peccare, ne tibi aliquid deterius fiat.

Hæc diſciplina vtilis videtur, & digna quæ in Eccleſia prudentur ſeruetur, vbi facinoroſus admonitus agat ſeriam pœnitentiam.

Huc tamen addo, quòd interdum circumſtantiæ perſonæ & facti requirant aliquam mitigationem: videlicet vt paſtor tantum deprecetur ab Eccleſia commiſſum ſcelus, idque nomine ipſius qui peccauit. Sed hoc relinquo prudentiæ paſtoris, qui ædificationẽ quæret, & non deſtructionem, quem in grauibus cauſis conſilio ſuperat-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

superattendentis regi cupio.

QVOMODO AGENDVM CVM FACINOROSO NON AGENTE POENITENTIAM post admonitionem?

Quando facinorosus conuictus non agit pœnitentiam, sed pergit in sua contumacia, debet pastor subinde eum admonere, vt tandem pœnitentia ducatur. Quòd si frustra fecerit, ad extremum remedium, nempe ad excõmunicationem confugiendum est.

Est autem vt communio, ita excommunicatio multiplex, nec melius quæ sit ratio excommunicationis intelligitur, quàm ex cõmunionis collatione. Est itaque communio triplex: Spiritualis, sacramentalis, moralis.

Spiritualis communio, est qua cum omnibus renatis communicamus, & participes sumus Spiritus Christi vt eiusdem mystici corporis membra, cuius caput est Christus. In hac communione est, quicunque credit in Iesum Christum, & retinet fidem & bonã conscientiam. In hac fuit Naaman Syrus, etsi corpore erat in impia aula.

Sacramentalis tantum, est hypocritarum, qui in sacramentis nobiscum communicant, sicut Iudas cœnæ Dominicæ cum reliquis discipulis particeps fuit.

Moralis, est qua homines in ciuilibus moribus inter se sociantur, siue eiusdem sunt religionis, siue diuersæ.

Huic triplici communioni opponitur triplex

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

excommunicatio : Spiritualis , Sacramentalis, Moralis,

Spiritualis Excommunicatio eſt qua excluditur homo à communione corporis Chriſti myſtici, hoc fit naufragio fidei & mala conſcientia.

Sacramentalis Excommunicatio, eſt qua alicui interdicitur ſacræ cœnæ vſus: quod fit propter impœnitentiam.

Moralis Excommunicatio, eſt qua is qui ſcandalo Eccleſiam offendit, à ſocietate & familiari cum piis conuictu arcetur.

Primum genus penes ſolum Deum eſt, qui membra mortua abſcindit à corpore filii ſui.

Secundum penes paſtorem eſt, qui non porriget ſacram cœnam, quos nouit viuere ſine pœnitentia.

Tertium eſt cenſuræ Eccleſiaſticæ, qua ſenatus Eccleſiaſticus ordine & modo ſeruato, excludit aliquem ex ſuo cœtu per ſententiam.

Quantum ad primum excommunicationis genus attinet, parochi ſiue paſtoris officium eſt, perpetuò hortari ſuos auditores, vt ſtudeant retinere fidem & bonam conſcientiam , ne ſe ipſi à corpore Chriſti abſcindant. Quarum illa retinetur, meditatione beneficiorum Chriſti, & precatione : hæc fulcitur quatuor veluti fulcris , fiducia Chriſti, qua ſtatuitur peccatum remiſſum eſſe: bono propoſito, quo abiicitur peccandi voluntas: ardenti deſiderio, vitam in poſterum approbandi Deo: & ſancta vocationis cura.

Vt in hac communione corporis Chriſti ſpirituali,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

rituali, maneant ſui auditores, paſtor excubias aget, nihil non faciens, quò eos exhortationibus & monitionibus contineat in officio.

Verum cum aliquod facinus commiſſum deprehenditur incerto autore, vt furtum, homicidium, aut quoduis damnum clam perpetratum, paſtor debet poſt concionem, primum narrare factum, quod deſignatum eſt. Deinde, ſumma cum grauitate deplorare, quod autores talium facinorum deliteſcant in Eccleſia, & venditent ſe pro ouibus Chriſti, & viuis Chriſti membris, qui tamen reuera mortui ſunt, & exuerunt ſe Chriſto ſuo ſcelere. Tertiò, publicè teſtabitur eum, qui facinus perpetrauit, ſe mancipaſſe Satanæ, cum quo æternum peribit, niſi per pœnitentiam fuerit Deo reconciliatus. Quartò, ſubiiciat exhortationem, vt quiſquis ſit, damnum reſarciat, ac redeat ad Deum per veram pœnitentiam, quo rurſus viuum Chriſti membrum fieri poſsit. Quod ſi is qui facinus perpetrauit aliquando reſipiſcat, ac ad paſtorem veniat, cupiens conſilium: Paſtor hîc ſingulari prudentia aget, ac inprimis cauebit, ne prodat aliis quod ſibi ſoli innotuit.

Si furtum deſignatum fuit, interrogandus eſt reus, an res adhuc ſalua ſit, an perierit. Si ſalua eſt, hortabitur vt reſtituat clam, quod clam abſtulit: ſin periit, interrogandus eſt, an ſit ſoluendo, an non. Si ſit ſoluendo, paſtor circumſpectè aget cum eo, qui rem amiſit, petetque vt acceptа ſatisfactione ſit contentus. Hic ſi voluerit eſſe contentus, paſtor à reo acceptam ſolutionem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

tradat ei qui damnum passus erat.

At dicas: Quod suades habet periculum non leue coniunctum. Sit sanè ita. Quis, quæso, potest curam Ecclesiæ habere, & rationem salutis singulorum membrorum in Ecclesia sine periculo? si quis velit te cogere vt reueles quod tibi innotuit, potius mortem oppetito, quàm vt reum prodas.

Verum si reus soluendo non fuerit, ad pœnitentiam tamen est excitandus & monstrandum, si viderit reum duci seria pœnitentia, quòd gratia superet peccatum, & multis Scripturæ testimoniis & exemplis est erigẽdus, ne desperet: qui quum fateatur se credere remissionem peccatorum, absoluendus est priuatim, & monendus, vt in posterum sibi caueat à Satanæ laqueis.

Porrò, si damno satisfactum fuerit, potest pastor publicè significare, quòd qui furtum aut damnum commisit, ducatur pœnitentia, hortabitúrque populum ad gratiarum actionem, quòd is qui e corpore Christi mystico se excluserat, iam resipiscat, & corpori Christi rursus insertus sit.

Cæterum si homicidium est commissum, pastor rem occultabit quidem, sed hortabitur reũ, vt amicorum opera studeat amicos occisi placare. Quod si voluerit, debet pastor dare operam apud magistratum, & eos qui læsi sunt, vt admittant transactionem. Qui si hoc facere noluerint, pastor illis omissis, debet cum reo agere, & longo tempore explorare, an verè eum pœniteat, qui homicidium perpetrauit. Quod quum deprehenderit

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

hẽderit paſtor,abſoluat reum ad miſericordiam confugientem.

Neque enim debet curator animarum, regimen Eccleſiæ & politicam adminiſtrationem confundere. Non debet alterum pedem in ſuggeſto,alium in curia habere: ſed ſuum officium eſſe cogitabit, omnes Deo lucrificare, & imitari bonum paſtorem,qui non mox mactat ægrotam ouiculam,ſed ſanat quantum in ſe eſt: qui cõtra facit,non paſtor eſt, ſed lupus potius.

Quantum autem ad ſecundum excommunicationis genus, quo quis arcetur à ſacramento Cœnæ,attinet,ſciat paſtor, quòd impœnitentibus,qui conſuetudinis cauſa Sacramenta percipere volunt, non debeat porrigere ſacrũ corpus Chriſti,& ſacrum eius ſanguinem: quemadmodum ſuprà admonui.

Exempli cauſa. Si quis vel potator eſt,vel auarè agit,vel durius cum vxore aut familia verſatur, aut etiam aliquod aliud, quod non decet Chriſtianum,ſectatur ſtudium:talis ſi venerit ad paſtorem, non debet ad communionem Cœnæ recipi à paſtore, priuſquam paſtor viderit emendationem. Non hîc habebit rationem perſonæ, ſed miniſterii ſui,non timebit inimicitiam, non odium, non amiſſionem facultatum, non exilium,non mortem,ſed Deum timebit, cuius vicem gerit,& Chriſtum,pro quo legatione fungitur. Helias non pepercit Achab impio. Ieremias non fractus eſt minis tyranni. Ambroſius diadema Theodoſii non horruit. Baptiſta maieſtate Herodis,non eſt abſterritus. Breuiter,qui hîc ti-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

more ſuccumbit,non eſt paſtor,ſed mercenarius vt nihil dicam durius.

Reſtat tertium excommunicationis genus, quod potiſsimum ad diſciplinam & cenſuram Eccleſiaſticam pertinet. Huius fines cognitos habeat paſtor. Deinde excommunicationis legitimam rationem teneat.

In omni excommunicatione ſpectanda ſunt tria: Deus,ciues Eccleſiæ,impœnitens homo.

Cum Deum reſpicis, conandum eſt, ne cum Dei contumelia inter Chriſtianos nominetur, qui turpem & flagitioſam vitam degit.

Cum ciues Eccleſiæ attendis, hæc cura ſubibit animum pii paſtoris,ne aſsidua malorū conſuetudine boni corrumpantur.

At cum intueris lapſum & deficientem ab Eccleſia,eò ſpectabit omnis paſtoris conatus, vt reus ſuffuſus pudore reſipiſcat tandem,ac Eccleſiæ reconcilietur.

Hos tres excommunicationis fines habebit in conſpectu paſtor, qui omnes ad ædificationem Eccleſiæ faciunt,ad quam referri debet excommunicatio.

Vt autem legitima ratio excommunicationis teneatur,tenendæ ſunt ſequentes regulæ.

Prima, Paſtor ſolus,ſententia in reum à ſenatu Eccleſiaſtico non lata, neminem excommunicare debet. Muneri tamen huius eſt,vt facinoroſum ad conuerſionem adhortetur. Huius regulæ & ratio & finis ſpectanda ſunt. Ratio eſt, quia æquitas poſtulat, vt examinetur res in iudicio,& cognoſcatur,priuſquà feratur ſententia.

Finis

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Finis est, ne vnius affectus res geri tanta videatur: qua ratione facilè in contemtum abiret excommunicatio.

Sed fortè hîc obiiciet pastor, non talem senatum constitutum esse in his locis, vt ab eo feratur contra facinorosum sententia. Equidem fateor me optare ordinarium senatũ, penes quem censura morum esset, sed vix id sperare possum in hac turba & senecta Ecclesiæ. Quare pastori hoc do consiliũ, vt loco senatus deligat sibi tres ad minimum viros cordatos & pios, cum quibus conferat, & quorum sententiam audiat. Verum si pastor in sua parochia neminem habet, cuius consilio in tanta re tutò vti poterit, rem deferat ad præpositum, & duos alios pastores eius prouinciæ, in qua habitat pastor: coram his compareat facinorosus, ac examinetur. Hi conuictum hortentur ad pœnitentiam. Qui si supplex pœnitentiam promittit, agendum est cum illo, vt supra ostensum est. Si autem non resipiscat conuictus, semel atque iterum è suggesto significetur, esse hominem talem, qui contumaciter se gerit, post piam & paternam admonitionem, & conuictionem criminis: & simul hortetur pastor populũ ad preces pro facinoroso, vt Deus illum conuertere dignetur.

At si iste adhuc permanserit contumax, iterũ sistendus est corã deputatis censoribus, à quibus grauissimè admonebitur, additis minis. Quod si adhuc manserit rebellis, non amplius conniuendum est. Hic putridum membrum ense Ecclesiæ resecandum est, ne pars sincera trahatur.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Hîc locum habebunt noti versiculi.

Morbida facta pecus totũ corrumpit ouile:
Ne maculet alias est separanda grege.

Proximo itaque die Dominico excommunicationis sententia publicabitur. Hoc modo.

SENTENTIA EXCOMMVNICATIONIS.

Charissimi fratres, notum est vobis (proh dolor) quomodo quidam de nostro cœtu N. nomine, Ecclesiam nostram scandalo offenderit, perpetrando N. Qui etsi à me pastore suo priuatim est admonitus, non semel, sed aliquoties, & apud senatum Ecclesiasticum conuictus est de suo flagitio, quod vobis etiã publica fama innotuit: manet tamen contumax & rebellis, nec vlla pœnitudine sui flagitii tangitur. Quapropter cum se à spirituali corporis Christi communione abscideri, nec admonitus & obiurgatus resipiscat. Ego minister Euangelii, autoritate & mandato Christi, vobis mecum in nomine Domini nostri Iesu Christi congregatis, declaro istum N. qui ita se subiecit Satanæ, excluſum esse ab Ecclesia filii Dei, ac eum fugiendũ tanquã ethnicum pronuncio, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, Amen.

Iam vos, fratres dilecti, cauete ne commercium habeatis cum isto. Sit vobis, donec resipiscat, veluti ethnicus & publicanus, qui sua culpa ius ciuitatis Christianæ ac familiæ Dei amisit: vt vel isto pacto, eum tandem sui flagitii pudeat

ac

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

ac resipiscat. Vos insuper oro, vt vigiletis & oretis, ne Diabolus aliquem vestrum simili laqueo capiat: atque caueatis ab istius consortio, ne eius veneno inficiamini. Neq. tamē vt inimicū eum ducatis, sed admonete subinde vt resipiscat.

Cum autem huiusmodi excommunicatus, sit iam tanquam ethnicus & publicanus, imò Satanæ mācipium, debet pastor adhuc operam dare, vt eum à sua via pessima reuocare possit. Nam vt Christus ethnicos & peccatores inuitat ad pœnitentiam: ita nostrum officium est, qui in ministerio Euangelii sumus, vt perpetuò operam demus, quò aberrantes ab ouili Christi reuocare possimus. Non ergo debemus odisse huiusmodi, sed eius vicē dolere, Deumque precari vt mortuum viuificet, ac perditū restituat.

Huc adiiciā regulas duas, quas vtiliter sequi poterunt cēsores morū, ac iudices Ecclesiastici.

Prior est de Peccatis in multitudinem grassantibus, qualia sunt (proh dolor) in hoc regno, ebrietas, luxus vestium, comessationes, &c. de his sequenda est regula. Non asperè (inquit Augustinus) quantum existimo, non duriter, non modo imperioso ista tolluntur, magis docendo quàm iubendo, magis monendo quàm minādo. Sic enim agendum est cum multitudine peccantium. Hæc regula cōcluditur ex finibus excommunicationis supra positis. Nam si hîc pastor excommunicationis fulmen mitteret, magis turbaret paucos bonos infirmos, quàm corrigeret multos animosos malos. Interim tamen pastor nó desinet ea dānare, quæ Deus sua voce dānat.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Posterior regula est de paucorum flagitiis. Seueritas exercenda est in peccata paucorum. Iusta huius regulæ ratio est. Nam & hac ratione castigantur pauci qui peccarunt, & multi insontes sibi in posterum melius cauent.

Pastor autem regulã Augustini sequatur: In corripiẽdis fratribus misericorditer corripiat homo, quod potest: quod autem non potest, patienter ferat, at cum dilectione gemat ac lugeat. Item: Quisquis (vt ait idem sanctus pater) quod potest arguendo corrigit: vel quod corrigere nõ potest, saluo pacis vinculo excludit: vel quod saluo pacis vinculo excludere non potest, æquitate improbat, firmitate supportat, hic à maledictione liber & solutus est. Ita enim eradicanda sunt zizania, ne frumenta lædantur.

Hoc consilium Augustini sequantur pii pastores in hac peruersitate morum, omni ferè disciplina eneruata.

Hæc sint dicta de modo regendi Ecclesiam externa disciplina. Nam de indictione precum, ieiunii publici, non est quod aliquid præscribam nisi quod edicto regio, & gubernatorum Ecclesiæ, obtemperandum censeam.

DE PRECATIONE PASTORIS PRO GREGE.

Quarta pars officii pastoralis, est, exemplo Christi, prophetarum & apostolorum, oratione suum gregem pascere: hoc est, vt gratias agat Deo cum fructum verbi videat, & oret Deum, vt suis conatibus aspiret in salutem gregis, ac per-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

ac perpetuis gemitibus gregem principi paſtori Chriſto commendet. Apoſtolus, Theſſalonicenſibus ſcribens ait: Gratias agere debemus Deo ſemper pro vobis fratres, quemadmodum dignum eſt. Primo loco dicit, debemus: qua voce debitum officium paſtoris notat. Deinde ait: quemadmodum dignum eſt, ſignificans indignè paſtoris officio fungi eum, qui hoc debitum non ſoluit. Exemplo ergò Pauli paſtor orabit, vt Dominus dirigat corda ſuorum auditorum ad charitatem Dei, expectationem Chriſti, vt conſoletur corda eorum, & ſtabiliat eos in omni ſermone & opere bono, vt dignetur eos ſancta illa vocatione, ad quam per Euangelium vocati ſunt, & compleat omnem ſuæ bonitatis gratuitam beneuolentiam, & opus fidei potenter: vt glorificetur nomẽ Domini noſtri Ieſu Chriſti in iis ex gratia Dei noſtri.

Aget & gratias Deo paſtor, quando animaduertit augeſcere fidem auditorum ſuorum, & abundare mutuam inter ipſos charitatem.

Etſi autem multæ incidunt neceſsitates, quæ ardentem inuocationem requirunt: poſſunt tamen precationes paſtoris in quatuor ordines diſtribui, vt primus ſit, pro ſanctificando nomine Dei, per totum orbem terrarum. Secundus, pro gubernatoribus rerumpublicarum in vniuerſum. Tertius, pro Eccleſia ſibi commiſſa. Quartus, pro vt caſus ſe offerunt varii, & tempus poſtulat. Huc aliquot exempli cauſa formulas ſubiiciemus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

FORMVLA PRECANDI PRO SANCTIFICANDO NOMINE Dei, per totum orbem.

Deus misericors Pater, Pater Domini nostri Iesu Christi, ago tibi gratias toto pectore, quod tibi eligas Ecclesiam in vniuerso orbe, vt sit templum, tuum nomen celebrans, precor suppliciter, vt auertas & in nihilū redigas omnium hominum & Diabolorum technas, qui vel opera tua vel virtutes obscurare volunt, vel tribuūt hominibus aut Diabolo quod tuum est. Auerte, quæso, corruptelas doctrinæ cœlestis & sacramentorum, tyrannidem impedientium cursum Euangelii, hæreses, & alia, quibus vera tui noticia, vel corrumpitur, vel omnino aboletur auerte epicureum contemtū tui nominis, barbaram negligentiam, academicam dubitationem, stoicam ἀσοφίαν: auerte ingratitudinem omnium hominum, qui, te Deum vel non agnoscunt, vel agnitum non prædicant. Auerte profanam vsurpationem nominis tui, hoc est, impuritatē morum, & nominis tui sacrilegam vsurpationem: ac præsta, quæso, vt in toto terrarum orbe, sanctificetur nomen tuum: vt secundū opus tuum, sit nomen tuum: vt secundum nomen tuum, sit apud omnes nationes terræ noticia tui: vt secundum noticiam ex verbo & operibus tuis sit fiducia omnium hominum in te: vt secundum fiduciā, sit laus tua, & celebratio in omnes fines terræ: vt secundum laudem nominis tui, sit eiusdem vsurpatio inter homines, per veram inuoca-

inuocationem, prædicationem, confeſsionem. Quæ quia ſine verbo haberi non poſſunt, mitte tua dona de cœlo, conſerua miniſterium, verum vſum ſacramentorũ, & ſanctã diſciplinam: precor vt in dies magis ac magis accreſcat numerus ciuiũ regni tui, quo tuum nomẽ latè propagetur ac celebretur. Tibi ſoli Deo, qui es Pater, Filius, & Spiritus ſanctus, ſit honor, virtus & gloria, in ſecula ſeculorum, Amen.

FORMVLA PRECANDI PRO MAGISTRATV, ET ALIIS vitæ neceſsitatibus.

Omnipotens æterne Pater, in nomine filii tui te inuoco, ac precor vt auertas bella, conſerues leges & iudicia, impedias ἀταξίαν in omnibus ordinibus ac ſtatibus hominum. Auerte, quæſo, morbos, ſterilitatem terræ, ethnicam ſollicitudinem, & aſininã ignauiam: fac ne irretiamur tentationibus, & laqueis Diaboli, ob cupiditatem rerum huius vitæ. Auerte cyclopicam ingratitudinem, & abuſum rerum, ne tuis donis in luxum, voluptatem, ebrietatem, ſuperbiam, & contemtum pauperum abutamur. Breuiter, auerte omnem iniuriam creaturarum tuarum, quas nobis dediſti, vt illis vtamur in tuam gloriam & noſtram vtilitatem, in vero timore nominis tui cũ gratiarumactione. Da bonos & fideles rerũpublicarũ gubernatores, tuere omnes ſtatus, aſsis imperiis, œconomiis, & politiis. Da regi noſtro Spiritum ſanctum tuum, & ſapientiam: da ſenatoribus regni ſalutaria conſilia: concede

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

prosperam valetudinem, fœcunda terram, da commodas tempestates, pluuiam, & serenitatem pro rerum nascentium commoditate: largire fructibus terræ virtutem, per tuam benedictionē: fac vt patresfamilias gubernatores rerump. & alii, singuli suum officium faciant, in timore tuo, & sancta quadam cura. Da vt nostra sorte contēti, nostris facultatibus, cum in nostrum bonum, tum in aliorum commodū, & potissimum in tuam gloriam rectè vtamur, cum summa gratitudine, inuocatione tui nominis, gratiarum actione, ac beneficiorū tuorū prædicatione. Tibi sit honor, laus, gratiarum actio, in secula, Amen.

FORMVLA PRECADI PRO ECCLESIA PASTORI commissa.

Clementissime Pater cœlestis, cum Ecclesia filii tui sit tuus ager, & tuū sanctum verbum sit semen viuum: auerte, quæso, Diabolum, seminantem zizania falsæ doctrinæ & prauorum morum, ne nomen tuum apud profanos profanetur & blasphemetur: ædifica spiritualem montem Zion, & Ierusalem cœlestē: inspira singulorum mentib. veram noticiam tui: rege cogitationes nostras tuo verbo: accende affectus puros & castos: reforma magis magisque voluntatem omnium: da vt omnes caueant scandala, vt omnes pietati erga te, mutuæ dilectioni studeant. Auge spem in omnibus promissorum bonorum daque vt tandem per Iesum Christum beata immortalitate donemur, Amen.

Reliquus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Reliquus est ordo precationum, quas tempus & casus varii offerunt: quarum formulæ commodè præscribi non possunt. Vt ergo tempore & casu res offeruntur, ita pietas pastoris prorumpet, nunc in gratiarum actionem, si quid læti affertur: nunc in preces, si quid necessitas exigit præsens.

DE CVRA PASTORIS PRO PAVPERIBVS.

Quibus rationibus pastor impelli debeat, ad præstandam eleemosynam de suis facultatibus suprà cum de pastoris domestica disciplina ageremus, dictum est: easdem rationes accommodet ipse auditoribus suis, & sit sedulus, curet vt sint fideles procuratores pauperum, vt sint liberales ad conferendum pro ratione facultatum, vt sit recta distributio, ne quod collatum est personis indignis conferatur.

In hac ergò re sit diligens pastor, cogitétque officium suum esse, vt exemplo apostolorum, curam pauperum, præsertim domesticorum fidei, habeat.

Porro quatuor sunt genera pauperum, quorum curam oportet pastorem habere.

Horum primum est fratrum, qui exulant propter confessionem, aut alioqui fortunis spoliati sunt. Horũ magnam curã habuisse apostolos testãtur Epistolæ ad Galatas, Romanos & Corinthios. Secundum genus est scholasticorum, qui opus habent præsidiis, ad continuanda studia Ecclesiæ vtilia. Tertium genus est mẽdicorum,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

qui oſtiatim victum quærunt, quorum (proh dolor) nimis magnus numerus eſt. Quartum eſt pauperum, qui tametſi publicè non mendicant: tamen res illorum domeſtica eſt mágis tenuis, quàm vt inde ali commodè poſsint. Hîc opus eſt magna prudentia, ne circumforaneis, pigris ſe venditantibus ſub ſcholaſticorum titulo, robuſtis mendicis, & potatotibus, qui potando conſumunt quibus vxor & liberi ali deberent, conferatur eleemoſyna. Hîc valeat regula Pauli: Qui non laborat nō manducet. Hortetur ergo paſtor ſuos auditores, vt amanter complectantur pios exules, cogitentq. de communi ſorte filiorum Dei: vt pauperes ſcholaſticos iuuent liberaliter, ſed eos qui ſibi fuerint commendati honeſtis teſtimoniis: vt mendicos pios ſubleuēt: vt curam habeant eorum, quorum labores non ſufficiant alendæ familiæ. Breuiter, fides & charitas ſint eleemoſynarum regulæ.

QVOD PASTOR DEBEAT ESSE FORMA GREGIS.

Paulus requirit à paſtore, vt ſit forma fidelium, in doctrina & dilectione, &c. Et Petrus iubet, vt presbyteri ſint exemplaria gregis. Huc illud Pauli: Eſtote imitatores mei ſicuti ego Chriſti. Tunc enim (vt quidam ex patribus dicit) verbi ſemen facile germinat, quando hoc in audientis pectore pietas prædicantis rigat. Huc pertinet & illud Senecæ: Animum non faciunt, qui animum non habent. Et Gregorius ait: Tantum debet actionem populi præcedere actio

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

ctio præsulis,quantum distare solet à grege,vita pastoris. Vnde Augustinus: Talis eligatur pastor,vt eius respectu,cæteri grex dicantur. Et illud Gregorii: Pasce verbo,pasce exẽplo,pasce subsidio. Pasce verbo prædicationis, doctè:pasce exemplo conuersationis,sanctè: pasce subsidio charitatis,pié.

Porrò huc pertinent omnia, quæ suprà dicta sunt de moribus pii pastoris. Debet enim pii pastoris vita,norma esse gregis. Vt quemadmodum vox pastoris est regula vitæ gregis: ita exemplum regulæ,pastoris mores esse debent.

In hoc ergo pastor incumbat, vt retineat fidem & bonam conscientiam,vt possit suos auditores cum Paulo exhortari ad officium præstandum,hoc modo:quæcunque sunt vera,quæcunq.honesta,quæcunq.iusta, quæcunque pura, quæcunq.amabilia, quæcunq.boni nominis: si qua virtus,& si qua laus,hæc cogitate,quæ & didicistis,& accepistis,& audistis, & vidistis in me.

Vides mi pastor quod non tantum ore doceat Apostolus, quid fieri oporteat, verum etiam iubeat suos auditores se intueri, tanquam formam,& exemplar doctrinæ: Quem si tu imitatus fueris, cum Paulo olim perpetuum & lætissimum percipies fructum.

QVAENAM SIT POTESTAS PASTORIS.

Etsi ex iis quæ de officio pastoris dicta sunt, intelligi potest quousque se extendat eiusdem potestas. Nam hæc partibus officii absoluitur: tamen operæ precium iudico, paucis ostendere,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

quibus terminis claudatur potestas pastoralis. Nam duo genera hominum video hîc non parum peccare.

Sunt enim qui supra modum extollunt potestatem Ecclesiasticam. Sunt rursus qui hanc nimium contemnunt, ac prorsus vt nullius numeri, vilipendunt. Nos ergo nec illorum superbiam, nec horum ὀλιγωείαν approbantes, in medium nonnulla adducemus, de potestate pastorali, quæ speramus bonos & cordatos viros nequaquam improbaturos.

Paulus Corinthiis scribens ait: Etsi amplius quippiam glorier de potestate nostra, quam dedit Dominus nobis in ædificationem, & non in destructionem. His verbis Paulus primum testatur, ministros verbi habere potestatem quãdam, dum asseuerat eam potestatẽ ipsis traditã esse à Domino. Tum addit finẽ huius potestatis, quæ est ædificatio. Postremò eandem restringit, ne quis ea ad destructionem abutatur. Nullam enim Dominus suis contulit potestatem, ad destructionẽ Ecclesiæ seu domus Dei, sed ad euertendum regnum tenebrarum.

Hoc ergo pastor primum sciat, se sublimi potestate donatum esse. Deinde quod hæc potestas, spectet ædificationem Ecclesiæ & non destructionem. Habet autem pastor hanc potestatem non vt Dominus ἀνυπεύθυνος, sed vt œconomus Christi, qui omnia ad nutum Christi Domini administret.

Quoniam autem plura sunt potestatis genera, hîc diligenter pastori spectandum est, quæ sibi

ſibi conueniat, & quæ non: ne vel ſibi ius vſurpet quod non habet, vel etiam ius quod habet negligat & prætereat.

Eſt itaque omnis poteſtas aut iuris, aut officii, aut iuſti & æqui, aut facti.

Poteſtas iuris eſt, qua quis dominium habet in res proprias, ſuo non alieno iuri ſubiectas. Vt facultates meæ, ſunt ſub mea poteſtate, quia meo iuri & non alieno ſunt ſubiectæ. Habeo ergo in meas res dominium & poteſtatem. Sic figulus poteſtatē luti habet, Rom. 9. Et in poteſtate Ananiæ erant agri quos vendidit, Act. 5.

Iam quæritur, num paſtor talem poteſtatem, hoc eſt, iuris, habeat in Eccleſiam. Papa ait: Scriptura negat.

Chriſtus Matthæi vltimo: Data eſt mihi, inquit, omnis poteſtas in cœlo & in terra. Sed Papa dicit hanc ipſam ſibi à Chriſto datam. Si Papa hanc habet, habuit eam ante ipſum Petrus, cuius ſucceſſorem ſe eſſe gloriatur Papa.

Sed quid dicit Petrus? 1. Pet. 5. Non dominantes in clero. Et Paulus 2. Cor. 1. inquit: Non dominamur fidei veſtræ.

Proinde qui hanc poteſtatem, hoc eſt, dominium in Eccleſiam ſibi vſurpant, antichriſti ſunt & non Chriſti miniſtri.

Poteſtas officii eſt, quæ datur paſtori ab eo cuius eſt miniſter. Hæc poteſtas nō poteſt dari, niſi ab eo qui habet poteſtatem iuris, hoc eſt, niſi à Chriſto, qui ſolus habet in Eccleſiam plenum dominium.

Hæc poteſtas de duabus reb. admonet paſto-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

rem. Primum,vt ex officio agat,quæ Dominus ipsi imperauit. Deinde, quòd ratum sit coram Christo Domino,quicquid facit pastor iuxta officii regulam.

Verum vt plenius intelligatur, qualis sit officii pastoralis potestas,notanda est hæc differentia: Quòd quædam potestas officii sit determinata,quædam indeterminata, quantum quidem ad modos attinet.

Determinata potestas officii pastoralis, est quæ intra certos terminos clauditur, ita vt non liceat istos terminos transilire. Hæc potestas eorum est,quæ certo verbo Dei expressa sunt. Huic enim verbo nec addere,nec adimere quicquam vlli mortalium licet. Hæc potestas sublimis est. De ea enim ita ait Christus: Qui vos audit, me audit. Qui vos spernit,me spernit. Quemadmodum enim legatus, cui committitur a principe suo,quid agendum sit ipsi & dicendum, legationis fines transgreditur,& fit reus malè actæ legationis,si quicquam mandato principis vel addiderit,vel ademerit: ita minister Euangelii,si Euangelium Christi non purè prædicauerit, officio mala fide fungi conuincitur.

Indeterminata potestas officii pastoralis, est quæ in his rebus sita est, quæ non sunt expresso verbo determinata à Domino. Verum in hoc genere potestatis primum sciendum est, quòd hac potestate fretus, non possit, aut non debeat aliquid cõstituere,quod expressis regulis verbi Dei repugnat,siue expresè,siue implicitè. Papa ordinat missas pro viuis & mortuis: sed hæc cõsti-

tutio

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

tutio pugnat cum principio: fruſtra colitur Deus mandatis hominum. Idem iudicium eſto de pleriſq. quæ Papatus admiratur, vt myſteria magna

Deinde, debet quicquid ex hac poteſtate proficiſcitur, pertinere non ad deſtructionem, ſed ad ædificationem Eccleſiæ.

Præterea habet hæc poteſtas locum in ceremoniis, & aliis quæ faciunt ad ordinem & εὐσχημοσύνην, in tractatione religionis, & in externo Eccleſiæ regimine.

Poteſtas iuſti & æqui, eſt qua licet vti paſtori in iis, quæ ipſi ex iuſto & æquo debentur. Poteſt ergo paſtor victum ſibi debitum & ordinaria ſtipendia exigere. Hæc poteſtas confirmatur multis ſcripturæ teſtimoniis. Dignus eſt mercenarius mercede ſua. Itē, Dominus ordinauit, vt qui Euangelium prædicant, ex Euangelio viuant.

Hæc poteſtas iuſti & æqui cum officii poteſtate cohæret. Qui enim officium non facit, nec iure mercedē quærit, nec iuſtè eam accipit. Viderint ergo Papiſtæ otioſi, qua fronte tātos theſauros Eccleſiæ deuorant.

Verum hîc ſciendum eſt, quòd tametſi iuſtum & æquum eſt, ſi paſtor debitam mercedem à ſuis auditoribus expetit: tamen habet etiam poteſtatem remittendi quod ſibi iure debetur. Quemadmodum exemplum Pauli apertè docet.

Poteſtas facti eſt facultas ea, quæ ad officium pertinet faciendi. Hæc poteſtas requirit, vt aliquis ſit idoneus ad officium paſtorale: hoc eſt, vt paſtor & ſciat & poſsit facere officium, atque

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

etiam faciat. Huc pertinet cura Episcoporum, seu superattendentum. Nam & eorum qui recipiendi sunt ad ministerium, & eorum qui iam recepti sunt, curam habebit vigilans superattendens seu episcopus: explorabit an eligēdus sciat & possit facere officium, inspiciat an factus pastor officium ritè faciat.

Verùm quoniam ad officium particulare Episcoporum deuenimus, adiiciam duo, examen eorum qui sunt recipiendi ad ministerium, & visitationis capita.

Examen eorum qui sunt recipiendi ad ministerium verbi, triplex esse debet: an sint docti, an mores tantæ functioni congruant, an sint ad faciendum officium idonei.

Doctrinæ corpus & partium analysin tenere oportet eum, qui ad officium pastorale admittendus est. Præcipua religionis capita teneat, cum definitionibus, diuisionibus, scripturæ sententiis, & exemplis de singulis. Teneat quoque seriem historiarum sacrarum: argumenta singulorum librorum, in veteri & nouo Testamento.

Si quis obiiciat, nimis rigidum examen futurum, si ista omnia à futuro parocho postularentur. Respondeo tam augusto officio non debere præfici rudes & imperitos asinos; quales, proh dolor, multos in ministerio Euangelii esse nouimus, & præcipuas obtinere parochias.

In moribus spectentur, educatio, vita acta, præsentes mores, testimonia aliorum. Breuiter, sint mores quales Paulus requirit, scribens Timotheo & Tito:

Vt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Vt quis sit idoneus, requiritur ætas iusta, & docendi donum.

Capita visitationis sunt:

1 An ministri suum officium faciant.

2 Exhortatio populi ad obedientiam erga Euangelium.

3 Cura administrationis bonorum Ecclesiasticorum.

4 Commendatio pauperum apud populum: videlicet, vt singuli aliquid conferant in vsus pauperum.

5 Exhortatio, vt singuli suum officium faciant in timore Dei, fide, & patientia, &c.

QVODNAM PRÆMIVM SIT PASTORIS RECTE præstantis officium.

Præmium pastoris rectè præstantis officium, duplex in scripturis inuenio. Vnum, quod in hac vita datur: alterum, quod promittitur in futura. Illud appellare licet temporale: hoc, æternum. Nam vt illud tempore clauditur: ita hoc æternum durat.

Temporalis præmii partes sunt quatuor: Victus, honor, bona conscientia, & donorum augmentum.

De his partibus ordine ex scripturis dicam, vt iis pastor, tametsi principaliter ad officium præstandum cogitatione gloriæ Dei, & amore pastoris Christi, vt suprà explicatum est, excitetur: tamen moueatur minus principaliter hisce præmiis, quæ filius Dei ordinauit pastoribus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

De victu ergo primum dicendum est.

Victum deberi pastoribus Paulus testatur in multis locis. Dicit enim constitutum esse à Domino, vt Euangelio seruientes de Euangelio viuant. Et Christus dicit Mætthæi 10. Dignus est operarius mercede sua. Et Paulus rursus Galatis scribens ait: Communicet autem qui instituitur in sermone, ei qui se instituit omnia bona. Neque hinc alienum est dictum. Deutero. 12. Caue ne derelinquas Leuitam in omni tempore quo versaris in terra.

Huiusmodi sunt plurima testimonia, quæ testantur victum & stipendia deberi ministris Euangelii.

Hæc testimonia tria docent.

Primum, quòd officium pii magistratus, sit ordinare ministris Ecclesiarum stipendia.

Secundum, quòd auditores debeant iure naturali & diuino, prædicatoribus iusta præmia.

Tertium, quod ministri verbi possint, & accipere stipendia, & exigere ordinariam mercedem ab iis, qui sponte non soluunt: quemadmodum supra indicauimus, cum ageremus de potestate pastorali.

Verum qui iniquiores sunt, ministris verbi, obiiciunt mandatum Christi, exemplum Pauli & exprobrationem Michææ prophetæ.

Mandatum Christi est: Gratis accepistis gratis date. Hinc inferunt non licere ministris stipendia ordinaria petere: sed, perperam, vt ex aliis locis apparet. Nō enim gratuitæ dispēsationi repugnat, quòd Ecclesiæ doctores publicis stipen-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

ſtipendiis alũtur, modò vltrò & liberaliter Chriſto & Eccleſiæ ſeruiant: victus autem ſit quaſi laboris acceſsio. Significat quidē Chriſtus, neminem ſincerum fore verbi Dei miniſtrũ, niſi qui operā ſuis gratis impēdere paratus ſit: non tamē tollit, quod antea dixit: Dignus eſt operarius mercede ſua. Et Paulus Corinthiis ſcribens ait: Quis militat propriis ſtipendiis vnquam? quis plantat vineam, & de fructu eius non edit? aut quis paſcit gregem, & de lacte gregis non edit? & paulò poſt: Si nos vobis ſpiritualia ſeminauimus, magnum eſt ſi nos veſtra carnalia meſſuerimus?

Hæc dictorum collatio ſatis oſtendit, Chriſtum non prohibere miniſtris ſtipēdia, ſed præferendam eſſe gloriam Dei.

Exemplum Pauli, cuius ipſe meminit, 1. Corinth. 9. & Acto. 20. obiiciunt, qui noluit ſtipendium accipere à Corinthiis & Epheſiis, ſed ſuo artificio & ſibi ac ſociis victum quæſiuit. Paulus in Corinthiis apertè docet iure debere miniſtris ſtipendia, ſed cur ipſe acceperit, hanc cauſam aſsignat. Omnia (inquit) ſuſtinemus, ne quid remoremur Euangelium Chriſti.

Quando enim aduerſarii viderunt, Paulum prædicare Euangelium, nulla habita ſtipendii ratione, præcidebatur calumniādi occaſio, qua putari poterat Apoſtolus, quæſtus gratia reliquiſſe Iudaiſmum, & prædicare Euangelium. Deinde eo tempore non fuerunt ordinaria conſtituta ſtipendia, vt nunc ſunt. Quare & temporis ratio ſpectanda eſt.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Exprobratio Prophetæ Michææ 3. hæc est: Sacerdotes eius pro mercede docebant, & Prophetæ eius pro pecunia diuinabant. Pœnam subiicit: Zion quasi ager arabitur. Qui hoc obiiciunt, deberent quæ in eodem contextu præcedunt aspicere. Principes eius pro muneribus iudicabant. Non solum ergo sacerdotes, verumetiam iudices auaritia corruptos ostendit. Sicuti ergo licet iudicibus & principibus, sua stipendia accipere: ita & sacerdotibus & ministris Euangelii. Sed vtrique caueant, ne pecuniam potius quærant, quàm iusticiam. Damnantur ergo Prophetæ voce, cum principes, tum sacerdotes, qui ad quæstum abutuntur officio.

Secundam partem præmii pastoris diximus honorem esse. Paulus enim apertè dicit: Qui benè præsunt presbyteri, duplici honore digni sunt. Deinde, vt patres spirituales colũtur à piis auditoribus. Præterea, non potest maior honor esse, quàm quod sint cooperarii Dei, & œconomi mysteriorum Dei. Hîc caueat pastor, ne honorem spectet suum, quærendo eum per aliorum contemtum. Nam honor qui debetur ministerio, sponte sequitur fugientem. Papa se præponit Cæsaribus & Regibus, qua in re non se Christi apostolum, sed apostatã declarat, & antichristum ostendit. Christus vult suos non dominium honoris quærere, sed ministerium, quo omnibus se piè subiiciãt. Caueat ergo pastor, ne hãc præmii sui partẽ, impuro affectu cõtaminet.

Tertia pars præmii est bona conscientia, quæ comitatur eum, qui fidem retinens in timore Dei

Dei facit officium, ſolam gloriam Dei, & ædificationem Eccleſiæ ſpectans.

Hæc eſt gloriatio noſtra (inquit Paulus) teſtimonium conſcientiæ noſtræ. Loquitur enim de miniſterio ſuo. Et alibi dicit ſe ſeruire Deo pura conſciẽtia. Qui & diaconos hortatur, vt teneant myſterium fidei cum pura cõſcientia. Præcipit quoque Timotheo ſuo, vt militet honeſtam militiam retinens fidem & bonam conſcientiam.

Hanc conſcientiam conſequitur pius paſtor, ſi, vt dixi, & ipſe retineat fidem, & officium faciat ſincerè, ſpectans Dei gloriam & Eccleſiæ ædificationẽm. Huius bonæ conſcientiæ iacturam faciunt, non ſolum qui ſine legitima vocatione obtrudunt ſe Eccleſiæ, verumetiam qui ſe potius curant quàm gregem, & ſua magis quàm Chriſti quærunt. Quales ſunt omnes qui auaritiæ cauſa minores parochias maioribus commutant, ſine ſuperiorum autoritate & vocatione, &c.

Quarta pars temporalis præmii eorum miniſtrorum, qui fideliter & ſyncerè faciunt officiũ, eſt augmentum donorum, iuxta illud: Habenti dabitur: hoc eſt, ei qui recte vtitur exiguis donis quæ habet, benedictione Dei augentur in dies dona. Hoc experiuntur quotidie omnes pii miniſtri. Proinde Auguſtinus rectè dicit: Sæpe officium impertiendi, meritum eſt accipiendi.

Beatus Lutherus non in principio cauſæ Euangelii ita excelluit vt poſtea: habuit ſua quædam tenuia principia. Animaduertit indulgentiarum Papiſticarum vanitatem, huic ſe fortiter oppoſuit, non cogitãs de abrogando papatu.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Verum in hac lucta augentur dona Dei Lutheро, & quotidiè nouis incrementis fiunt auctiora: adeo quòd tandem electum organon Dei factus ſit, quo Deus ſuam Eccleſiam purgare ab abominandis Papiſtarum erroribus voluit. Hunc ſanctum virum pii paſtores ſibi proponant, ac in timore Dei faciant officium: quod ſi fecerint, ſentient promiſsionem Chriſti, qua promittit incrementa rectè vtentibus collatis donis, non fore inanem.

Dixi de præmio temporali paſtoris piè & ſanctè præſtantis officium. Sequitur præmium, quod in futura vita propoſitum eſt, iuxta promiſsiones Dei.

De hoc præmio loquitur Petrus 1. Pet. 5. vbi hortatur Epiſcopos, hoc eſt, paſtores, vt non coactè, ſed voluntariè: neque turpis lucri cauſa, ſe liberaliter Epiſcopatu fungãtur. Et (inquit) cum apparuerit princeps paſtorum, reportabitis immarceſcibilem gloriæ coronam.

De hac corona & Paulus, loquitur, cum ait: Certamen præclarum decertaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui. Quod ſupereſt, repoſita eſt mihi iuſticiæ corona, quam reddet mihi Dominus in die illo, &c. Et Daniel 12. Qui autem docti fuerint, fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti, & qui ad iuſticiam erudiunt multos tanquam ſtellæ in ſeculum, & in æternum.

In hoc præmium, quia bonitate Dei promiſſum eſt, & propoſitum paſtoribus piè ſuo fungentibus officio, debet paſtor fide intueri, & excitari ad ſtrenuè faciendum officium. Niſi enim

in

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

in hunc finem intenti fuerint paſtores, fieri nullo modo poteſt, vt gnauiter in curſu vocationis ſuæ pergant: quin potius ſubinde deficiēt. Nam innumera ſunt offendicula, quæ exanimare poſſent etiam maximè cordatos. Sæpè cum ingratis hominibus negocium eſt, à quibus rependitur indigna merces: longi & immenſi labores, ſæpe irriti: Satā peruerſis ſuis machinationibus interdum præualet. Ergo ne frangatur aduerſis pius Chriſti ſeruus, vnicum hoc remedium habet, vt in Chriſti aduētum oculos conuertat. Ita fiet, vt ſuum laborem, qui carere profectu videdetur apud homines, gnauiter obeat: cui tanta merces apud Dominum eſt repoſita.

Hæc ſint breuiter de præmio paſtoris dicta, quibus ſuo loco mouebitur ad ſedulò præſtandum officium.

QVAE POENA SIT PASTORVM MALE FVNGENtium officio.

Vt autem magis excitetur paſtor ad faciendum officium, ponat ſibi ob oculos pœnas negle ctiofficii, quæ ſunt cū temporales, tum æternæ.

Temporales pœnæ ſunt variæ:

Quædam propriam paſtoris perſonam attingunt, vt mala fama apud pios.

Quædam conſcientiam tanguut. Qui enim perfidè officium facit, vaſtat conſciētiam, quam poſtea circumfert perpetuā teſtem ſui ſceleris.

Quædam in donis fiunt, iuxta illud: Ei qui non habet, auferetur ab eo quod habet: hoc eſt,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

qui donis Dei ad Ecclesiæ ædificationem non vtitur, spoliatur paulatim donis, vt cæcus factus nec suam salutem cogitet, nec aliorum curam habeat: donec tandem tradatur iusto Dei iudicio in reprobam mentem, vt probet improbanda, & improbet probanda.

Quædam in familiam redundant. Solet enim Deus impietatem ministrorum verbi, punire in vxoribus, & liberis, vt apertè in exemplo Heli sacerdotis conspicitur.

Hactenus de temporalibus pœnis, quæ leues sunt respectu spiritualiũ & æternarũ pœnarũ.

Maledictus (inquit Propheta) qui facit opus Domini fraudulenter. Quænam, quæso, pœna maledictione diuina magis pertimescenda? Notus est locus Ezechielis 3. Quum dixero ego impio, moriendo morieris, & non admonueris eum, nec locutus fueris, vt caueat impius, vt recedat à via sua impia, vt viuat: ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram. Vide quanta pœna manet pastorem non facientem officium. Sanguinem, inquit, eius de manu tua requiram: hoc est, tibi imputabitur mors eius, & pœnas de te sumã, quòd fueris causa interitus & perditionis eius.

Huc illud Gregorii: Nos super ea mala, quæ propria habemus, alienas quoque mortes addimus: quia tot occidimus, quòt ad mortem ire quotidie tepidi & tacentes videmus. Idem paulò infrà: Sanguis morientis de manu speculatoris requiritur, quia peccatum subditi, culpa esse præpositi, si tacuerit, reputatur.

Huç

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Huc & illud Ezech. 34. Væh pastoribus Israël qui pascunt se solos.

In decretis pontificiis habetur hoc cuiusdam patris dictum: Is qui præest, si præter voluntatem, vel præter quod in scripturis sanctis euidenter præcipitur, vel dicit aliquid, vel imperat, tanquam falsus testis Dei aut sacrilegus habeatur. Iam qua pœna sit dignus qui falsum cõtra Deũ testimonium dicit, & sacrilegè quod Dei est furatur, facilè est cogitare.

Has pœnas cogitabit pastor, vt earum cogitatione accendatur, ad diligentiam in officio, vel in pigritia, vel metu officium negligẽtius faciat.

Figura quædam insignis pastorum, qui ouile Christi extrunt, & non tamen ea diligentia qua deceret sibi cauent, in fabris arcæ Nohæ proposita est. Hi enim extructa arca perierunt in diluuio, seruato Nohe cum suis. Caueant ergo pastores, ne dũ Ecclesiam suo ministerio extruunt, seipsos fluctibus maledictionis, vel officii præstandi negligentia, vel morum prauitate obiiciant.

Hæc sunt quæ fratribus communicare hoc tempore visum est de pastore bono, vt ostenderem, qualis ipse pastor apud se, hoc est, cum secum agat solus: qualis in domo, cum vxore, liberis, & familia: qualis in conuersatione, quoties opus fuerit foris cum aliis agere: & qualis in officio Ecclesiastico esse debeat.

Oro æternum patrem Domini nostri Iesu Christi principis pastoris, vt nos faciat organa vtilia suæ Ecclesiæ, regatque nos suo spiritu, vt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

ea quæ illi grata sunt faciamus : quò & pastores & oues vnum simus in Domino coniuncti vinculo dilectionis, vt ita retinentes fidem & bonam conscientiam in hoc vitæ cursu, lætique hinc migrantes, beata immortalitate donemur,

per Dominum nostrum Iesum Christum,
qui cum Deo Patre & Spiritu sancto
in vnitate diuinitatis viuit ac
regnat in omnia secu-
la seculorum,
Amen.

PROPO-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

PROPOSITIONES XXXVII. DE LEGITIMA VERI CVLTVS DEI RATIONE.

I.

HOmines ad prædicationem Euangelij (quæ est pœnitentiæ, & remissionis peccatorũ in nomine Christi) conuersi,& spiritualiter renati, Deo spirituale quendam cultum debent, quem soli credẽtes & intelligũt,& præstare possunt.

II.

Philosophi quidem omnibus ætatibus se torserunt, in tradenda huius cultus ratione: & quidã ex illis,vt Socrates, Plato, Xenophõ, &c.multas præclaras gnomas reliquerunt: sed nullus eorum scientiam colendi Deum veram monstrauit.

III.

Nam etsi principia quædam huius cultus, naturæ lumine viderunt Philosophi: tamen,priusquam ad rem deuentum est, in horribiles demersi tenebras, & se & suæ doctrinæ sectatores miserè deceperunt:ac à vero Deo aberrãtes, creaturam

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

& dæmonia coluerunt, ſicuti cum hiſtoria mundi Paulus Apoſtolus teſtatur.

IIII.

Verum de tenebris iſtis ſuam Eccleſiam educit Dominus, prætenſa verbi ſui lucerna, ſicuti ſanctus ille rex Dauid teſtatur, cum inquit: Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen ſemitis meis.

V.

Huius lucernæ ſplendore, quæ ad ſubſtantiam huius diuini cultus pertinent, inquirere operæprecium eſt, ne vel cum philoſophis vmbras inanes ſectemur, vel de vno errore in alium cum Monachis, ſpreta lucerna cœleſti, feramur.

VI.

Sunt autem quatuor, quibus probè ex verbo Dei perceptis, ſolida cultus Dei ſcientia haberi poteſt.

1. Regula, ad quam tanquam ad Lydium lapidem exigendus eſt cultus Dei.
2. Fundamentum.
3. Definitio ſeu Ratio.
4. Cultus Dei in ſuas quaſdam formas ſectio.

VII.

Regula cultus Dei generalis eſt hæc: Nullus cultus Deo acceptus eſt, niſi quẽ ipſe

ipſe Deus proprio ſuo verbo ordinat ac homini commendat.

VIII.

Hanc regulam vox Dei apud Iſaiam, & Dominus in Euangelio cõfirmat, cum inquit: Fruſtra colunt me docentes doctrinas, mãdata hominum. Et Paulus clarè damnat omnes ἐθελοθρησκείας, hoc eſt, cultus, quos homines bona, vt dicunt, intentione excogitant. Huc accedit quod Paulus diſertè pronunciat, impoſſibile eſſe placere Deo ſine fide. Et rurſus: Quicquid non eſt ex fide peccatum eſt.

IX.

Hanc ergo regulã teneant pii, & quiduis potius patiantur, quàm vt ſinãt eam ſibi vlla diabolorum aut hominum tyrãnide, hypocriſi & ſophiſtica eripi. Nam ea amiſſa, omnis ſuperſtitionis & idololatriæ ianua eſt aperta, & regnum Chriſti inuaditur.

X.

Vſus huius regulæ eſt multiplex. Primum enim ea ſtabilitur autoritas legislatoris Dei. Nã vt in Republica, vbi liberũ eſt cuilibet cõdere leges pro ſuo arbitrio, autoritatẽ ſupremi domini vileſcere neceſſe eſt: ita etiã in Eccleſia, Dei autoritas

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

contemnitur,quando alii alios cultus Ecclesiæ obtrudunt. Quare cum hanc autoritatẽ sibi soli vendicat Dominus in primo præcepto,caueat puluis & cinis,ne sibi honorem diuinæ maiestatis vsurpet.

XI.

Deinde, hæc regula liberat nos ab errore Ethnico, Pharisaico & Papistico, ne cum illis sine modo superstitionis & ἐθελοθρησκείας cumulemus.

XII

Præterea nos animat hæc regula ad audacter contemnendas, & detestãdas omnes paparum ac monachorum regulas ac leges, quas volunt Ecclesiæ obtrudere, cum infinitis penè cultus generibus, de quibus vox Dei nullum planè verbum habet. Quare vtut speciosæ sunt humanæ leges de cultibus,quos ignorat verbum Dei securè à piis omnibus contemnantur ac vitentur,non secus atque serpens, qui in paradiso decepit Heuam.

XIII.

Donec enim steterit vox Dei,& regula quam sequimur,fieri aliud non potest, quàm vt omnes cultus quos non tradit verbum Dei, sint cultus dæmoniorum, quemadmodum & Paulus testatur.

XIIII.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

XIIII.

Sequitur ſecundo loco fundamentum cultus Dei, quod in quouis homine volente Deum ritè colere, iactum eſſe oportet. Huius fundamenti duæ ſunt partes: Cognitio Dei, & cognitio noſtri.

XV.

Cognitionem Dei conſequimur duabus rebus, nimirum verbo & teſtimonio. Hæ enim duæ res coniunctæ docent nos, quòd Deus ſit fons omnis virtutis, iuſticiæ ſapientiæ, veritatis, ſalutis: quòd Deus ſit ad iuuandum prõtus ſua natura: quódque illi ſoli omnis gloria ſit tribuenda.

XVI.

Quod autem hæc Dei cognitio ſi pars fundamẽti cultus Dei, teſtatur ipſe Deus, Iſaiæ 19. Cognoſcent Aegyptii Dominum in die illo, & facient ſacrificia & oblationem, vouebúntque vota Domino ac reddent.

XVII.

Cognitio noſtri, quam dixi alteram partem eſſe fundamenti cultus Dei, ex trium rerum contemplatione petenda eſt: nimirum ex fine creationis, ex virium præſentium æſtimatione, ex facilitate lapſus in peccatum.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

XVIII.

Finis docet officium, quod est referre imaginem Dei in sincera pietate & iustitia vera: vires præsentes docēt, quod præstare Deo debitam obedientiam minimè valeamus: lapsus frequentes nos admonent fragilitatis nostræ & infirmitatis.

XIX.

Harum rerum consideratio non hypocritica, facit, vt omnem gloriandi materiam abiiciamus, & nos soli diuinæ bonitati cōmittamus, omni fiducia salutis conjecta in Filium Dei Dominū nostrum Iesum Christum. Nam ipse fons ille est, de quo Pater cœlestis vult nos aquas salutis haurire.

XX.

Tertio loco proposui cultus Dei definitionem certam tenendam esse, qualis est hæc. Cultus Dei est opus mandatum à Deo, factum ex fide, in celebrationē gloriæ Dei principaliter.

XXI.

In hac definitione sunt tria, quæ necessariò coniuncta sunt in vero Dei cultu: opus præceptū, fides, celebratio Dei. Nā si vnum ex his demseris, actio quantumuis speciosa, non habet rationem cultus Dei.

XXII.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

XXII.

Opus perceptũ, est materia cultus Dei, sine qua cultus Dei esse nõ potest. Verũ si quis peregrinã materiã substituat, cultus Dei non erit. Vt inuocatio sanctorũ est opus, celebrare missam est opus, rosarium peragere est opus: sed quia à Deo nõ sunt præcepta, non possunt esse materia cultus Dei, sed impiæ potius superstitionis.

XXIII.

Secundum, quod necessariò requiritur in ratione cultus Dei, est fides. Nam opus præceptum non est cultus, nisi fides sit eius effectrix. Castus fuit Zenocrates, castus fuit & Ioseph: vtrique castitas erat præcepta. Sed quia ille fide vacuus erat, eius castitas non fuit cultus Dei: huius verò, quia fides prælucebat, cultus Deo gratissimus, qui in gloriam Dei in tota Ægypto cessit. Similiter Dauidis militia cultus Dei fuit, Scipionis minimé.

XXIIII.

Quòd autem fides necessariò requiratur, vt quæ formet opus, multæ sunt rationes. Prima, nullum opus placet, nisi prius persona placeat, placet autem fide. Secunda, opus non placet nisi sit iustum: nunc autem vt persona iustificatur fide,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

ita opera, quæ facit iuſtificatus, iuſta habentur propter fidem. Tertia, fides facit vt voluntarium ſit noſtrum obſequium, & non veluti minis legalibus, quod in cultu Dei requiritur. Quarta, fides facit vt opus externum ſit ſpiritualis cultus. Oportet enim omnem Dei cultum ſpiritualem eſſe. Quinta, differentiam facit fides inter cultum verum Dei, & alias omnes ſuperſtitiones. Sexta, fides tegit defectus operum & infirmitates multas, quibus alioqui contaminaretur cultus Dei.

XXV.

Proinde omne opus, cui non prælucet fides, ſiue præceptum ſit, ſiue liberum, impurum, ſuperſtitioſum, carnale eſt. Impurum, quia ex impuro corde proficiſcitur: ſuperſtitioſum, quia non regitur fide: carnale, quia ſpiritu Chriſti deſtituitur.

XXVI.

Phariſæus in Euangelio liberalis fuit in pauperes, fuit caſtus, fuit ſobrius, ex iuxtè partis vixit. Hæc ſi præceptum tantũ conſideres, præclara fuerunt omnia: ſed, quia vacuus erat fide, omnia iſta ſunt impuritate animi contaminata, atque ideo abominabilia coram Deo. Contrà autem Cornelij aulici eleemoſyna, caſtitas, ſobrietas, iuſticia,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

iusticia, placuerũt Deo, vt spiritualis cultus. Nam prælucebat fides.

XXVII.

Hinc facile est iudicare, quid sit sentiendum de operibus, quæ Papa vt cultũ Dei, tyrannide, sophistica, hypocrisi tuetur: qualia sunt monastica vita, vota impuri cœlibatus, aqua lustrali aspergi, inungi vnguento pontificio, inuocare sanctos, peregrinari ad loca longinqua religionis ergô, adorare reliquias sanctorum, missare pro viuis & mortuis, circumgestare panem, reponere panem intra cancellos vt adoretur, & eius generis penè infinita: quæ omnia sunt apertissimi characteres Antichristi.

XXVIII.

Huiusmodi itaque Papalia opera qui ponit in cultu Dei, quid sit cultus Dei nunquã didicit. Nam nihil in iis est, quod ad cultus Dei rationem pertinet. An nõ apertè contra regulam supra traditam pugnant? An non omnibus partibus destituuntur, quæ requiruntur in vera cultus Dei ratione? Quare ista relinquamus Satanæ Toparchæ, hoc est, Antichristo: & nos sequamur facẽ verbi Dei, quæ sola nobis veram viã cultus salutaris monstrat.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

XXIX.

Tertium definitionis cultus Dei membrum fecimus, vt opus præceptum ex fide factum, tendat, in celebrationem gloriæ Dei. Vt enim à fide proficiſci debet omnis cultus Dei: ſic tendat in gloriam Dei principaliter neceſſe eſt, ita vt gloria Dei ſit vltimus finis operis.

XXX.

Hoc confirmatur Iſaiæ dicto: Omnem qui inuocat nomẽ meum, in gloriam meam creaui eum, formaui eum, feci eum. Et Dominus apud Matthæum: Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt glorificent Patrem veſtrum cœleſtem. Huc & illud Auguſtini aduerſus Iulianum: Noueris itaque non officiis, ſed finibus à viciis diſcernẽdas eſſe virtutes. Officium autem eſt, quod faciendum eſt: finis verò propter quod faciendum eſt. Cum itaq. facit homo aliquid, vbi peccare non videtur: ſed non propter hoc facit propter quod facere debet, peccare conuincitur.

XXXI.

Etſi autem vltimus & principalis finis cultus Dei, eſt gloria Dei: tamen nihil prohibet gradus eſſe mediorum finium, qui vltimo deſtinantur. Dauid militat, vt defendat ciues: defendit ciues, vt incolumis

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

sit respublica : vult incolumem rempubl. vt doctrina religionis conseruetur,& propagetur: idque ideo vt Deus glorificetur.

XXXII.

Postremum, quod spectandum in cultu Dei proposui, est eius in suas formas seu potius modos sectio. Hæc sectio ideo obseruanda est diligentius, quia non solum ostẽdit quàm latè pateat cultus Dei: verumetiam errorem eorum confutat, qui ociosos homines, propter quod non attingant rempublicam, solos Deum in suo ocio colere existimant:quasi non multò melius militii, udici,marito, &c. pateret via ad colendum Deum,quàm ociosa ventri,qui fumos auro commutat.

XXXIII.

In vniuersum itaq.cultus Dei duplex est:Internus & externus, quorũ posterior sine priori, cultus rationem non habet. Prior est animi:posterior est corporis.

XXXIIII.

Vterq.Deo iustè debetur. Nam quod ad animam, creauit hominem ad imaginem suam,& corpus finxit ex limo terræ, ac omnes vires contulit ac cõseruat.Huc illud Pauli: Glorificate Deum in corpore vestro & in spiritu vestro, quæ sunt Dei.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

XXXV.

Vt internus cultus est motus cordis purificati fide, congruens cũ lege Dei, ita externus est actio externa, quę motu cordis regitur, congruens ad normã voluntatis Dei. Vterq. differentias recipit, iuxta gradus præceptorum decalogi, & discrimina vocationum in statibus à Deo approbatis, hoc est, in œconomico, politico, & ecclesiastico. Hi.n. tres status, soli approbãtur à Deo cũ omnib. artib. & officiis, quæ faciũt ad eorũ incolumitatẽ cõseruandam.

XXXVI.

Hæc varietas cultus diuini non euertit quod supra tradidimus, videlicet quòd omnis cultus Dei sit spititualis. Hęc enim differẽtia non sumitur à qualitate operis, sed à qualitate animi, qui agitur spiritu Dei. Propter hunc spiritus motum, omne opus factũ ex fide in celebrationẽ Dei dicitur & est spiritualis cultus.

XXXVII.

Solos enim hos cultores requirit Pater cœlestis, teste filio, qui eum colunt in spiritu & veritate: hoc est, qui veris motibus Spiritus sancti aguntur, ad præstandam Deo obedientiam, cum communem cum omnibus piis, tum propriam cuiusque in sua vocatione.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

INDEX RERVM QVÆ IN HOC LIBELLO EXPLICANTVR.

INSTITVTIO pastoris quatuor constat partibus, pagina 1

PRIMA PARS.

Vita pastoris priuata & solitaria 2
Necessitas puritatis in vita pastoris, pag. 3
Puritas duplex: Animi & corporis, pag. ibid.

I.

Quæ ad animi puritatem requiruntur 4
1. Mens non renatorum qualis, ibid.
Mentis vox tria complectitur 5
Dictum S. Maximi ibid.
Impuritas mentis quotuplex ibid.
Purgatio mentis 6
Ordinatio lectionum sacrarum in Ecclesia 7
Fructus piæ lectionis ibid.
Basilius Magnus Psalmos alternatim cani ordinauit ib.
Vtilitas Psalmorum 8
Consilium, 1. De lectione Psalmorum ibid
2. De versione Georgii Maioris 9
3 De libris noui Testamenti præcipuè legendis ib.
4 De libris veteris Testamenti præcipuè legendis ibid
5 De corpore doctrinæ scripto à Phil. Melanthone 10
6. De aliis Philippi commentariis 11
7. De aliorum commentariis postea legendis ibid.
11 Cogitationum principia & causæ ibid
Necessitas vitandi malas cogitationes ibid.
Bernhardus de cogitationibus 13
Causæ pernicioſarum cogitationum particulares ibid.
Remedia contra tentationes à Diabolo ortas in doctrina 14
Cogitationes à sensibus ortæ 15

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Sensus fenestræ mortis ibid.
Fenestra visus ibid.
Occlusio eiusdem 16
Fenestra auditus 17
Occlusio eiusdem ibid.
Cogitationes ortæ à memoria & earum remedium ibid.
Cogitationes ortæ à complexione hominis cum remediis 18
Remedium generale aduersus malas cogitationes ibid.
III Affectus & eorum differentiæ ibid.
Corporalium affectuum origo & effecta 19
Auaritiæ tres fines 20
1 Voluptas & eius remedia ibid.
2 Cenodoxia & eius remedia 22
3 Metus futuræ inopiæ & eius remedia 23
Animales affectus & eorum genera 25
1 Ira triplex ibid.
Iræ vitiosæ remedia 27
2 Concupiscentiæ species ibid.
Macarius de concupiscentia 29
IIII. Voluntas & eius modi 30
V. Studium 31

II.

Corporis disciplina 31
Exercitia corporis ibid.
1 Epicureum 32
2 Pharisaicum ibid.
3 Politicum 33
4 Christianum ibid.
Precandi formula pro conseruanda hac vitæ innocentia 35

SECVNDA PARS, OCTO disciplinæ domesticæ capita continet. 16

I Qualis vxor ducenda parocho 37
II. Affectus pastoris erga vxorem 43
III. Instructio vxoris 44
IIII. Educatio liberorum 46
V. Tractatio familiæ seruorum & ancillarum 50
VI. Cura & prouidentia de victu & necessariis 52

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

INDEX.

VII. Liberalitas in pauperes 53
VIII. Totius domus precandi ratio & tempus 59
Precandi formula 60

TERTIA PARS.

De conuersatione pastoris politica & externa 61
I Quid in vita communi spectandum sit pastori 63
1 Couuersatio cum maioribus, paribus, inferioribus, ibid.
2 Moderatio, 1. In vestitu 65
2. In gestibus 70
3. In sermone 73
4. In conuiuiis ibid.
3. Candor in contractibus 88
II. Quid in cœtu Ecclesiastico spectandum 89
III. Quid spectandum in consiliis & deliberationibus 92
1. De doctrina controuersa ibid.
2 De ministerio 94
3 De iis quæ ad vtrunque referuntur. ibid.

QVARTA PARS.

De officio pascendi oues Christi 98
I. Quodnam sit pastoris officium 99
1 Docere gregem Christi verbum Dei 115
2 Administrare illi sacramenta 140
3 Regere ipsum disciplina 147
4 Precari pro grege 162
5 Curam pauperum habere 167
6 Formam gregis esse 168
II. Quænam sit potestas pastoris 169
1 Iuris 171 2. Officii ibid.
3. Iusti & æqui 173 4. Facti ibid.
III. Quodnam sit præmium rectè præstiti officii 175
1 Temporale ibid.
2 AEternum 180
IIII. Quæ sit pœna neglecti officii 181
1 Temporalis ibid.
2 AEterna & spiritualis 182

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

[VIII+]196[+iii]

Sic volo sic jubeo 1787 juro ratione

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°

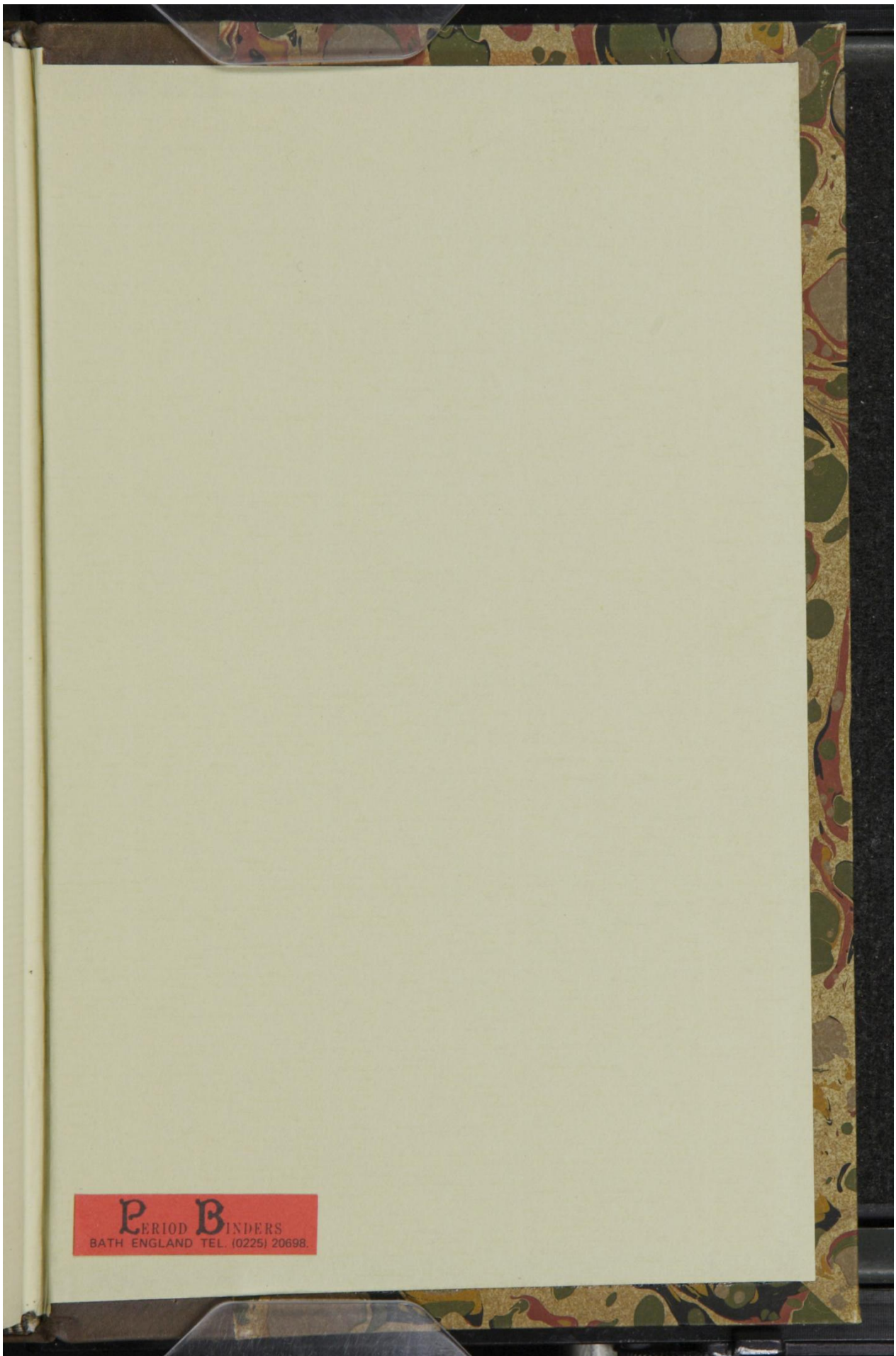

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 863 8°